

Abô Mavi atu ba Jon hato Abô môñ

Jon hato kapya êntêk. Yani ma anyô Israël te. Yani ma anyô havôv alim vêm ma hasopa Yisu. Yani ma Yisu anêñ ñê ku laumiñ ba lahavuju takatu te ba intu hato hathak nôm takatu ba habitak ba hayê hathak madaluk. Jon ma 'ñê ku ali atu ba Yisu hathak lahaviñ bêñ anôñ' (Jon 13:23; 19:26; 20:2; 21:7, 20, 24).

Jon anêñ abô môñ hêk kapya êntêk ma hanan hathak Yisu intu opalê. Ma hato kapya êntêk ek avômalô nesam ba nêñemimbiñ nena Yisu ma Mesia atu lôk Wapômbêñ anêñ Nakaduñ. Ma hato ek nêñemimbiñ ek neja lôkmala esak anêñ athêñ (Jon 20:31).

Hato hadêñ 87 AD la.

Abô habitak hatôm anyô

¹*Sêbôk atu ba môñ anôñ ma Abô hamô. Ma Abô êñ hamô haviñ Wapômbêñ ba Wapômbêñ da intu abô êñ

²ba hamô haviñ Wapômbêñ hadêñ sêbôk ba môñ anôñ.

³*Abô êñ intu Wapômbêñ hapesan nômkama sapêñ hathak. Nômlate atu ba miñ habitak ami, êñ ma miñ yani hapesan ami.

* **1:1:** Jon 17:5; 1Jon 1:1-2; ALK 19:13 * **1:3:** 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2

4 *Abô êṅ hadum ba nômkama sapêṅ habitak lôkmala. Ma lôkmala êṅ ma avômalô iniṅ deda.

5 *Deda êṅ habi hayô hêk momaṅiniṅ. Ma momaṅiniṅ êṅ hathôṅ paliṅ ba miṅ hatôm êṅjêk deda êṅ loṅ siṅ ami.

6 *Ma Wapômbêṅ hêv anyô te halêm ba anêṅ athêṅ nena Jon.

7 Yani halêm ek injik Abô deda êṅ thô ek avômalô sapêṅ nedaṅô ba nêṅmimbiṅ.

8 Yanida ma miṅ deda êṅ ami ma halêm ek injik thô iyom.

9 *Deda êṅ halêm pik ba habi hayô hêk avômalô. Deda êṅ ma deda anôṅ.

10 Wapômbêṅ bôk hapesaṅ avômalô hathak Abô êṅ ba halêm pik. Ma doṅtom êthôṅ paliṅ denaṅ.

11 Yani hi ek anêṅ avômalô, ma miṅ ewa yani thô ami.

12 Ma avômalô takatu ba ewa yani thô lôk êvhaviṅ ma hatak avômalô takêṅ ek nimbitak Wapômbêṅ anêṅ nali.

13 *Avômena takêṅ ma Wapômbêṅ da hapesaṅ loṅôndê ba intu ibitak yanida anêṅ nali. Ma miṅ ibitak hatôm avômalô pik sapêṅ atu ba ibitak ami. Lôk anyô te miṅ habi thêlô vê ami. Ma taluvi lo lami miṅ idum ba ibitak ami lôk miṅ ibitak hathak lami iniṅ leṅṅhaviṅ ami. Mi.

14 *Abô êṅ intu habitak anyô ba halêm hamô haviṅ yêlô ba bôk ayê nena anyô lôkmaṅgiṅ anôṅ. Yani ma wapôm anêṅ ôdôṅ biṅ ba hik nômkama

* 1:4: Jon 5:26 * 1:5: Jon 3:19 * 1:6: Mat 3:1; Luk 1:13-17,76

* 1:9: Jon 8:12 * 1:13: Jon 3:3-6; 1Pi 1:23 * 1:14: Plp 2:7

avanôḡ thô hadêḡ avômalô. Yani ma Lambô anêḡ Nakaduḡ donḡtom êḡ iyom ba intu Lambô hêv lôkmaḡḡiḡ êḡ hadêḡ yani.

15 Jon hik anyô êḡ thô ba halam, “Bôk yahanḡ yôv hathak anyô êntêk êḡ nena, ‘Anyô te tem embenḡ ya yam. Ma donḡtom yani hamô hadêḡ sêbôk ba miḡ yahabitak ami. Ba intu yani ma bêḡ ek ya.’ ”

16 Yani ma lôkmaḡḡiḡ anôḡ ba anêḡ wapôm hêv liḡ siḡ ba halêm ek alalô lôbôlôḡ

17* aêntêk nena sêbôk ma hêv abô balabuḡ hadêḡ Mose lôk alalô. Yôv ma Yisu Kilisi halêm ba hik Lambô lôk anêḡ wapôm thô.

18* Anyô te miḡ bôk hayê Wapômbêḡ ami. Ma donḡtom Wapômbêḡ anêḡ Nakaduḡ donḡtom êḡ iyom intu Wapômbêḡ ba hamô haviḡ Lambô ma hik Lambô thô hadêḡ alalô.

Jon anyô hathik ḡaḡ hanaḡ anêḡ ku bêḡ

(Mat 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

19 Israêl iniḡ ḡê bêḡbêḡ takatu ba êmô Jelusalem êv ḡê êbôk da lôk avômalô Livai doho ba i hadêḡ Jon ma enaḡ hik yani liḡ nena, “O ma opalê?”

20 Ma yani miḡ bônôḡ ami ma hanaḡ bêḡ nena, “Ya ma miḡ Mesia atu ba Wapômbêḡ hêv ek nêḡ avômalô bulubiḡ ami. Mi anôḡ.”

21 *Êḡ ma enaḡ hik yani liḡ, “Sêbôk ma enaḡ nena Elia tem êmôḡ vêḡ ka Mesia embenḡ yam. O êḡ êntêk e?”

Ma hanaḡ, “Mi.”

“Sêbôk ma Mose hanaḡ nena plopet te tem êlêm. O êḡ êntêk e?”

Lo 18:15-18

* **1:17:** Kis 34:28; Lom 6:14

* **1:18:** Kis 33:20; Jon 6:46; 1Ti 6:16

* **1:21:** Mal 4:5; Mat 11:14

Ma hanañ viyañ, “Mi.”

²² “Aêñ ba o opalê? Onañ aisê esak oda? Onañ viyañ ek yêlô ana nanañ êndêñ nê bêñbêñ.”

²³ Êñ ma Jon hawa plopet Aisaia anêñ abô ba hanañ,

“Ya ma kaêk atu ba halam halêm anêñ loñ thiliv nena,

‘Nopesañ loñôndê ek Anyô Bêñ êlêm.’ ” *Aisaia 40:3*

Hasam Aisaia anêñ abô êñ yôv ma hanañ, “Ya êñ êntêk.”

²⁴ Vêm ma Palisi takatu ba êlêm haviñ nê bêñbêñ

²⁵ enañ hik yani liñ, “O ma miñ Mesia lôk plopet ma Elia ami. Aisê ka huthik avômalô halôk ñañ?”

²⁶ Ma Jon hanañ viyañ, “Yahathik thêlô hathak ñañ, ma donjom anyô te hamô môlô malêvôn ba môlô ôthôn ôpên paliñ.

²⁷ *Yani ma ôpatu ba tem emben ya yam. Yani ma anyô lôk athêñ bêñ ma ya ma yaônâlôk ba intu miñ hatôm yapole anêñ vakapô bokñgôp anêñ yak vê ami.”

²⁸ Nôm êñ habitak anêñ Betani hêk Jolodan vi, loñ atu ba Jon hathak hathik avômalô halôk ñañ.

Yisu ma Wapômbêñ anêñ Boksipsip Nakaduñ

²⁹ *Haviyô hayañ ma Jon hayê Yisu halêm. Ma hanañ, “Ôngô, ôpên ma Wapômbêñ anêñ Boksipsip Nakaduñ atu ba hêv ek nêm avômalô pik iniñ kambom vê.

³⁰ *Yani ma ôpatu ba bôk yahanañ nena, ‘Anyô te tem emben ya yam. Ma donjom yani hamô hadêñ

* **1:27:** Jon 1:15 * **1:29:** Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19 * **1:30:** Jon 1:15

sêbôk atu ba miñ yahabitak ami denaņ. Ba intu yani ma bêņ ek ya.’

31 Yada ma yahathônġ ôpêņ anêņ ku paliņ. Ma donġtom yahalêm yahathik avômalô halôk ŋaņ ek yaņgik ôpêņ thô êndêņ avômalô Israeł.”

32-33 *Êņ ma Jon hanaņ hathak nômlate atu ba bôk yani hayê yôv. Yani hanaņ nena, “Sêbôk ma yahathônġ ôpêņ anêņ ku paliņ. Ma donġtom Wapômbêņ hêv ya ba yahalêm ek yasik avômalô êndôk ŋaņ. Ma yani hanaņ hadêņ ya nena, ‘Tem nôņgô Lovak Matheņ êlêm anêņ leņ ba êyô êmô anyô te. Ma ôpêņ intu tem isik avômalô esak Lovak Matheņ.’ Wapômbêņ bôk hanaņ abô êņ hadêņ ya. Êņ ma yahayê Lovak Matheņ hatak leņ ma halôk ba halêm hatôm menak bôbô ba hayô hamô ôpêņ. Yada yahayê nôm êņ.

34 *Avanônġ! Yada bôk yahayê nôm êņ. Ma yahananaņ nena anyô êntêk ma Wapômbêņ anêņ Nakaduņ.”

Anyô doho ibitak Yisu anêņ ñê ku

35 Haviyô hayaņ ma Jon lôk anêņ ñê ku ju êmô loņ atu hathak loņbô.

36 *Ma hayê Yisu halêm ma hanaņ, “Ôņgô, Wapômbêņ anêņ Boksipsip Nakaduņ atu intu.”

37 Ñê ku ju êņ elañô abô êņ ma i esopa Yisu.

38 Êņ ma yani hik i liliņ ma hayê thai esopa yani ma hanaņ hik thai liņ, “Mamu lemimhaviņ malê?”

Ma thai enaņ, “Labai, hôêk êsê?” (“Labai” anêņ ôdônġ nena “Kêdônġwaga”).

39 Ma Yisu hanaņ, “Mamu nôlêm nôņgô.”

* 1:32-33: Mat 3:16 * 1:34: Mat 3:17 * 1:36: Jon 1:29

Êᶇ ma thai i êyê loᶇ atu ba yani hamô. Nôm êᶇ habitak hadêᶇ yaᶇsiᶇ hatôm 4 kilok. Ma thai êmô haviᶇ yani aleba bôlôvôᶇ.

40 *Andulu ma Saimon Pita anêᶇ yaᶇ, yani ma Jon anêᶇ anyô ku te atu ba halaᶇô Jon anêᶇ abô ba hi hasopa Yisu.

41 Yani hayê Yisu vêm ma hi kethêᶇ ba hapôm yaᶇ Saimon ma hanaᶇ, “Yêlô lêk ayê Mesia.” (Mesia anêᶇ ôdôᶇ nena “Kilisi, ôpatu ba Wapômbêᶇ hêv ek nêm avômalô bulubiᶇ”.)*

42 *Ma Andulu hawa Saimon ba hi hadêᶇ Yisu. Yisu hayê ma hanaᶇ, “O Saimon, Jon nakaduᶇ. O ma tem nendam nena Sipas.” (Athêᶇ “Sipas” êᶇ ma hatôm “Pita”. Ma athêᶇ ju êᶇ anêᶇ ôdôᶇ nena “valu”.)

Yisu halam Pilip lo Nataniel

43 Haviyô hayaᶇ ma Yisu hadum ek ni Galili ba hapôm Pilip ma hanaᶇ, “Ôlêm osopa ya.”

44 Pilip ma anyô Betsaida. Betsaida êᶇ ma Andulu lo Pita iniᶇ malak ôdôᶇ.

45 *Yani hapôm Nataniel ma hanaᶇ nena, “Sêbôk ma Mose hato abô te hêk kapya balabuᶇ hathak anyô te. Ma plopet doho bôk eto abô hathak ôpêᶇ haviᶇ. Ma yêlô lêk ayê yani yôv. Ôpêᶇ ma Yisu anêᶇ Nasalet, Josep nakaduᶇ.”

46 Ma Nataniel hanaᶇ nena, “Malê mavi te tem imbitak Nasalet?”

Ma Pilip hanaᶇ, “Ôlêm nôᶇgô.” Êᶇ ma thai i.

* **1:40:** Mat 4:18-20 * **1:41:** “Mesia” ma abô Hiblu. “Kilisi” ma abô Glik. * **1:42:** Mat 16:18 * **1:45:** Lo 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Ese 34:23

47 Ma Yisu hayê Nataniel halêm ma hanañ, “Avanôn! Ôpêntêk ma anyô Israèl mavi te. Yani ma abôyañ mi.”

48 Ma Nataniel hanañ, “Hoyala ya aisê?”

Ma Yisu hanañ, “Pilip miñ halam o ami denañ. Ma yahayê hômô alokwañ avi te ôdôn ba yahayala o.”

49 *Nataniel halañô abô êñ ma hanañ, “Kêdônwaga, o ma Wapômbên anên Nakaduñ ma avômalô Israèl iniñ Kiñ.”

50 Ma Yisu hanañ, “Thatu yahayê hômô alokwañ ôdôn ba intu hôêvhaviñ e? Ondañô! Nôm êñ ma yaôna ek yañ atu ba tem emben yam.”

51 *Ma hanañ abô doho haviñ nena, “Yanañ avanôn biñ êndên mólô. Tem mólô ôngô leñ ekyav ma añela nesak ba nêndôk ek ya Anyô Anên Nakaduñ.”

2

Yisu hadum ba ñañ habitak wain

1 Wak ju hale ba hi ma anyô te hawa avi te anên Kena. Malak Kena êñ hêk Galili kapô. Ma Yisu anên talêbô hi haviñ.

2 Ma elam Yisu lôk anên nê ku ba i haviñ.

3 Avômalô inum wain aleba thô. Ma Yisu anên talêbô hanañ hadên Yisu nena, “Nônngô! Thêlônin wain lêk thô.”

4 *Ma Yisu hanañ, “Avi bên, honañ abô êñ hadên ya eka? Yenañ waklavôn mi denañ.”

* 1:49: Mat 14:33; 16:16; Mak 3:11 * 1:51: Stt 28:12 * 2:4: Jon 7:30; 8:20

⁵ Ma Yisu talêbô hanañ hadêñ nê takatu ba eyabiñ nôm nena, “Nodañô anêñ abô ba nundum êtôm atu ba hanañ.”

⁶ Ma uñ valu baheñvi ba lahavute hamô habobo thêlô. Uñ te hatôm embaloñ ñañ êtôm 100 lita la. Avômalô Israêl ethak ithik halôk ek nêñêm leñiñmavi êndêñ Wapômbêñ.

⁷ Êñ ma Yisu hanañ hadêñ nê eyabiñ nôm nena, “Noñgasô ñañ êndôk uñ sapêñ.” Ma eñgasô halôk aleba hayô abôlêk siñ.

⁸ Yôv ma hanañ hadêñ thêlô, “Noja doho ba nônêm êndêñ anyô bêñ atu hayabiñ nôm.” Ma nê ku ewa ba i êv hadêñ yani.

⁹ Anyô bêñ êñ hanum ñañ atu ba Yisu hik liliñ ba habitak waiñ. Ma doñtom miñ hayala ami. Nê takatu ba ethakôv iyom intu eyala.

Yani hanum ba hasoñ kambom ma halam anyô hawa avi ba thai i daim dokte

¹⁰ ma hanañ, “Ethak êv waiñ vasiñ mavi hamôñ ek avômalô inum aleba maleñiñ hataba êñ ma miñ êv waiñ maniñ haveñ yam. Ma doñtom waiñ êntêk anêñ vasiñ ma vasiñ anôñ ek waiñ yañ atu ba hamôñ.”

¹¹ Yisu hadum nôm êñ hamô Kena anêñ Galili. Nôm êñ ma lavôñiñ môñ anôñ atu ba hadum ek hik anêñ lôkmañgiñ thô. Ma anêñ nê ku êvhaviñ yani.

¹² *Vêm ma Yisu lôk iviyañ ma talêbô etak Kena ma êlôk ba i Kapaneam. Ma nê ku iviñ thêlô ba i êmô loñ êñ hatôm wak doho.

* **2:12:** Mat 4:13

Yisu halupunij avômalô doho hêk unyak mathen kapô

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

13* Avômalô Israèl inij waklavôn te habobo anêṅ athêṅ nena Hale ba Hi. Ma Yisu hi daku Jelusalem ek êṅjê waklavôn êṅ.

14 Yani hi unyak mathen anêṅ piklêvôn ma hayê avômalô etak bokmanṅkao lôk sipsip ma menak bôbô ek nêṅem vuli ek nêmbôk êtôm da lôk nê takatu ba êwê nê loṅ buyan inij valuselen hathak Hiblu inij valuselen êmô.

15 Êṅ ma havuvi yak balawa te ba halupunij i lôk inij boksipsip lo bokmanṅkao ma hêv i vê hêk unyak mathen ba i. Ma hakayan nê êṅ inij balê ba valuselen hagililiṅ mayaliv.

16 Ma hanaṅ hadêṅ nê takatu ba etak menak bôbô ek nêṅem vuli nena, “Noja unim menak ba unu! Wakamik anêṅ unyak ma loṅ netak nômkama êmô ek nêṅem vuli e?”

17 Ma Yisu anêṅ nê ku êyê nôṅ êṅ ma leṅṅhabi hathak abô te hêk Wapômbêṅ anêṅ kapya nena, “Yahêv lêlê ek anêṅ unyak ma yalenṅhaviṅ unyak êṅ bêṅ anôṅ.” *Kapya Yen 69:9*

18 Israèl inij nê bêṅbêṅ êyê ma enaṅ, “Undum lavônij te ek injik o thô nena Wapômbêṅ halam o ba hudum nôṅ êṅ!”

19 *Ma Yisu hanaṅ viyan, “Nundiniṅ unyak mathen êntêk, ma êtôm wak lô iyom ma tem yandav esak loṅbô.”

* **2:13:** Kis 12:1-27 * **2:19:** Mat 26:61; 27:40

20 Ma nê bênbêñ enañ, “Avômalô idum ku hatôm sondabêñ 46 ek elav unyak êntêk ma donjom mi denañ! Ma hatôm ondav wak lô iyom e?”

21 *Unyak mathen atu ba Yisu hanañ hathak êñ ma yanida linjukupik.

22 *Ba Yisu haviyô hathak lonjbô hêk nãama ma anêñ nê ku lenjñhabi abô atu ba bôk hanañ. Êñ ma êvhaviñ abô atu ba hêk Wapômbêñ anêñ kãpya lôk Yisu da hanañ.

23 *Yani hamô Jelusalem ma hayê waklavônñ atu ba anêñ athêñ nena Hale ba Hi. Ma avômalô bêñ anônñ êyê lavônññ takatu ba hadum ba êvhaviñ.

24 Ma donjom Yisu miñ hêvhaviñ i ami. Hayala anyô sapêñ iniñ auk.

25 Anyô te miñ hêv auk hadêñ yani hathak avômalô iniñ kobom ami. Mi, bôk hayala avômalô sapêñ iniñ kapôlônññ.

3

Yisu hêv auk hadêñ Nikodimus

1 *Israël iniñ anyô bêñ te anêñ athêñ nena Nikodimus. Yani ma Palisi te.

2 Bôlôvônñ ma hi hadêñ Yisu ma hanañ, “Kêdônwaga, hothak hudum lavônññ lomaloma ba intu yêlô ayala nena Wapômbêñ hêv o ba hôleñ hatôm kêdônwaga. Ma Wapômbêñ miñ hamô haviñ anyô te ami, êñ ma miñ hatôm indum lavônññ êtôm atu ba hudum ami.”

* 2:21: 1Ko 6:19 * 2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16 * 2:23: Jon 7:31

* 3:1: Jon 7:50; 19:39

3 *Ma Yisu hanañ viyañ, “Yanañ avanôñ biñ êndêñ mômô. Ôpatu ba evathu hathak loñbô iyom intu tem êyô Wapômbêñ anêñ loñ lôklinyak kapô.”*

4 Ma ôpêñ hanañ, “Aisê ka nembathu ôpatu ba bôk hayalôv yôv? Yani tem êndôk talêbô kapô ba nembathu esak loñbô e? Ma mi!”

5 *Ma Yisu hanañ viyañ nena, “Yanañ avanôñ biñ êndêñ mômô. Ôpatu ba Wapômbêñ hathik hathak ñañ lôk Lovak Mathen hatôm evathu hathak loñbô, ôpêñ iyom intu tem imbitak êyô Wapômbêñ anêñ loñ lôklinyak kapô.

6 *Avômâlô pik ibitak hathak lami ibi i vê. Ma Wapômbêñ anêñ avômâlô ibitak hathak Lovak Mathen habi i vê.

7 Ma aisê ka hosonj hathak abô êntêk ba yahanañ hadêñ o nena ‘nimbi o vê esak loñbô.’

8 Lovak da hathak hayuv hatôm anêñ lahavinj ma holañô anêñ diñdiñ iyom. Ma donjom hôthônj nena halêm anêñ êsê ba hi êsê. Ma ñê takatu ba Lovak Mathen havathu i ma aêñ iyom.”

9 Ma ôpêñ hanañ hik liñ hathak loñbô, “Nôm takêñ tem imbitak aisê?”

10 Ma Yisu hanañ, “Ai! O Islael iniñ kêdôñwaga bêñ ma hôthônj nôm êntêk paliñ, e?”

11-13 Ya Anyô Anêñ Nakaduñ iyom intu yahatak malak leñ ba yahalêm. Ma anyôla miñ bôk hi loñ êñ ba hale halêm hathak loñbô ami. Yanañ avanôñ

* **3:3:** Mat 18:3; 1Pi 1:23 * **3:3:** Abô Glik “hathak loñbô” lôk “halêm anêñ vuliñ” thai luvi ma abô donjom iyom. Yisu anêñ auk nena “halêm anêñ vuliñ” ma donjom Nikodimus hasonj nena “hathak loñbô”. * **3:5:** Ese 36:25-27 * **3:6:** Jon 1:13

biŋ êndêŋ môlô. Yêlô anañ hathak nô m takatu ba bôk ayala. Ma anañ bêŋ hathak nô m takatu ba bôk ayê. Ma môlô miŋ olaŋô yêlôaniŋ abô ami. Lêk yahanañ abô doho hathak nô mkama pik ek oyala Wapômbêŋ anêŋ auk. Ma môlô miŋ ôêvhaviŋ ami. Ba intu nô mkama malak leŋ tem miŋ nô nê mimbir aêŋ ami.

14 *Sêbôk ma avômalô Israe l ê m ô loŋ thiliv ma umya bêŋ anôŋ ethañ i. Êŋ ma Mose hathôkwêŋ umya dahô te hathak kô m ba hê v liŋ hamiŋ leŋ ek avômalô nêgê ba nimbirak mavi. Wapômbêŋ anêŋ lahaviŋ ba tem nê sôkwêŋ ya Anyô Anêŋ Nakaduŋ ba nê nê m liŋ aêŋ iyom

15 *ek avômalô takatu ba êvhaviŋ tem neja lôkmala anôŋ atu ba nê m ô ê tôm wak nô mbêŋ intu sapêŋ.

16 * “Wapômbêŋ lahaviŋ avômalô pik bêŋ anôŋ ba intu hê v Nakaduŋ doŋtom êŋ halê m ek ôpatu ba hêvhaviŋ tem enja lôkmala anôŋ atu ba ê m ô ê tôm wak nô mbêŋ intu sapêŋ. Ma tem miŋ ema ami.

17 *Wapômbêŋ hê v Nakaduŋ halê m pik ek nê m avômalô bulubiŋ. Ma miŋ hê v ek indum abô ek injik avômalô vônô ami.

18 *Ôpatu ba hêvhaviŋ Nakaduŋ êŋ ma Wapômbêŋ miŋ hathak hadum abô ek injik yani vônô ami. Ma ôpatu ba miŋ hêvhaviŋ Nakaduŋ doŋtom êŋ ami ma ôpêŋ lêk hama yô v ek malê nena Wapômbêŋ bôk hadum abô hathak yani yô v.

* **3:14:** Nam 21:9; Jon 8:28; 12:32 * **3:15:** Jon 20:31 * **3:16:** Jon 3:36; 10:28; Lom 5:8; 8:32; 1Jon 4:9-10 * **3:17:** Luk 19:10 * **3:18:** Jon 5:24

19 *Wapômbêḅḅ hadum abô hathak avômalô pik aêntêk. Deda bôk halêm pik yôv. Ma avômalô idum kambom lomaloma ba intu lenḅḅhaviḅḅ momaḅḅiniḅḅ ma êdô deda êḅḅ.

20 Deda tem injik avômalô iniḅḅ kambom thô ma tem thêlô mama ba intu ḅḅ kambom ethak êpôlik ba miḅḅ ibitak êyê deda kapô ami.

21 Ma donḅḅtom ôpatu ba halanô Wapômbêḅḅ anêḅḅ abô nena avanôḅḅ, yani êḅḅ ma hatôm hamiḅḅ deda ba avômalô sapêḅḅ êyê anêḅḅ ku takatu ba hadum ma Wapômbêḅḅ da hév yani sa.”

Jon anyô hathik ḅḅḅ hik Yisu anêḅḅ ku thô

22 *Yôv ma Yisu lôk anêḅḅ ḅḅ ku i Judia anêḅḅ loḅḅ kamunḅḅ ma hamô haviḅḅ anêḅḅ ḅḅ ku wak doho. Ma thêlô ithik avômalô halôk ḅḅḅ.

23-24 Aionon hêk habobo Salim. Loḅḅ êḅḅ ma ḅḅḅ bêḅḅ anôḅḅ hêk ba avômalô ibi thêthô i loḅḅ êḅḅ. Jon miḅḅ hamô koladôḅḅ ami denaḅḅ, ba intu hamô loḅḅ êḅḅ ek isik thêlô.

25 Ma anêḅḅ ḅḅ ku lôk anyô Islael te êkôki hathak auk nimbitak mabuḅḅ êḅḅḅḅ Wapômbêḅḅ ma.

26 Êḅḅ ma ḅḅ ku i hadêḅḅ Jon ma enaḅḅ, “Kêdôḅḅwaga! Ôpatu sêbôk ba hamô haviḅḅ o hamô Jolodaḅḅ vi ba honaḅḅ abô bêḅḅ anôḅḅ hathak yani. Ondaḅḅô! Ôpêḅḅ lêk hathik avômalô halôk ḅḅḅ ba avômalô sapêḅḅ i hadêḅḅ yani!”

27 Ma Jon hanaḅḅ, “Wapômbêḅḅ da anêḅḅ lahaviḅḅ ba nômlate habitak aêḅḅ hadêḅḅ anyô te ma yôv.

* 3:19: Jon 1:5,9; 8:12 * 3:22: Jon 4:1-2

28 *Môlôda bôk olaņô abô atu ba yahanaj. ‘Ya ma ôpatu ba Wapômbêņ hêv hamôņ ek yanaņ êndêņ avômalô nena Mesia tem êlêm. Ya miņ Mesia ami.’

29 Anyô te hawa avi te, êņ ma tem enja êtôm yanida anêņ. Ma doņtom yapmalô ma tem êtôm ôpêņ anêņ anyô môlô atu ba imiņ ek embatho yani loņ. Ba halaņô ôpêņ anêņ abô ma tem lamavi iyom. Ma yada intu hatôm yapmalô êņ. Ba intu lêk yalenmavi bêņ anôņ hamô yakapôlôņ siņ.

30 Wapômbêņ anêņ lahaviņ ba yani habitak anyô bêņ, ma yada yahabitak anyô oyaņ.”

31 * “Ôpêņ bôk hamô leņ ba halêm, yani ma bêņ anôņ ek avômalô pik sapêņ. Ôpatu ba hamô pik êntêk, ôpêņ ma anyô pik ba intu hanaņ abô hathak nômkama pik iyom. Avanôņ! Ôpatu ba halêm anêņ malak leņ, ôpêņ ma bêņ anôņ ek avômalô pik sapêņ.

32 *Yani hanaņ hathak nôm takatu ba yanida bôk hayê lo halaņô bêņ. Ma avômalô miņ êvhaviņ abô êņ ami.

33-34 Wapômbêņ bôk hêv Lovak Matheņ ba hamô ôpêņ kapô siņ ba halêm hanaņ Wapômbêņ anêņ abô. Ba intu ôpatu ba hêvhaviņ yani ma hik thô nena Wapômbêņ ma hanaņ abô avanôņ iyom.

35 *Lambô lahaviņ Nakaduņ ba hêv nômkama sapêņ ek eyabiņ.

36 *Ôpatu ba hêvhaviņ Nakaduņ lêk hawa lôkmala atu ba tem nêmo êtôm wak nômbêņ intu sapêņ. Ma ôpatu ba havôliņ dôm hadêņ Nakaduņ ma

* **3:28:** Mat 11:10; Jon 1:23 * **3:31:** Jon 8:23 * **3:32:** Jon 3:11

* **3:35:** Mat 11:27; Jon 5:20 * **3:36:** Jon 3:16-18; 1Jon 5:12

Wapômbên bôk hadum abô yôv ba ôpên lêk hawa vovanj. Ba intu tem minj enja lôkmala ami.”

4

Yisu hanañ abô haviñ avi Samalia te

1-2 *Yisu da minj hathak hathik avômalô ami. Avômalô takatu ba lenjinhaviñ nesopa Yisu i hadên anênjê ku ek nisik i êndôk ñañ. Ma Palisi elañô nena avômalô bên anênjê i hadên Yisu ek isik i. Ma Jon anênjê lêk auviñna.

3 Yisu halañô abô êñ ma hayê nena Palisi lêk ititiñ anênjê ku ba intu hatak Judia ma havôhi Galili.

4 Ma loñôndê atu ba hi Galili ma hi Samalia haviñ.

5 *Êñ ma yani havenj ba hi hayô Samalia iniñ malak lôñj te ba elam nena Sika. Loñjêñ ma habobo pik sêbôk ba Jekop hêv hadên nakaduñ Josep.

6 Ma Jekop bôk halav ñañ lôv te hamô loñjêñ. Yisu havenj aleba wاكلêvôñj biñj ma hayô ñañ lôv êñj ma yani lêk vau ba halôk hamô biñj.

7-8 Nê ku lêk i malak ek nêñem vuli nôm. Ma avi Samalia te halêm ek enja ñañ. Ma Yisu hanañ hadên avi êñj, “Ñañ ek yanum.”

9 *Avômalô Islael ethak êpôlik ek avômalô Samalia ba intu avi êñj hanañ, “O ma Islael ma ya ma avi Samalia. Ma aisê ka honañ nena ñañ êlêm ek unum?”

10 *Ma Yisu hanañ hadên avi êñj, “Hoyala nôm mavi atu ba Wapômbênj hêv lôk hoyala ôpatu ba

* **4:1-2:** Jon 3:22 * **4:5:** Stt 33:19; Jos 24:32 * **4:9:** Esr 4:1-5

* **4:10:** Jon 7:37-38; ALK 21:6

hanañ, ‘Ñañ ek yanum’, êñ ma tem onañ injik yani liñ ek nêñ ñañ lôkmala êndêñ o.”

11 Ma avi êñ hanañ hadêñ yani, “Anyô Bêñ, lôv êntêk ma daim ba anêñ uñ onja ñañ êsê? Ma ñañ lôkmala êñ tem onja anêñ êsê?”

12 *Yêlôaniñ bumalô Jekop hêv ñañ lôv êntêk hadêñ yêlô. Ma yanida lôk nali lôk anêñ bokmankao sapêñ inum halôk ñañ lôv êntêk. Ma anêñ ñañ ma mavi anôñ ek ñañ êntêk lôk o ma bêñ ek Jekop e?”

13 Ma Yisu hanañ, “Ñañ êntêk ba inum ma tem nesakmunin esak loñbô.

14 *Ma donjom ôpatu ba hanum ñañ atu ba yahêv ma miñ hatôm esakmunin esak loñbô ami. Lôk ñañ êñ ma tem imbitak êtôm ñañ onañ te êñjêk o kapôlôm ba nêñ lôkmala anôñ atu ba tem êmô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ.”

15 Ma avi êñ hanañ hadêñ Yisu, “Anyô bêñ, nêñ ñañ êñ êndêñ ya ek miñ yasakmunin esak loñbô ami. Lôk miñ yalêñ loñ êntêk ek yanja ñañ esak loñbô ami.”

16 Ma Yisu hanañ hadêñ yani, “Nu ondam vônim êlêñ.”

17 Ma avi êñ hanañ, “Ya anyô mi.”

Ma Yisu hanañ hadêñ yani, “Lêk honañ avanôñ nena o anyô mi.

18 Sêbôk ma vônim bahênvi. Ba anyô atu ba lêk hômô haviñ yani ma miñ vônim ami. Lêk honañ abô avanôñ!”

19 Ma avi êñ hanañ hadêñ yani, “Anyô bêñ, lêk yahayala nena o ma plopet te.

* 4:12: Jon 8:53 * 4:14: Jon 6:35

20 *Yêlôaniņ bumalô ethak êv yeņ halôk dumlolê êntêk. Ma donjom mômô avômalo Israeł onañ nena Wapômbêņ lahaviņ alalô nanêm yeņ êndôk Jelusalem.”

21 Ma Yisu hanaņ, “Livôņ! Ondaņô! Wak te ma tem miņ mômô nônêm yeņ ek Wakamik êndôk dumlolê êntêk lo Jelusalem ami.

22 *Mômô avômalo Samalia ma ôthôņ ôpatu ba ôêv yeņ hadêņ. Ma Wapômbêņ hêv anyô Israeł te ek nêm avômalo bulubiņ ba intu yêlô avômalo Israeł ayala ôpatu ba yêlô êv yeņ hadêņ yani.

23-24 * “Wapômbêņ ma lôkmala anêņ ôdôņ. Ba intu Wapômbêņ habôlêm avômalo takatu ba êv yeņ ek injiki thô nena thêlô bôk ewa Wapômbêņ anêņ lôkmala anôņ yôv. Aêņ ba avômalo takatu ba êvhaviņ Wapômbêņ intu nêlêm yeņ aêņ. Ma waklavôņ atu ba nôm êņ imbitak intu tem imbitak. Ma lêk hayô yôv.”

25 Ma avi êņ hanaņ hadêņ Yisu, “Yahayala nena Mesia tem êlêm ma tem injik nômkama sapêņ thô êndêņ alalô.” (Ma “Mesia” êņ intu elam nena “Kilisi”.)

26 *Ma Yisu hanaņ hadêņ yani, “Ôpatu ba hanaņ abô hadêņ o ma yani êņ.”

27 Enañ abô denañ ma Yisu anêņ nê ku êvô êlêm hathak loņbô ma êyê Yisu hanaņ abô haviņ avi êņ ba eson kambom. Ma donjom thêlô bônôņ ma miņ enañ hik yani liņ nena, “Lemhaviņ malê?” mena “Honaņ abô haviņ avi êntêk eka?”

* 4:20: Lo 12:5-14; Sng 122:1-5 * 4:22: 2Kin 17:29-41; Ais 2:3; Lom 9:4-5 * 4:23-24: Lom 12:1; 2Ko 3:17; Plp 3:3 * 4:26: Mak 14:61-62

28 Êñ ma avi êñ hatak anêñ uñ hawa ñañ hamô ma havôhi malak ôdôñ hathak lonbô. Ma hanañ hadêñ avômalô nena,

29 “Môlô nôlêm ôñgô anyô te! Nôm takatu ba bôk yahadum yôv ma yani hayala ba hanañ bêñ hadêñ ya. Betha yani ma Mesia atu la.”

30 Avômalô elañô abô êñ ma etak malak ba i hadêñ Yisu.

31 Avi Samalia hamô malak denañ ma ñê ku enañ hadêñ Yisu nena, “Kêdôñwaga, nonḡwanñ nôm.”

32 Ma hanañ, “Yenañ nôm hamô ek yanḡañ ma môlô ôthôñ nôm êñ paliñ.”

33 Êñ ma ñê ku enañ hadêñ thêlôda nena, “Betha anyôla lêk hêv nôm hadêñ yani la?”

34 *Ma Yisu hanañ hadêñ thêlô, “Yenañ nôm êntêk. Tem yasopa Wapômbêñ anêñ lahaviñ ba yandum anêñ ku lôkthô atu ba hêv ya ba yahalêm.

35 *Môlô othak onañ, ‘Ayôñ ayova iyom hêk, êñ ma tem nôm injik anôñ ba alalô naja.’ Yanañ êndêñ môlô! Malemim ekyav ba ôñgô ku katô! Nôm lêk hik anôñ yôv!

36 Ôpatu ba halav nôm ma hawa anêñ vuli. Yani halav nôm anôñ ek nôm sapêñ êñ neja lôkmala anôñ atu ba tem nêôm êtôm wak nômbêñ intu sapêñ ek anyô havatho nôm lôk anyô halav nôm thai luvi leññmavi.

37 Aêñ ba abô êntêk ma abô avanôñ. ‘Anyô yanñ habañ ku ba havatho ma anyô yanñ halav anêñ anôñ.’

* 4:34: Jon 6:38 * 4:35: Luk 10:2

38 Yahêv mômô ba u ek noja nôm êmô ku atu ba miñ bôk mômô udum ku êñ ami. Anyô vi idum ku êñ. Ma mômô u olav anôñ iyom.”

39 Avômalo Samalia bêñ anôñ êmô malak êñ ba elañô avi êñ hanañ, “Nôm takatu ba bôk yahadum yôv ma yani hayala ba hanañ bêñ hadêñ ya!” Ba intu thêlô êvhaviñ Yisu.

40 Êñ ma nê Samalia takêñ êlêm enañ hik yani liñ, “Ômô imbiñ yêlô wak doho!” Ma yani hamô haviñ thêlô hatôm wak ju.

41 Ma hanañ abô haviñ i ba intu bêñ anôñ êvhaviñ yani.

42 *Ma thêlô enañ hadêñ avi êñ nena, “Sêbôk yêlô alañô anêm abô ba êvhaviñ. Ma lêk yêlôda alañô anêñ abô ma ayala nena avanôñ. Ôpêñ ma ôpatu ba tem nêm avômalo pik bulubiñ.”

Yisu hadum anyô bêñ te nakaduñ mavi

43-45 *Wak ju hale ba hi ma hatak loñ êñ ma hi Galili. Ma avômalo Galili doho bôk êmô Jerusalem hadêñ waklavôñ Hale ba Hi ba intu êyê nôm takatu ba hadum. Aêñ ba hayô Galili ma ewa yani thô. Ma donjom ewa yani thô oyañ hathak nêgê nômbithi iyom ba intu hatôm abô atu ba Yisu hanañ nena plopet ma athêñ mi hêk iniñ malak ôdôñ.

46 *Hamô Galili vêm ma havôhi Kena loñ atu ba bôk hadum ñañ ba habitak waiñ. Kena ma hamô Galili kapô. Ma anyô bêñ te hamô Kapaneam ba namalô hapôm lijiñ ba hadum ek ema.

* 4:42: 1Jon 4:14 * 4:43-45: Mat 13:57; Jon 2:23 * 4:46: Jon 2:1-11

47 *Ôpêḡ halanô nena Yisu bôk hatak Judia ma lêk hamô Galili. Êḡ ma hi hadêḡ Yisu ba halan hadêḡ yani nena ni indum namalô mavi.

48 *Aêḡ ba Yisu hathanḡ yani aêntêk, “Môlô lemhaviḡ yandum lavôḡiḡ lôk nômbithi lomaloma ek môlô nônêmbiḡ ya e?”

49 Êḡ ma anyô bêḡ êḡ hanaḡ hadêḡ Yisu, “Anyô bêḡ, ôlêm kethêḡ! Yenaḡ okna tem ema!”

50 *Ma Yisu hanaḡ hadêḡ yani, “Ondenu! Nalummalô tem êmô lôkmala.”

Yôv ma ôpêḡ hêvhaviḡ Yisu anêḡ abô ba hi

51 ma anêḡ ḡê ku êpôm yani ba enaḡ nena, “Nalummalô hamô lôkmala.”

52 Êḡ ma yani hanaḡ hik thêlô liḡ nena wakma alê intu okna êḡ mavi. Ma enaḡ, “Wakbôk yanḡiḡ hatôm 1 kilok ma liḡiḡ êḡ hatak yani.”

53 Ma lambô lahabi nena wakbôk atu ba hatôm wakma êḡ ma Yisu hanaḡ hadêḡ yani nena, “Nalummalô tem êmô lôkmala.” Ba intu yani lôk anêḡ avômalô sapêḡ êvhaviḡ.

54 *Yisu bôk hatak Judia ba hi Galili ma hadum lavôḡiḡ yanḡ êḡ ek hik thô nena Wapômbêḡ hêv yani ba halêm.

5

Anyô liḡiḡ Betesda te

1 Vêḡ ma Yisu hi daku Jelusalem ek êḡjê avômalô Israêl iniḡ waklavôḡ te.

2 Kasuk te hêk Jelusalem ba avômalô Israêl elam nena Betesda. Kasuk êḡ hêk habobo Jelusalem

* 4:47: Mat 8:5-6 * 4:48: Jon 2:18; 1Ko 1:22 * 4:50: Mat 8:13

* 4:54: Jon 2:11

anêḡ badêḡ abôlêk atu ba elam nena Sipsip iniḡ Unyak Abôlêk. Ba kapo danḡ êyô êmô bahenḡvi hêk loḡ êḡ.

³⁻⁴ Ma ḡê lôk lijiḡ hatôm ḡê maleḡniḡ pusip lôk ḡê veniḡ kambom ma ḡê ivuviḡ ethak êk kapo danḡ takêḡ.*

⁵ Ma anyô te hawa lijiḡ havuviḡ ba hêk kapo danḡ êḡ te hatôm sondabêḡ 38.

⁶ Yisu hayê ôpêḡ ma hayala nena lijiḡ bôk hamô bô ba hanaḡ hik yani liḡ, “Lemhaviḡ umbitak mavi e?”

⁷ Ma ôpêḡ hanaḡ viyaḡ, “Anyô bêḡ, kasuk hathak liḡaliḡ ma anyôla miḡ hamô ek nêḡm ya sa ami. Yahadum ek yandôk êmôḡ ma donḡtom anyô vi êlôk êmôḡ ek ya.”

⁸ *Êḡ ma Yisu hanaḡ hadêḡ yani, “Umbiyô umiḡ! Ma onja anêḡm yêḡm ba nu!”

⁹ Ketheḡ oyaḡ ma yani habitak mavi ba hawa anêḡm yêḡm ba hi.

Wak êḡ ma Sabat.

¹⁰ *Ba intu Islael iniḡ ḡê bêḡbêḡ enaḡ hadêḡ anyô havuviḡ atu ba lêk habitak mavi nena, “Lêk ma Sabat! Abô balabuḡ hatip ek miḡ onja yêḡm ba ombenḡ ami.”

¹¹ Ma ôpêḡ hanaḡ viyaḡ, “Ôpatu ba hadum ya mavi hanaḡ nena, ‘Onja anêḡm yêḡm ba nu.’ ”

* **5:3-4:** Nê lôkauk vi enaḡ nena abô doho atu ba Jon hato ma hêk denaḡ. Abô êḡ ma aêntêk: Nê lijiḡ takatu ba êk balê ek eyabiḡ Anyô Bêḡ anêḡ anêḡa te halôk ba hadum kasuk êḡ liḡaliḡ. Ma ôpatu ba halôk kasuk kapô hamôḡ tem imbitak mavi. * **5:8:** Mat 9:6

* **5:10:** Neh 13:19; Jer 17:21

12 Ma thêlô enañ hik yani lin, “Opalê intu hanañ nena onja anêm yêm ba nu?”

13 Avômalô bêñ anôñ êmô loñ êñ ba Yisu hêv i vê menañna ba hi. Ba intu ôpêñ hathôñ nena opalê.

14 Yôv ma Yisu habitak hayô unyak matherñ anêñ piklêvôñ ma hayê ôpêñ hamô ma hanañ, “Ondañô. O lêk mavi hathak loñbô ba otak anêm kambom. Yakô malain bêñ yan tem êpôm o.”

15 Êñ ma ôpêñ hi hanañ hadêñ Israeñ ininñ nê bêñbêñ, “Yisu ma ôpatu ba hadum ya mavi.”

16 Yisu hadum nôñ takêñ hadêñ Sabat. Ba intu Israeñ ininñ nê bêñbêñ ethañ yani.

17 Ma Yisu hanañ, “Wakamik hathak hadum ku wak nômbêñ intu sapêñ ba hadum ku takêñ denañ. Ba intu ya tem yandum ku aêñ iyom.”

18 *Israeñ ininñ nê bêñbêñ elañô abô êñ ma êyê nena Yisu lêk habulinñ abô balabunñ hathak Sabat ba hadum ku. Ma halam Wapômbêñ nena Lambô ma yanida hadum i hatôm Wapômbêñ. Ba intu leñinmaninñ kambom ba êbôlêm auk ek nijik yani vônô.

Yisu ma Wapômbêñ Nakaduñ

19 *Ma Yisu hanañ hadêñ nê bêñbêñ, “Yanañ avanôñ binñ êndêñ môlô. Ya ma Nakaduñ. Ma malê atu ba Lambô hadum ma tem Nakaduñ indum aêñ iyom. Ya miñ hatôm yandum nômlate êtôm yenañ auk ami. Aêñ ba nômkama sapêñ atu ba yahayê Wakamik hadum ma tem yasopa.

20 Wakamik lahavinñ ya anêñ Nakaduñ ba hik nômkama takatu ba yani hadum thô hadêñ ya. Aêñ

* 5:18: Mat 26:4; Jon 7:1; 10:30 * 5:19: Jon 5:30

ba Nakaduᅇ hatôm indum nôᅇ takatu ba Lambô hadum. Ma tem injik ku mavi bêᅇ anôᅇ thô êndêᅇ Nakaduᅇ ba indum môlô nosoᅇ kambom ek ku yaᅇ sêbôk.

²¹ Wakamik hathak hik ᅇê ᅇama liᅇ ba hêv lôkmala hadêᅇ i. Ma aêᅇ iyom ma ya Nakaduᅇ tem yanêᅇ lôkmala êndêᅇ avômalô êtôm yada yaleᅇhaviᅇ.

²² *Ma wakamik hatak ku nedaᅇô avômalô iniᅇ abô halôk yabaheᅇ. Ma yanida miᅇ hadum ku êᅇ ami. Aêᅇ ba lôkmala atu ba Wakamik hêv ma tem yanêᅇ aêᅇ iyom

²³ *ek avômalô takatu ba elovak Nakaduᅇ vibin intu elovak Lambô aêᅇ iyom. Ma ᅇê takatu ba êpôlik ek ya intu êpôlik ek Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêᅇ.

²⁴ * “Yanaᅇ avanôᅇ biᅇ êndêᅇ môlô. Ôpatu ba halaᅇô yenaᅇ abô ba hêvhaviᅇ Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêᅇ ma lêk hawa lôkmala atu ba tem êᅇô êtôm wak nômbêᅇ intu sapêᅇ yôv. Ma Wapômbêᅇ tem miᅇ indum abô ek yani ba ema ami. Yani bôk hatak ᅇama yôv ba lêk hamô lôkmala anôᅇ.

²⁵ Yanaᅇ avanôᅇ biᅇ êndêᅇ môlô. Avômalô ᅇama tem nedaᅇô ya Wapômbêᅇ anêᅇ Nakaduᅇ anêᅇ abô. Ma avômalô takatu ba esopa ma tem nêᅇmô lôkmala. Wak te ma nôᅇ takêᅇ tem imbitak. Ma wak êᅇ lêk hayô yôv.

²⁶ “Wakamik ida hamô lôkmala ba hadum ba ya Nakaduᅇ yahamô lôkmala aêᅇ iyom. Ba intu hatôm

* **5:22:** Jon 5:27; Ap 10:42 * **5:23:** Plp 2:10-11; 1Jon 2:23 * **5:24:** Jon 3:15-18

yanêm lôkmala êᶇ êndêᶇ avômalô.

²⁷ Ma ya ma Anyô Anêᶇ Nakaduᶇ atu. Aêᶇ ba hatak ya ek yandum ku yandaᶇô avômalô iniᶇ abô.

²⁸ “Môlô miᶇ nosoᶇ esak yenaᶇ abô êntêk ami. Wak te am ka tem ᶇê ᶇama nedaᶇô ya Nakaduᶇ yalenᶇselo

²⁹ *ba nimbiyô esak loᶇbô. Ma thêlô takatu ba bôk idum mavi ma tem nêᶇmô lôkmala. Ma vi atu ba bôk idum kambom ma tem nêpôm abô ba nema.

³⁰ *Yada miᶇ hatôm yandum nômlate êtôm yada yenaᶇ auk ami. Yahasopa Wakamik anêᶇ auk atu ek yandaᶇô avômalô iniᶇ abô ek yanêm lôkmala mena ᶇama êndêᶇ i la. Yahasopa Wakamik anêᶇ lahaviᶇ, ôpatu ba hêv ya ba yahalêm. Ma yada miᶇ yahasopa yenaᶇ yalenᶇhaviᶇ ami. Ba intu yenaᶇ abô yahadum ma thêthôᶇ.

Anyô vi evatho Yisu anêᶇ abô loᶇ

³¹ “Yahavatho yenaᶇ abô loᶇ êᶇ ma tem miᶇ avômalô nêᶇnêᶇmimbiᶇ ya ami.

³² Ma donᶇtom anyô yaᶇ bôk havatho yenaᶇ abô loᶇ yôv. Ma yahayala nena anêᶇ abô atu ba hananᶇ hathak ya ma avanôᶇ.

³³ “Sêbôk ma môlô onaᶇ hik Jon liᶇ hathak ya ba yani bôk hananᶇ abô avanôᶇ.

³⁴ Ma anyô pik te hatôm embatho yenaᶇ abô loᶇ e? Yahananᶇ hathak Jon anêᶇ abô êᶇ ek môlô noja bulubiᶇ.

³⁵ Jon ma hatôm atum lam atu ba êtôm ba hêv deda. Ma môlô othak ôlêlêk am hathak anêᶇ deda êᶇ sawa bidonᶇ iyom.

* **5:29:** Dan 12:2; Mat 16:27; Ap 24:15 * **5:30:** Jon 5:19; 6:38

36 * “Ma donptom yahadum ku takatu ba Wakamik hêv hadêḡ ya ba intu hik thô nena Wakamik hêv ya ba yahalêm. Ba ku êḡ ma hamôḡ ek Jon anêḡ abô.

37-38 *Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm intu hik ya thô. Ma môlô miḡ ôêvhaviḡ ya ami. Aêḡ ba môlô miḡ bôk olaḡô Wakamik laselo lôk ôyê yani thohavloma ami ma anêḡ abô miḡ hêk haviḡ môlô ami aêḡ iyom.

39 *Môlô othak utitiḡ Wapômbêḡ anêḡ kapya ba osoḡ nena tem nêḡm lôkmala atu ba nêḡmô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ êndêḡ môlô. Abô êḡ ma hik ya thô,

40 ma donptom môlô ôdô nosopa ya ek noja lôkmala anôḡ êḡ.

41 “Ya miḡ yahanariḡ abô êḡ ek avômalô nebam ya ami.

42 Ma donptom yahayala môlô! Môlô miḡ lemimhaviḡ Wapômbêḡ ami.

43 Wakamik hêv ya ba yahalêm ek yanaḡ anêḡ abô bêḡ. Ma môlô ôpôlik hathak ya. Ma donptom anyô te halêm ba hanaḡ yanida anêḡ abô, êḡ ma môlô othak owa yani thô!

44 Môlô othak ôêv athêḡ lôkmanḡiḡ hadêḡ ôpatu ba lahaviḡ môlô. Ma donptom miḡ môlô malemkilik hathak Wapômbêḡ donptom atu anêḡ lamavi ami. Êḡ ma tem nôḡnêḡmimbiḡ aisé?

45 “Môlô othak ôêv malem hadêḡ Mose. Ma donptom tem enariḡ môlô bêḡ. Ba intu miḡ môlô

* 5:36: Jon 3:2; 14:11

* 5:37-38: Mat 3:17; Jon 5:32; 8:18

* 5:39: Luk 24:27

lemimimbi nena tem yanan mólô bêḡ imiḡ
Wakamik ma ami. Mi anôḡ!

⁴⁶ *Mose bôk hato abô hathak ya yôv. Aêḡ
ba mólô ôêvhaviḡ Mose anêḡ abô, êḡ ma tem
nônêḡmimbiḡ ya imbiḡ.

⁴⁷ Ma doḡtom mólô miḡ ôêvhaviḡ abô atu ba yani
hato ami. Ba intu mólô miḡ ôêvhaviḡ yenan abô
haviḡ ami.”

6

Yisu havakôḡ anyô hatôm 5,000

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Yôv ma Yisu hi kasukthôm Galili anêḡ dan vi.
Kasuk êḡ anêḡ athêḡ yaḡ nena Taibelias.

² Ma avômalô bêḡ anôḡ bôk êyê lavôḡḡḡ takatu ba
hadum hathak avômalô lijiḡ ba intu esopa yani.

³ Yisu hathak dum ba hi ma halôk hamô biḡ
haviḡ anêḡ ḡê ku.

⁴ Avômalô Israel iniḡ waklavôḡ elam nena Hale
ba Hi habobo.

⁵ Ma Yisu hayê avômalô bêḡ anôḡ êlêm ma hanaḡ
hadêḡ Pilip, “Alalô nanêm vuli polom embenḡ êsé
ek nabakôḡ avômalô takêntêk?”

⁶ Yani hayala nôḡm atu ba tem yani indum ba intu
hanaḡ ek eyala Pilip anêḡ auk iyom.

⁷ Ma Pilip hanaḡ viyanḡ, “Alalô nandum ku êtôm
ayôḡ bahenḡvi ba lahavulô la anêḡ vuli ma miḡ
hatôm nanêm polom vuli ek avômalô tomtom ne-
jaḡ dokte dokte ami!”

⁸ Êḡ ma ḡê ku te anêḡ athêḡ nena Andulu, Sai-
mon Pita anêḡ yaḡ molok, hanaḡ nena,

* 5:46: Ap 3:22

9 “Nôngô okna êntêk anêᶇ polom bali yaônena bahenᶇvi lôk alim yaôna lokwanju. Ba nôᶇm êᶇ hatôm avômalô nôᶇmbêᶇ êntêk e?”

10 Ma Yisu hanaᶇ, “Nonanᶇ êndêᶇ avômalô ek nêndôk nêᶇmô biᶇ.” Kamuᶇ bêᶇ anôᶇ hamô lonᶇ êᶇ ba anyô sapêᶇ êlôk êᶇmô. Thêlô hatôm 5,000.

11 Êᶇ ma Yisu hawa polom ma hateᶇ mek ba havani hatôm thêlôniᶇ lenᶇiᶇhaviᶇ vêᶇm ma hadum aêᶇ hathak alim ju atu haviᶇ.

12 Thêlô eyaᶇ ba lenᶇiᶇviyak ma Yisu hanaᶇ hadêᶇ anêᶇ ᶇê ku nena, “Môlô nusup nôᶇm wata sapêᶇ esak donᶇtom ma miᶇ nôᶇmbi ni ami.”

13 Êᶇ ma isup polom wata ba etak halôk vak sam hatôm laumiᶇ ba lahavuju.

14 *Ma avômalô êyê lavôᶇiᶇ êᶇ ba enaᶇ, “Avanôᶇ! Sêbôk ma enaᶇ nena plopet te tem êlêᶇ. Ma êntêk lêk halêᶇ yôv.”

15 *Êᶇ ma idum ek nebalonᶇ yani ek imbitak êtôm iniᶇ kiᶇ. Ma hayala iniᶇ auk êᶇ, ba intu hatak lonᶇ êᶇ ma havôhi dum atu hathak lonᶇbô.

*Yisu havenᶇ kasukthôm anêᶇ dôᶇmlê
(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)*

16 Yaᶇsiᶇ ma anêᶇ ᶇê ku i tamu kasukthôm anêᶇ danᶇ.

17 Bôlôvôᶇ ma miᶇ Yisu hayô ek thêlô ami. Ma thêlô iyom ethak yeᶇ ba i tuvulu Kapaneam.

18 Ma lovak bêᶇ te hayuv ba kasuk hik bêᶇ.

19 Thêlô ivusiᶇ yeᶇ ba i hatôm 6 kilomita la. Ma êyê Yisu havenᶇ kasukthôm anêᶇ dôᶇmlê ba halêᶇ habobo yeᶇ ba hadum thêlô êkô kambom.

* 6:14: Lo 18:15,18 * 6:15: Jon 18:36

20 Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô nena, “Yada êntêk! Miŋ nôkô ami.”

21 Êŋ ma thêlô leŋiŋmavi ba êlôk ek yani ni yeŋ kapô. Ma kasana ma yeŋ hi hathak liŋdaŋ.

22 Haviyô hayaŋ ma avômalô takatu ba êmô kasukthôm anêŋ daŋ vi tuvulu eyala nena wakbôk ma yeŋ doŋtom iyom hamô ba nê ku iyom ethak yeŋ êŋ ba i. Ma Yisu miŋ hathak yeŋ êŋ haviŋ anêŋ nê ku ba hi ami ma mi.

23 Êŋ ma avômalô Taibelias iniŋ yeŋ doho êlêm ebobo loŋ atu ba Anyô Bêŋ hava polom liŋ halôk ba thêlô eyaŋ.

24 Ma avômalô êyê nena Yisu lôk anêŋ nê ku miŋ êmô ami. Êŋ ma thêlô ethak yeŋ ba i Kapaneam ek nêmbôlêm Yisu.

Yisu ma polom lôkmala

25 Avômalô i êpôm Yisu hêk loŋ atu ma enaŋ, “Kêdôŋwaga, aŋgê te intu hôlêm loŋ êntêk?”

26 Ma Yisu hanaŋ nena, “Yanaŋ avanôŋ biŋ êndêŋ môlô. Môlô bôk oaŋ polom aleba lemimviyak. Ba intu môlô ôbôlêm ya. Ma lavôŋiŋ ma môlô bôk ôyê ma doŋtom ôthôŋ paliŋ denaŋ.

27 *Nundum ku ek noja nôm atu ba tem nêmbôlêm ba nêmbôlêm êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Wakamik Wapômbêŋ bôk havak sêk hayô hêk ya Anyô Anêŋ Nakadaŋ ba tem nêmbôlêm lôkmala êŋ êndêŋ môlô. Ma miŋ malemkilik esak nôm atu ba tem epalê ami!”

28 Êŋ ma thêlô enaŋ, “Wapômbêŋ lahaviŋ yêlô nandum ku malê?”

* 6:27: Jon 6:48-58

29 *Ma Yisu hanañ, “Wapômbên anêñ ku nena nônêmimbiñ ôpatu ba yani hêv ba halêm.”

30-31 *Êñ ma thêlô enañ hik yani liñ, “Undum lavôñiñ te ek yêlô nagê ma tem nanêmimbiñ anêm abô. Mose bôk hêv mana hadêñ yêlôaniñ bumalô ba eyañ hamô loñ thiliv ba eto aêntêk, ‘Yani hêv polom anêñ malak leñ hadêñ avômalô ba eyañ.’ *Etak Ijip 16:4*

Ma o, tem undum lavôñiñ alê yañ?”

32-33 Ma Yisu hanañ, “Yanañ avanônñ biñ êndêñ môlô nena Anyô Bêñ hêv anyô te ba halêm anêñ malak leñ ba hêv lôkmala hadêñ avômalô hatôm polom anônñ. Ba intu Wakamik iyom hêv nôm anônñ anêñ malak leñ hadêñ môlô. Ma miñ Mose hêv ami.”

34 Êñ ma thêlô enañ, “Anyô Bêñ, wak nômbênñ intu sapêñ ma nêm polom êñ êndêñ yêlô.”

35 *Êñ ma Yisu hanañ, “Ya ma polom lôkmala. Ôpatu ba halêm hadêñ ya ma tem miñ ema kisi ami. Ma ôpatu ba hêvhaviñ ya ma tem miñ esakmuniñ ek inum ñañ ami.

36 Ma donjom bôk yahanañ hadêñ môlô yôv. Môlô lêk ôyê ya ma miñ môlô ôêvhaviñ ami.

37-40 *Lêk yahalêm anêñ malak leñ ek yasopa ôpatu ba hêv ya ba yahalêm anêñ lahaviñ. Ma miñ yahalêm ek yasopa yada yenañ yalerhaviñ ami. Avômalô takatu ba êyê ya Nakaduñ ba êvhaviñ ma tem neja lôkmala anônñ atu ba nêmo êtôm wak nômbênñ intu sapêñ. Ma pik lo leñ anêñ dañ ma

* 6:29: 1Jon 3:23 * 6:30-31: Kis 16:14-15; Nam 11:7-9; Sng 78:24; Mat 16:1; Jon 2:18 * 6:35: Jon 4:14 * 6:37-40: Jon 10:28-29; 17:12

tem yangik thêlô liņ. Êntêk ma Wakamik anêņ lahaviņ. Ba intu miņ hatôm yatak avômalô takatu ba Wakamik hêv hadêņ ya te ami. Milôk. Pik lo leņ anêņ daņ ma tem yangik thêlô liņ. Êntêk ma yani atu ba hêv ya ba yahalêm anêņ lahaviņ. Ba intu avômalô takatu ba Wakamik hêv hadêņ ya ma tem nêlêm êndêņ ya. Ma opalê atu ba halêm hadêņ ya ma tem miņ yandupunij yani ami.”

41 Avômalô Isael elañô Yisu anêņ abô êņ “Ya ma nôm atu ba halôk anêņ malak leņ ba halêm.” Êņ ma enañ abô munuņmunuņ

42 *nena, “Anyô êntêk ma Yisu, Josep anêņ nakaduņ! Ma alalô ayala talêbô lo lambô! Ma aisê ka hanaņ nena halôk anêņ malak leņ ba halêm?”

43 Ma Yisu hanaņ, “Môlô bônônj!

44 *Wakamik hêv ya ba yahalêm ba ôpatu ba halom hadêņ ya iyom intu tem enja lôklokwaņ ek êlêm êndêņ ya. Ma pik lo leņ anêņ daņ ma tem yangik avômalô takêņ liņ nimbiyô esak loņbô.

45 Plopet te bôk hatô abô halôk kapy aêntêk,
“Wapômbêņ tem nêm auk êndêņ avômalô sapêņ.’

Aisaia 54:13

Avômalô takatu ba elañô Wakamik anêņ abô ba ewa auk, thêlô tem nêlêm ek ya.

46 *Anyô te miņ bôk hayê Wakamik ami. Ôpatu ba hamô haviņ Anyô Bêņ ba halêm iyom intu hayê.

47 *Yanaņ avanônj biņ êndêņ môlô. Anyô hêvhaviņ ya ma lêk hawa lôkmala anônj atu ba êmô êtôm wak nômbêņ intu sapêņ yôv.

* 6:42: Mat 13:55 * 6:44: Jon 6:65 * 6:46: Jon 1:18 * 6:47: Jon 3:15-16

48 *Ya ma polom lôkmala.

49 Mólônim bumalô takatu ba eyañ mana hamô lon thiliv bôk ema yôv.

50 Ma polom atu ba halêm anêñ malak leñ ba avômalô eyañ tem miñ nema ami.

51 Yada intu polom lôkmala ba yahalêm anêñ malak leñ. Anyô te hayañ, êñ ma tem êmô lôkmala êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Polom êñ ma yenañ vathiap ek yanêm ek avômalô pik neja lôkmala.”

52 Ma avômalô Israeël elañô abô êñ ma kapôlônññ ñôñô ba enañ nena, “Anyô êntêk hatôm nêm anêñ vathiap êndêñ alalô ba añañ aisé?”

53 Ma Yisu hanañ, “Yanañ avanônñ biñ êndêñ mólô. Mólô miñ oañ ya Anyô Anêñ Nakaduñ atu anêñ vathiap lôk unum anêñ thalaleñ ami, ma tem miñ noja lôkmala ami.

54-55 Yenañ vathiap ma nôm anônñ biñ ek neñañ, ma yenañ thalaleñ ma nôm anônñ biñ ek ninum. Ba intu anyô hayañ yenañ vathiap lôk hanum yenañ thalaleñ ma yani hawa lôkmala atu ba nêmo êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Ma pik lo leñ anêñ dañ ma tem yangik yani liñ.

56 Ôpatu ba hayañ yenañ vathiap lôk hanum yenañ thalaleñ intu hamô haviñ ya ma yahamô haviñ yani.

57 *Wakamik ida hamô lôkmala ba hêv ya ba yahalêm ba intu yada yahamô lôkmala aêñ iyom. Aêñ ba ôpatu ba hayañ ya ma tem êmô lôkmala aêñ iyom.

58 Êntêk ma polom atu ba lêk halêm anêñ malak leñ. Sêbôk ma bumalô eyañ mana ba bôk ema ba

* 6:48: Jon 6:32,58 * 6:57: 1Jon 3:24

mi. Ma ôpatu ba hayañ polom êñ, ma tem enja lôkmala anôñ atu ba êmô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ.”

⁵⁹ Yisu hamô unyak yeñ anêñ Kapaneam ma hadôñ avômalô hathak auk takêñ.

Yisu anêñ nê ku doho êdô yani

⁶⁰ Avômalô takatu ba esopa Yisu elañô abô takêñ ma bêñ anôñ êpôlik ba enañ, “Abô êntêk ma abôma ba opalê hatôm endañô?”

⁶¹ Yisu hayala nena thêlô enañ abô munuñmunuñ hathak abô atu. Êñ ma hanañ, “Abô êntêk habuliñ mólô e?”

⁶² Ma mólô ôyê ya Anyô Anêñ Nakaduñ atu havôhi daku lonñ sêbôk atu ba yani hamô, êñ ma tem mólô lemimimbi aisê?

⁶³ Lovak Mathen da hêv lôkmala hadêñ avômalô. Ma avômalô pik miñ êtôm ami. Abô takatu ba yahanañ hadêñ mólô ma ida hamô lôkmala ba halêm anêñ Lovak Mathen ba hêv lôkmala êñ hadêñ mólô.

⁶⁴⁻⁶⁵ *Ma donjom mólô doho miñ ôêvhaviñ ami. Ba intu bôk yahanañ hadêñ mólô nena ôpatu ba Wakamik halom hadêñ ya iyom intu tem enja lôklokwan ek êlêm êndêñ ya.”

Aêñ ba môñ anôñ ma Yisu hadôñ avômalô ba hayala nê takatu ba miñ êvhaviñ ami. Ma hayala ôpatu ba tem enañ yani bêñ aêñ iyom.

⁶⁶ Êñ ma avômalô bêñ anôñ elañô abô êñ ma êpôlik hathak yani ba miñ esopa yani hathak lonjbô ami.

* **6:64-65:** Jon 6:44; 13:11

67 Yisu hanaŋ hik nê ku laumiŋ ba lahavuju takatu liŋ, “Ma môlô lemimhaviŋ unu imbiŋ e?”

68* Ma Saimon Pita hanaŋ viyaŋ, “Anyô Bêŋ, yêlô ana êndêŋ opalê am? Anêm abô iyom intu hêv lôkmala atu ba tem nê mô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ.

69 Ma yêlô êvhaviŋ ba ayala katô nena o ma Wapômbêŋ anêŋ Anyô Mathenŋ.”

70 Ma Yisu hanaŋ, “Bôk yahatak môlô laumiŋ ba lahavuju ek numbitak yenaŋ nê ku. Ma doŋtom môlônim anyô te ma ŋgôk.”

71 Yani hanaŋ hathak Judas, Saimon Iskaliot anêŋ nakaduŋ. Yani ma nê ku laumiŋ ba lahavuju takatu te ma doŋtom wak te am ka tem yani enaŋ Yisu bêŋ.

7

Yisu hayê waklavôŋ bêŋ halôk Jelusalem

1 *Vêŋ ma Israel iniŋ nê bêŋbêŋ idum ek nijik Yisu vônô. Ba intu hadô ek ni Judia ma hi havenŋ Galili lôbôlôbô iyom.

2* Ma avômalô Israel iniŋ waklavôŋ te habobo ba elam nena Elav Unyak Alôkŋaunŋ.

3 Êŋ ma Yisu anêŋ iviyaŋ ibi yani liliŋ ba enaŋ, “Waklavôŋ Elav Unyak Alôkŋaunŋ lêk hayô ba otak loŋ êntêk ma nu Judia ek anêm avômalô takatu ba esopa o tem nêgê lavôŋiŋ takatu ba hothak hudum.

* 6:68: Mat 16:16 * 7:1: Jon 5:18 * 7:2: Wkp 23:34

⁴ Lemhaviņ avômalô sapêņ neyala o, êņ ma miņ umbuņ o ami. Bôk huik o thô yôv ba intu nu yaiņ ek avômalô sapêņ neyala o!”

⁵*Yisu anêņ iviyaņ miņ êvhaviņ yani ami ba intu enaņ aêņ.

⁶ Ma Yisu hanaņ viyaņ, “Yenaņ waklavôņ yana Jelusalem ma mi denaņ. Ma môlô ma wak sapêņ ma mavi.

⁷ Avômalô pik miņ hatôm nêpôlik ek môlô ami. Ma yahik avômalô pik iniņ kambom thô ba intu êpôlik hathak ya.

⁸ Môlô nu ôņgô waklavôņ atu. Ma yenaņ waklavôņ yana Jelusalem miņ lêk hayô ami denaņ ba intu tem miņ yana daku ami.”

⁹ Êņ ma hamô Galili.

¹⁰ Aêņ ba anêņ iviyaņ êmôņ ba i ek nêgê waklavôņ êņ. Ma yani haven i yam ma donjom miņ hik i thô ami.

¹¹ Ma Israel iniņ nê bêņbêņ takatu ba êyê waklavôņ êmô Jelusalem êbôlêm Yisu ba enaņ, “Anyô êntêk hamô êsê?”

¹² Ma avômalô nômbêņ êņ enaņ abô thikuthik bêņ anôņ hadêņ i hathak yani. Vi enaņ, “Yani anyô mavi anôņ.” Ma vi enaņ, “Mi. Yani hasau avômalô.”

¹³ Ma avômalô êkô ek iniņ nê bêņbêņ ba intu miņ imiņ piklêvôņ ek nenaņ iniņ auk bêņ ami.

¹⁴ Waklavôņ Elav Unyak Alôkņauņ anêņ wak te malêvôņ hayô. Ma Yisu hi unyak matheņ anêņ piklêvôņ ba hêv auk hadêņ avômalô.

¹⁵*Israel iniņ nê bêņbêņ elañô Yisu anêņ abô êņ ma eson kambom ba enaņ, “Aisê ka ôpêntêk hawa

* 7:5: Ap 1:14 * 7:15: Mat 13:54; Luk 2:47

auk hathak alalôaniņ abô balabuņ? Kêdônŵaga te miņ hadônŵa yani ami.”

16 *Ma Yisu hanaņ viyaņ, “Auk atu ba yahêv hadêņ mômô halêm anêņ ôpatu ba hêv ya ba yahalêm ma miņ yada yenaņ auk ami.

17 Ôpatu ba hadum ek esopa Wapômbeņ anêņ lahauiņ, yani tem eyala nena yenaņ auk êņ halêm anêņ Wapômbeņ mena halêm anêņ yada yenaņ auk iyom.

18 *Ôpatu ba habam yanida hadum aêņ ek enja athêņ lôkmaņgiņ. Ma donŵtom ôpatu ba hadum ku ek avômalo nebam anyô atu ba hêv yani ba halêm, ôpêņ ma hanaņ abô avanônŵa. Ma miņ hasau avômalo ami.

19 *Mose bôk hêv abô balabuņ hadêņ mômô yôv. Ma donŵtom mômônim anyô te miņ hasopa abô balabuņ takêņ ami! Ma mômô udum ek uņgwik ya vônô eka?”

20 *Ma avômalo enaņ viyaņ, “Nġôk hamô hauiņ o. Opalê te hadum ek injik o vônô?”

21 Ma Yisu hanaņ, “Bôk yahadum ku te hadêņ Sabat nena yahadum anyô havuiņ atu mavi. Êņ ma hadum ba mômô osoņ kambom!

22 *Odaņô! Mômô osoņ nena Mose hêv abô balabuņ neņgothe anyô kupik hadêņ mômô. Ma donŵtom mi. Bumalo da êv. Ba intu ku êņ habitak hadêņ Sabat ma mômô othak osopa aêņ iyom.

23 *Abô balabuņ neņgothe kupik ma bêņ ek abô balabuņ Sabat. Ba intu mômô oņgothe okna kupik

* 7:16: Jon 12:49; 14:10 * 7:18: Jon 8:50 * 7:19: Ap 7:53; Lom

2:21-24 * 7:20: Jon 8:48; 10:20 * 7:22: Stt 17:9-13; Wkp 12:3

* 7:23: Jon 5:8-10,16

hadêḡ Sabat ek môlô miḡ numbuliḡ Mose anêḡ abô balabuḡ atu ami. Ma nindum anyô mavi ma bêḡ ek neḡgothe kupik! Aêḡ ba yahatôm yandum anyô te liḡkupik lôkthô mavi êndêḡ Sabat. Ma môlô lemimmaniḡ eka?

²⁴ Noja auk thêthôḡ esak ku lo loḡ vêmam. Ma miḡ ôḡgô iyom ma nundum abô esak ami.”

Avômalô idum ek neyala nena Yisu ma opalê

²⁵ Êḡ ma avômalô Jelusalem doho enaḡ, “Ôpêntêk intu ba ḡê bêḡbêḡ idum ek nijik vônô, e?

²⁶ Ôḡgô, yani hanaḡ abô hamiḡ piklêvôḡ ma ḡê bêḡbêḡ êyé iyom. Yakô ek thêlô neyala nena ôpêḡ ma Mesia la.

²⁷ *Ma donḡtom ôpêntêk ma ayala anêḡ malak ôdôḡ. Ma Mesia atu halêm ma tem miḡ nayala anêḡ malak ôdôḡ ami.”

²⁸ *Yisu hamiḡ unyak mathenḡ anêḡ piklêvôḡ ma halaḡô thêlôniḡ abô. Êḡ ma halam, “Môlô oyala ya lôk yenaḡ malak ôdôḡ e? Ôpatu ba hêv ya ba yahalêm ma Wapômbêḡ anôḡ atu ba môlô ôthôḡ yani paliḡ ba miḡ yahalêm hatôm yadanaḡ auk ami.

²⁹ Yahalêm anêḡ yani atu ba hêv ya ba yahalêm. Ba intu yada yahayala yani.”

³⁰ *Thêlô elañô abô êḡ ba idum ek nebalonḡ yani ma donḡtom anêḡ waklavôḡ miḡ hayô ami denaḡ. Ba intu miḡ hatôm anyôla embalonḡ yani ami.

³¹ Avômalô nômbêḡ atu ba êmô ma êyé. Bêḡ anôḡ ma êvhaviḡ yani ba enaḡ thikuthik, “Anyôla tem

* **7:27:** Jon 7:41; 9:29 * **7:28:** Mat 11:27; Jon 8:55 * **7:30:** Jon 7:44

miñ embenj yam ba indum lavônij bêt anêt êmôn ek ôpêntêk ami. Yakô yani ma Mesia atu la.”

³² Nê Palisi elanj thêlônij abô. Êñ ma thêlô lôk nê bêt bêt êbôk da êv thêlônij sôp bidonj ba i ek nebalonj Yisu.

³³ Ma Yisu hanañ, “Sawa bidonj ma tem yamô imbij môle vêm ma tem yambôna êndênj ôpatu ba hêv ya ba yahalêm.

³⁴ *Ma môle tem nômbôlêm ya, ma donjom tem miñ hatôm nôpôm ya ami lôk miñ hatôm unu lonj atu ba yahamô ami.”

³⁵ Ma Israel inij nê bêt bêt enañ hadênj thêlôda, “Tem ni êsê ba miñ hatôm alalô napôm ami? Yani ni lonj atu ba alalôanij avômalô sêbôk ba ilupunij i ba lêk êmô havij nê daluk ek êndônj thêlô e?

³⁶ Yani anênj auk aisê ba intu hanañ aênj, “Tem môle nômbôlêm ya, ma donjom tem miñ hatôm nôpôm ya ami lôk miñ hatôm unu lonj atu ba yahamô ami.’ ”

Yisu ma ñañ lôkmala

³⁷ *Waklavônj bêt êñ anênj ñañ ma bêt ek wak vi. Ma Yisu haviyô hamiñ unyak mathenj kapô ma halam, “Anyô te hathakmunij ek inum ñañ ma êlêm êndênj ya.

³⁸ *Abô te hêk Wapômbênj anênj kapya ba hanañ, ‘Ñañ atu ba hêv lôkmala tem endañvij êndôk avômalô takatu ba êvhavij ya inij kapôlônij ba endañ endeba ni.’ ”

* **7:34:** Jon 8:21; 13:36

* **7:37:** Wkp 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14

* **7:38:** Ais 58:11

39 *Yisu hanañ abô êñ hathak Lovak Matheñ atu ba tem nêmbêndêñ avômalô takatu ba êvhaviñ. Yani miñ hama ba haviyô ami denañ ba intu Lovak Matheñ miñ halêm ami.

Avômalô evak i vose hi ôdôñ ju

40 *Avômalô doho elañô Yisu anêñ abô êñ ma enañ, “Avanôñ biñ! Alalô ayabiñ plopet te! Ôpêñ êntêk êñ!”

41-42 *Ma vi enañ, “Yani ma Mesia!”

Ma vi enañ, “Mi. Wapômbêñ anêñ kapyra hanañ, ‘Mesia ma tem imbitak anêñ Devit anêñ thalalen anêñ malak Betlehem.’ Ma doñtom yani ma anyô Galili te.”

43 Aêñ ba avômalô evak i vose hi ôdôñ ju.

44 Anyô doho leñiñ haviñ nebalonñ yani, ma doñtom miñ evalonñ ami.

Israel iniñ nê bêñbêñ miñ êvhaviñ Yisu ami

45 Êñ ma nê bêñbêñ iniñ sôp bidonñ êvôi ek nê bêñbêñ êbôk da lôk nê Palisi. Ma thêlô enañ, “Aisê ba môlô miñ ovalonñ yani ba owa ba ôlêm ami?”

46 *Ma sôp bidonñ takêñ enañ, “Anyô êñ hanañ abô atu ba miñ anyô la bôk hanañ ami.”

47 Ma Palisi ethañ thêlô ba enañ, “Ôpêñ bôk hasau avômalô bêñ anôñ. Ma lêk hasau môlô haviñ e?”

48 *Ma alalôaniñ nê bêñbêñ lôk Palisi takêntêk iniñ anyô te hêvhaviñ yani e?”

* 7:39: Jon 16:7; 20:22; Ap 2:4 * 7:40: Lo 18:15; Jon 6:14

* 7:41-42: Jon 1:46; Sng 89:3-4; Mai 5:2 * 7:46: Mak 1:22

* 7:48: Jon 12:42

49 Ma mi! Avômalô alonaŋ takêŋ êthônŋ Mose anêŋ abô balabuŋ paliŋ. Ba intu Wapômbêŋ tem injiki vônô!”

50 *Nikodimus, anyô Palisi atu sêbôk ba hi hadêŋ Yisu halaŋô abô takêŋ ma hanaŋ hadêŋ thêlô,

51 “Alalôaniŋ abô balabuŋ hanaŋ nena nijik anyô te vônô oyaŋ e? Mi. Nadaŋô anêŋ abô ba nayala nôm takatu ba hadum vêmam.”

52 *Ma thêlô enaŋ viyaŋ, “O Galili hatôm ôpêŋ e? Osam abô atu ba hêk Wapômbêŋ anêŋ kapyâ katô ma tem oyala nena plopet te tem miŋ êlêm anêŋ Galili ami.”

*[Avi sek**

53 Yôv ma avômalô i iniŋ unyak.

8

1 Ma Yisu hi Dum Oliv.

2 Haviyô hayaŋ wak hapup ma Yisu havôhi unyak mathen anêŋ piklêvônŋ. Ma avômalô êlêm êdêŋ yani, ma yani halôk hamô ma hêv auk hadêŋ thêlô.

3 Nê Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuŋ êpôm avi sek te ma ewa yani ba êlêm êdô hamiŋ nê bêŋbêŋ malenŋ.

4 Ma enaŋ hik Yisu liŋ, “Kêdônŋwaga, lêk yêlô ayê avi êntêk hêk haviŋ anyô lôk avi te.

5 *Ma Mose anêŋ abô balabuŋ hanaŋ nena avi anêŋ aêŋ ma nijik vônô esak valu. Ba lemhabi aisê?”

* 7:50: Jon 3:1-2 * 7:52: Jon 7:41-42 * 7:52: Nê lôkauk vi lenŋhabi nena abô 7:53-8:11 ma Jon da miŋ hato ami, ma anyôla hato havenŋ yam. * 8:5: Wkp 20:10; Lo 22:22-24

⁶ Iniñ auk êñ ma hatôm gwasilim ek neja yani êmô ek nenañ yani bêñ.

Ma doñtom Yisu hakôm ba hato abô hêk pik hathak banğwasıñ.

⁷*Ma enañ hik liñ mathalaleñ aleba yani haviyô hamiñ ma hanañ hadêñ thêlô, “Môlô te hayala nena miñ hadum kambom te ami êñ ma enja valu ba injik avi êntêk esak êmôn.”

⁸Êñ ma hakôm ba hato abô hêk pik hathak loñbô.

⁹Thêlô elañô abô êñ ma thêlô tomtom etak loñ êñ ba i. Nê iniñ sondabêñ bêñ anôn êmôn ba i. Ma anyô vi even yam aleba Yisu lo avi êñ iyom êmô.

¹⁰Ma Yisu haviyô hamiñ ma hanañ hadêñ yani, “Livôn, nê takatu ma lêk i êsê ba mi? Ma opalê lêk hadum abô ek nijik o vônô?”

¹¹*Ma avi êñ hanañ, “Anyô Bêñ, anyô mi.”

Êñ ma Yisu hanañ, “Ya miñ yahadum abô ek nijik o vônô ami. Nu! Ma otak anêm kambom êñ!”]

Yisu ma pik anêñ deda

¹²*Yisu hanañ abô hadêñ avômalô hathak loñbô nena, “Ya ma hatôm avômalô pik iniñ deda. Ôpatu ba hasopa ya tem enja deda atu ba nêm lôkmala anôn ma tem miñ embeñ loñ momañiniñ ami. Milôk.”

¹³Ma Palisi enañ, “Oda hovatho anêm abô loñ ba abô êñ ma miñ abô avanôn ami.”

¹⁴*Ma hanañ viyañ, “Avanôn, lêk yahavatho yenañ abô loñ. Ma yahayala loñ atu ba yahamô ba yahalêm lôk loñ atu ba tem yana. Ba intu yenañ

* **8:7:** Lo 17:7 * **8:11:** Jon 5:14 * **8:12:** Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5; 12:46 * **8:14:** Jon 5:31-32; 7:28

abô ma avanôn. Ma donptom môlô ôthôn loṅ atu ba yahamô ba yahalêm lôk loṅ atu ba tem yana paliṅ.

15 *Môlô othak osopa avômalô pik iniṅ auk ba udum abô aêntêk, ‘anyô êntêk ma mavi’ mena ‘avi êntêk ma kambom’. Ma donptom yada miṅ aêṅ ami.

16 *Yai lôk Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm, yai adum ku êṅ haviṅ i. Ma miṅ yahadum abô hathak yada yenaṅ auk ami ma mi. Ba intu yahadum ek yandum abô, ma yenaṅ abô ma avanôn iyom.

17 *Môlôda unim abô balabuṅ hanaṅ aêntêk, ‘Anyô lokwanju idum abô ba enaṅ abô te iyom êṅ ma abô avanôn.’

18 *Ma yada yahavatho yenaṅ abô loṅ. Ma Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm intu havatho yenaṅ abô loṅ haviṅ.”

19 Êṅ ma ṅê Palisi enaṅ hik yani liṅ, “Lemambô hamô êsê?”

Ma Yisu hanaṅ viyaṅ, “Môlô oyala ya, êṅ ma tem noyala Wakamik imbiṅ. Ma donptom môlô ôthôn ya ba intu ôthôn Wakamik haviṅ.”

20 *Yisu hanaṅ abô takêṅ lôk hadôn avômalô hamô unyak mathen anêṅ piklêvôn hamô habobo loṅ êv da halôk. Ma anêṅ waklavôn miṅ lêk hayô ami denaṅ ba intu miṅ evaloṅ yani ami.

Yisu anêṅ malak ôdôn

21 *Yisu hanaṅ hathak loṅbô. “Tem yana. Ma môlô tem nômbôlêm ya ba unim kambom atu

* 8:15: Jon 12:47 * 8:16: Jon 5:30; 8:29 * 8:17: Lo 19:15

* 8:18: 1Jon 5:9 * 8:20: Jon 7:30 * 8:21: Jon 7:34; 13:33

ôthôn ya palin tem injik môlô vônô ba miñ hatôm unu loñ atu ba yaha ami.”

²² Israel iniñ nê bêñbêñ elañô abô êñ ma thêlôda enañ hadêñ i nena, “Aisê ka yani hanañ, ‘Môlô miñ hatôm unu loñ atu ba yaha ami’? Yakô yanida injik i vônô la?”

²³ *Ma donjom Yisu hanañ hadêñ thêlô, “Môlônim loñ ma pik êntêk. Ma yenañ loñ ma malak leñ. Môlô ma avômalô pik ma donjom ya ma miñ anyô pik êntêk ami.

²⁴ Ma miñ môlô ôêvhaviñ abô êntêk ‘Yada Yahamô’ ami, êñ ma tem noma. Ba intu bôk yahanañ hadêñ môlô yôv nena môlô othak udum kambom lomaloma ba tem noma.”

²⁵ Thêlô enañ hik yani liñ, “O ma opalê?”

Ma Yisu hanañ, “Sêbôk ba môn anôn ma yahanañ hadêñ môlô.

²⁶ Yahatôm yanañ môlônim kambom lomaloma bêñ. Ma donjom Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm, yani ma avanôn. Ba yahalañô anêñ abô ba yahanañ hadêñ avômalô pik.”

²⁷ Thêlô êthôn Yisu anêñ abô atu ba hanañ hathak Lambô.

²⁸ *Aêñ ba yani hanañ hadêñ thêlô, “Wak te am ka tem môlô nôsôkwêñ ya Anyô Anêñ Nakaduñ atu. Êñ ma tem noyala nena Yada Yahamô ba yahanañ abô takatu ba Wakamik hik thô hadêñ ya ma miñ yahadum nômlate hatôm yada yenañ auk ami.

²⁹ Ma ôpatu ba hêv ya ba yahalêm intu hamô haviñ ya. Yahadum nômkama hatôm anêñ lahaviñ. Aêñ ba miñ hatak ya ba yahamô daluk ami.”

* 8:23: Jon 3:31 * 8:28: Jon 3:14

30 Avômalô bêñ anôñ elañô Yisu anêñ abô êñ ba êvhaviñ.

Avômena ethak idum hatôm lami

31 Yisu hanañ hadêñ avômalô Israël takatu ba êvhaviñ yani nena, “Môlô ovaloñ yenañ abô loñ lôklokwañ, êñ ma môlô ma yenañ nê ku anôñ.

32 Ma tem noyala nôñ avanôñ. Ma nôñ avanôñ êñ tem epole yak atu ba havuvi môlô loñ vê.”

33 *Ma thêlô enañ viyañ, “Aisê! Yêlô ma Ablaham anêñ limi ba anyôla ma miñ yêlôaniñ alañ ami. Ma honañ aêñ eka?”

34 *Ma Yisu hanañ viyañ, “Yanañ avanôñ biñ êndêñ môlô nena nê takatu ba ethak idum kambom, êñ ma hatôm yak havalon i loñ ba intu kambom habitak thêlôniñ alañ.

35 Ma nê takatu ba ewa hêk loñ buyañ ma iniñ alañ hamô. Ba intu nê êñ ma miñ unyak alañ anêñ thalalen te ami. Nakaduñ iyom intu unyak alañ anêñ avômalô wak nômbêñ intu sapêñ.

36 Aêñ ba ya Nakaduñ yahapole môlônim yak vê, ma yak êñ tem miñ embalon môlô loñ esak loñbô ami.

37 Yahayala nena môlô ma Ablaham anêñ limi, ma donjom yenañ abô ma miñ hamô môlônim kapôlômim ami. Ba intu udum ek unğwik ya vônô.

38 Yahathak yahanañ abô hathak nômkama takatu ba Wakamik hathak hik thô hadêñ ya. Ma môlô othak udum hatôm atu ba olañô hêk lemimambô.”

39 *Thêlô enañ viyañ, “Ablaham ma yêlôaniñ wakamik.”

* 8:33: Mat 3:9 * 8:34: Lom 6:16,20 * 8:39: Mat 3:9

Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Môlô ma Ablaham anêŋ limi, êŋ ma tem nosopa anêŋ bôk lo loŋ.

⁴⁰ Odaŋô! Wapômbêŋ hanaŋ abô avanôŋ hadêŋ ya ba yahanaŋ abô êŋ hadêŋ môlô. Ma lêk môlô udum ek uŋgwik ya vônô! Ablaham miŋ hadum aêŋ ami. Ma môlô aisê?

⁴¹ *Môlô osopa lemambô iyom.”

Ma thêlô enaŋ, “Yêlô miŋ avômena loŋ sawa ami. Wapômbêŋ da intu yêlôaniŋ wakamik. Ma o?”

⁴² Ma Yisu hanaŋ, “Yahalêm anêŋ Wapômbêŋ ba êntêk yahamô. Yani hêv ya ba yahalêm ma miŋ yada yahalêm hathak yenaŋ auk ami. Ba intu Wapômbêŋ môlônim Lemambô, êŋ ma tem môlô lemimimbiŋ ya aêŋ iyom.

⁴³ Môlô ôdô yenaŋ abô. Ba intu môlô ôthôŋ yenaŋ abô denaŋ.

⁴⁴ *Sêbôk ba môŋ anôŋ ma Sadaŋ anyô hik avômalô vônô mayaliv ba êntêk hadum aêŋ havenŋ denaŋ. Nôm avanôŋ te miŋ hamô haviŋ yani ami. Ba intu hadô nôm avanôŋ sapêŋ. Yani ma anyô abôyaŋ lôk abôyaŋ anêŋ alaŋ. Aêŋ ba abôyaŋ ma anêŋ abô anôŋ ba intu hanaŋ abôyaŋ iyom. Ma môlônim lemambô ma Sadaŋ êŋ ba anêŋ nali ma môlô ba intu osopa anêŋ lahaviŋ.

⁴⁵ Ma ya anyô loŋ buyaŋ ba yahanaŋ abô avanôŋ. Ba intu môlô miŋ ôêvhaviŋ ya ami.

⁴⁶ *Môlô te hatôm injik yenaŋ kambom thô e? Yakô yenaŋ abô ma avanôŋ ma aisê ba miŋ môlô ôêvhaviŋ ya ami?

* **8:41:** Ais 63:16 * **8:44:** 1Jon 3:8 * **8:46:** 2Ko 5:21; 1Pi 2:22

47 *Wapômbêḡ anêḡ nali ma ethak elanô anêḡ abô. Môlô ma miḡ Wapômbêḡ anêḡ nali ami. Ba intu miḡ olanô anêḡ abô ami.”

Yisu hanaḡ abô hathak yanida

48 *Avômalô Israeḡ enaḡ Yisu anêḡ abô viyaḡ, “Avanôḡ! O anyô Samalia te ba ḡgôk hamô haviḡ o!”

49 Ma Yisu hanaḡ, “ḡgôk miḡ hamô haviḡ ya ami. Yahalovak Wakamik vibiḡ. Ma môlô miḡ olovak ya vibiḡ ami.

50 Miḡ yada yahadum ek avômalô nebam ya ami. Mi. Anyô te intu hamô. Ba intu hadum ek avômalô nebam ya ma tem endanô avômalô iniḡ abô.

51 *Yanaḡ avanôḡ biḡ êndêḡ môlô. Ôpatu ba hasopa yenaḡ abô ma tem miḡ ema ami. Mi anôḡ.”

52 Avômalô Israeḡ enaḡ, “Yêlô lêk ayala nena ḡgôk hamô haviḡ o. Ablaham lôk plopet sapêḡ bôk ema yôv. Ma donḡtom oda honaḡ, ‘Ôpatu ba hasopa yenaḡ abô ma tem miḡ ema ami.’

53 O bêḡ ek yêlôaniḡ bumalô Ablaham, e? Yani bôk hama yôv! Ma plopet sapêḡ bôk ema haviḡ. Ma hoson nena o anyô bêḡ e?”

54 Êḡ ma Yisu hanaḡ, “Yahabam yada, êḡ ma nôḡm oyaḡ. Wakamik atu ba môlô olam nena unim Wapômbêḡ, yani êḡ intu habam ya.

55 Ma donḡtom môlô miḡ oyala yani ami ma mi. Ya ma yahayala yani katô ba yahanaḡ nena yahathôḡ yani paliḡ, êḡ ma tem yambitak anyô abôyaḡ êtôm môlô. Aêḡ ba yahayala yani ba intu yahasopa anêḡ abô.

* 8:47: 1Jon 4:6 * 8:48: Mak 3:21-22 * 8:51: Jon 5:24

56 Mólônim bumalô Ablaham bôk hayala nena tem yalêm ba lamavi anôn. Ma hayê yenañ waklavôn êñ ma hadum yani lamavi anên dôên.”

57 Avômalô Islael enañ hadên Yisu, “Anêm sond-abên miñ hatôm 50 ami denañ ma honañ nena bôk hôyê Ablaham. Hosau!”

58 *Ma Yisu hanañ, “Yanañ avanôn biñ êndên mólô. Ablaham miñ habitak ami denañ, ma yada bôk yahamô yôv.”

59 Thêlô elañ abô êñ ma ewa valu ek nijik yani esak. Ma donjom Yisu hêv i vê menañna hêk unyak mathen anên piklêvôn ba hi.

9

Anyô madaluk pusip

1 Yisu haveñ ba hi ma hayê anyô mapusip te. Sêbôk ba talêbô havathu ma mapusip.

2 *Ma anên nê ku enañ hik yani liñ, “Kêdônwaga, opalê intu hadum kambom ba talêbô hawa ôpêntêk ba mapusip? Ôpên da anên kambom mena lambô lo talêbô iniñ e?”

3 *Ma Yisu hanañ, “Wapômbên hadum ku êñ hathak ôpên ek avômalô pik nêgê. Ma miñ ôpên mena lambô lo talêbô iniñ kambom ami. Mi.

4 Deda hêk denañ ba alalô nandum ôpatu ba hêv ya ba yahalêm anên ku. Bôlôvôn tem êyô ba miñ hatôm anyô nindum ku ami.

5 *Yahamô pik ma ya ma avômalô pik iniñ deda.”

* 8:58: Jon 1:1 * 9:2: Ese 18:20; Luk 13:2,4 * 9:3: Jon 11:4

* 9:5: Mat 5:14; Jon 8:12

⁶* Êḥ ma yani hasôwapôk hathak pik ma hayelan aleba habitak malim. Ma hawa ba hatak hathak anyô mapusip êḥ madaluk.

⁷ Ma hanaḥ hadêḥ yani, “Nu usik o êndôk kasuk Siloam.” (Athêḥ Siloam êḥ anêḥ ôdôḥ nena, “Êv yani ba hi.”) Ma ôpêḥ hi hathik i. Ma hale halêm hathak lonbô ma lêk hayê tak mavi.

⁸ Yanida anêḥ avômalô lôk avômalô takatu ba bôk eyala yani êyê ôpêḥ ma enaḥ, “Êntêk ma anyô petenak sêbôk e?”

⁹ Ma doho enaḥ, “Ôpêḥ intu.”

Ma vi enaḥ, “Mi, anyô yan ba hatôm ôpêḥ.”

Ma donṭom ôpêḥda hanaḥ, “Ya êḥ êntêk.”

¹⁰ Ma thêlô enaḥ hik yani liḥ, “Aisê ba malem daluk hakyav?”

¹¹ Ma hanaḥ, “Ôpatu ba elam nena Yisu, hayelan pik haviḥ wapôk aleba hatôm pik malim ma hatak hathak yamaleḥ. Yôv ma hanaḥ nena, ‘Nu kasuk Siloam ma usik o.’ Êḥ ma yaha yahathik ma yamaleḥ hakyav.”

¹² Ma thêlô enaḥ hik yani liḥ, “Ôpêḥ hamô êsê?”

Ma yani hanaḥ, “Yahathôḥ paliḥ.”

Palisi enaḥ abô hadêḥ anyô madaluk hakyav

¹³ Êḥ ma thêlô ewa anyô madaluk pusip atu ba lêk mavi hi ek Palisi.

¹⁴ Lêk Sabat ma Yisu hadum ku êḥ.

¹⁵ Aêḥ ba Palisi enaḥ hik yani liḥ hatôm atu ba avômalô enaḥ hik yani liḥ, “Malem hakyav aisê?” Ma yani hanaḥ, “Ôpêḥ hatak pik malim hathak yamaleḥ ma yahathik ma lêk yahayê tak.”

* **9:6:** Mak 8:23

16 Ma Palisi doho enañ, “Anyô êñ miñ halêm anêñ Wapômbêñ ami ek malê nena habuliñ Sabat.”

Ma donjom vi enañ, “Anyô kambom hatôm indum lavôñiñ anêñ aêñ e?” Ma thêlô evak i vose hi ôdôn ju.

17 *Yôv ma thêlô enañ hik anyô madaluk pusip êñ liñ hathak loñbô, “Yani hadum anêm malem ba hakyav. Ma honañ aisê hathak yani?”

Ma ôpêñ hanañ, “Yani ma plopet te.”

18 Ma Islael iniñ nê bêñbêñ miñ êvhaviñ nena sêbôk ma yani mapusip ma donjom lêk habitak mavi ami. Ba intu elam lambô lo talêbô ba êlêm.

19 Ma enañ hik thai liñ, “Mamunim nalum êntêk e? Talêbô bôk havathu ba mapusip e? Aisê ka lêk hayê tak?”

20 Ma talêbô lo lambô enañ, “Avanôn! Ôpêntêk ma yaianiñ okna. Talêbô hawa ma bôk mapusip yôv.

21 Ma donjom madaluk hakyav lôk opalê hadum yani madaluk mavi, êñ ma yai athôn paliñ. Yani bôk anyô muk yôv ba nonañ injik yanida liñ.”

22 Islael iniñ nê bêñbêñ bôk enañ nena anyôla hanañ nena Yisu ma Mesia, êñ ma tem nêñêm ôpêñ vê. Aêñ ba intu thai êkô

23 ba enañ, “Yani bôk anyô muk yôv ba nonañ injik yanida liñ.”

24 Yôv ma elam ôpatu ba madaluk mavi hathak loñbô ma enañ, “Ondam Wapômbêñ anêñ athêñ ma onañ abô avanôn! Ôpêñ ma anyô kambom! Aêñ e?”

* 9:17: Jon 4:19

25 Ma yani hanañ, “Injo! Ôpêñ anyô mavi mena anyô kambom la! Nôm atu ba yahayala katô, sêbôk ma yamaleñ pusip ma lêk yamaleñ hakyav!”

26 Ma enañ hik yani liñ, “Yani hadum malê hadêñ o ba malem hakyav?”

27 Ma yani hanañ, “Lêk yahanañ yôv hadêñ môlô, ma môlô lemimôndôñ kôthôñ. Môlô udum ek nodañô esak loñbô ek numbitak anêñ nê ku e?”

28 Êñ ma Palisi enañ abôma lôk ethañ yani nena, “Oda întu hosopa ôpêñ! Ma yêlô ma asopa Mose iyom!

29 Alalô ayala nena Wapômbêñ bôk hanañ abô hadêñ Mose. Ma donjom ôpêñ anêñ loñ ma yêlô athôñ paliñ.”

30 Ma ôpêñ hanañ, “Aêñ e? Môlô ôthôñ ôpêñ anêñ loñ, e? Odañô! Yani hadum yamaleñ mavi.

31 *Wapômbêñ hathak halañô nê idum kambom iniñ abô e? Mi. Halañô nê thêthôñ atu ba esopa anêñ abô iyom.

32 Sêbôk aleba lêk ma miñ ayê anyô te hadum ba anyô mapusip te habitak mavi ami.

33 Wapômbêñ miñ hêv ôpêñ ba halêm ami, êñ ma miñ hatôm indum nômlate ami.”

34 *Palisi elañô aêñ ba enañ, “Waklavôñ lem-tambô havathu o, ma hubup lôk kambom ma aisê ka hudum ek ôndôñ yêlô? Dô!” Êñ ma ilupunin ôpêñ.

Palisi ma hatôm nê maleñiñ pusip

* 9:31: Sng 34:15 * 9:34: Sng 51:5

³⁵ Yisu hanañô nena ilupunin òpêñ ba intu hi ek êmbôlêm yani. Hapôm ma hanañ, “Hôêvhavin Anyô Anêñ Nakaduñ atu e?”

³⁶ Ma yani hanañ, “Anyô bêñ, anyô êñ ma opalê? Onañ êndêñ ya ek yanêmimbin yani.”

³⁷ Ma Yisu hanañ hadêñ yani, “Bôk hôyê yani yôv. Ondañô! Yani êñ êntêk ba hanañ abô havin o.”

³⁸ Ma òpêñ hanañ, “Anyô Bêñ, yahêvhavin.” Êñ ma yani halek vadôñ lêlô hadêñ Yisu.

³⁹ Ma Yisu hanañ, “Yahalêm pik ek yanañ avômalô inin kambom bêñ ek nê malenin pusip tem nêgê tak ma nê êyê tak tem malenin pusip.”

⁴⁰ *Ma Palisi doho êmô ba elañô abô êñ. Ma enañ hik yani lin, “Aisê! Yêlô ma nê malenin pusip havin e?”

⁴¹ Ma Yisu hanañ, “Malenin pusip, êñ ma kambom mi. Ma donjom môlô othak onañ, ‘Yêlô athak ayê tak.’ Ba intu môlônim kambom havalonj môlô lonj denañ.”

10

Yisu ma boksipsip inin alañ

¹ Yisu hanañ, “Yanañ avanôn bin êndêñ môlô. Ôpatu ba hasôv lôk kisi ma minj habitak hayô kola abôlêk ek enja bôksipsip ami, yani ma anyô vani lôk anyô kambom.

² Ma anyô hathak habitak hayô kola abôlêk ba hi, intu boksipsip inin alañ.

³ Anyô hayabinj kola halate abôlêk vê ek boksipsip alañ enja anêñ bok. Halam tomtom inin athêñ ma elañô ba halom i hi yainj.

* **9:40:** Mat 15:14

4 Yani hawa anêḡ boksipsip sapêḡ ele yaḡ yôv ma hamôḡ ma boksipsip evenḡ yam. Boksipsip eyala alaḡsi leḡselo ba intu esopa i.

5 Ma anyô yaḡ ma êthôḡ ôpêḡ laselo paliḡ ba intu êsôv ma miḡ ethak esopa ami.”

6 Yisu havuḡ abô ba miḡ eyala anêḡ ôdôḡ ami.

7 Aêḡ ba Yisu hanaḡ hathak loḡbô nena, “Avanôḡ! Yanaḡ êndêḡ môlô nena yada ma hatôm kola abôlêk ek boksipsip nêyô kola kapô.

8*Avômalô sapêḡ atu ba êmôḡ ek ya ma ḡê vani lôk ḡê kambom. Ma donḡtom boksipsip miḡ elañô thêlô leḡḡselo ami.

9 Yada ma kola abôlêk. Anyô te halêm hadêḡ ya ba hayô kola kapô ma Wapômbêḡ tem nêḡ yani bulubiḡ. Ôpêḡ tem ni ba êlêm êmô kola kapô ma tem êpôm nôḡ mavi ek enjaḡ.

10 Anyô vani halêm ek enja boksipsip vani lôk injik i vônô lôk imbuliḡ i. Ma donḡtom yahalêm ek neja lôkmala atu ba êmô thêlô kapôlôḡiḡ siḡ.

11* “Ya ma boksipsip iniḡ alaḡ mavi ba yahatak yenaḡ lôkmala ek nêḡ boksipsip sa.

12*Alañ anêḡ ḡê ku ma miḡ boksipsip iniḡ alaḡ ami. Ba êyê avuḡ yatap te halêm ma tem netak boksipsip nêḡ ma nêsvôḡ ba ini. Ma avuḡ yatap tem indupunḡ i ba nêsvôḡ mayaliv.

13 Alaḡ anêḡ ḡê ku ma leḡḡhaviḡ vuli iyom ma miḡ leḡḡhiki hathak boksipsip ami. Ba intu thêlô êsôv ba i.

14 “Yada iyom intu boksipsip iniḡ alaḡ mavi. Yahayala yenaḡ boksipsip ma thêlô eyala ya

* **10:8:** Jer 23:1-2; Ese 34:2-3

* **10:11:** Sng 23:1; ALK 7:17

* **10:12:** Ap 20:29

15 *hatôm atu ba Wakamik hayala ya ma yahay-ala Wakamik. Ma yahatak yenañ lôkmala ek nêm boksipsip sa.

16 *Yenañ boksipsip doho miñ êmô kola êntêk kapô ami. Ma yahalam i ma tem nedanô yalenşelo ma tem yandom i ba ni nêyô kola kapô ek nim-bitak ôdôñ donţom lôk alañ donţom iyom.

17 *Wakamik lahavinñ ya ba intu yalenñhavinñ yani ek yatak yenañ lôkmala ma tem yanja esak loñbô.

18 Anyôla miñ hatôm nêm yenañ lôkmala vê ami. Mi. Yada yenañ yalenñhavinñ ek yatak yenañ lôkmala. Yahatôm yatak ma yahatôm yanja esak loñbô. Wakamik hanañ ek yandum aêñ.”

19 Avômalô Israeł elañô abô êñ ma evak i vose hi ôdôñ ju hathak loñbô.

20 Ma bêñ anôñ enañ nena, “Ngôk kambom hamô havinñ yani ba anêñ auk molo. Aisê ka môlô olañô anêñ abô?”

21 Ma donţom vi enañ, “Mi! Anyô lôk ngôk te miñ hatôm enañ abô takêñ ami. Ma ngôk kambom miñ hatôm indum maleñ pusip mavi ami. Mi.”

Nê Israeł miñ êvhavinñ ami

22 Waklavôñ Êv Mek Ek Unyak Matherñ hayô ba avômalô Israeł i Jelusalem ek nêgê.*

Lêk ma belenñ simbak

23 ba Yisu havenñ unyak matherñ anêñ kapo dan te ba elam nena Solomon Anêñ Kapo Dan.

* 10:15: Mat 11:27; 1Jon 3:16 * 10:16: Ais 56:8; Ese 34:23

* 10:17: Plp 2:8-9 * 10:22: Sébôk ba avômalô loñ buyañ ibulinñ unyak matherñ ma avômalô Israeł ik vovak. Vêm ma êv mek ek unyak matherñ hathak loñbô. Ba intu avômalô Israeł lenñhabi waklavôñ êñ.

24 Ma avômalô Israél ekalabu yani sin ma enañ, “Huvun abô ba anjê ka tem onañ nena o ma opalê? O ma Mesia atu e? Êñ ma onañ bêñ.”

25 Ma Yisu hanañ viyañ nena, “Bôk yahanañ yôv hadêñ mólô lôk lavôññ takatu ba yahadum hathak Wakamik anêñ athêñ hik ya thô hadêñ mólô. Ma miñ ôêvhaviñ ya ami.

26 Ek malê nena mólô ma miñ yenañ boksipsip ami ba intu miñ ôêvhaviñ ya ami.

27 Yenañ boksipsip ma ethak elañô yalenjelo. Yahayala thêlô ma thêlô ethak esopa ya.

28 *Yahêv lôkmala atu ba tem nêômô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ hadêñ yenañ avômalô ek miñ nema ami lôk miñ hatôm anyôla enja i vê ênjêk yabahan ami.

29 Wakamik hêv i hadêñ ya, ma yani ma bêñ ek nômkama sapêñ ba miñ hatôm anyôla nêm thêlô vê ênjêk Wakamik ban ami.

30 Yai lôk Wakamik ma donjom iyom.”

31 Avômalô Israél ewa valu hathak lonbô ba idum ek nijik Yisu vônô.

32 Ma Yisu hanañ hadêñ thêlô, “Mólô bôk ôyê lavôññ mavi bêñ anôñ atu ba yahadum yôv. Ku êñ ma Wakamik hêv hadêñ ya. Ma lavôññ alisê intu yenañ kambom ba udum ek unjwik ya esak valu?”

33 *Ma thêlô enañ viyañ, “Yêlô adum ek nanjik o esak valu ek malê nena honañ abôma hathak Wapômbêñ nena oda ma Wapômbêñ. Ma donjom o ma anyô pik iyom. Ma miñ yêlô lenjñhabi lavôññ la ami. Mi.”

* 10:28: Jon 3:16; 6:39 * 10:33: Wkp 24:16

³⁴ Ma Yisu hanaŋ, “Môlô da unim abô balabuŋ te hanaŋ nena,
‘Wapômbêŋ da halam môlô nena wapômbêŋ.’

Kapya Yeŋ 82:6

³⁵ “Odaŋô! Abô atu ba hêk Wapômbêŋ anêŋ kapya ma avanôŋ ba bôk hêv hadêŋ avômalô takatu ba halam i nena, ‘wapômbêŋ’.

³⁶ Ma hatak ya hatôm anêŋ anyô ek yalêm pik êntêk ba intu ya ma wapômbêŋ hatôm môlô. Ma doŋtom ya ma nakaduŋ ba intu ya ma bêŋ ek môlô. Aêŋ ba yahanaŋ nena, ‘Ya ma Wapômbêŋ Nakaduŋ’ ma yahanaŋ abôma hathak Wapômbêŋ aisê ba intu onaŋ ya bêŋ?

³⁷ Yahadam ku takatu ba Wakamik hadum ba intu nônêmimbiŋ ya.

³⁸ *Ma ôdô nônêmimbiŋ ya, êŋ ma nônêmimbiŋ lavôŋiŋ iyom. Nônêmimbiŋ yenaŋ ku takatu ek êndôŋ môlô ek noyala katô nena Wakamik hamô ya kapô ma yahamô Wakamik kapô.”

³⁹ Êŋ ma idum ek nebalonŋ yani esak lonbô. Ma doŋtom hêv i vê hêk thêlô ba hi.

⁴⁰ *Ma habup hayô ŋaŋ Jolodaŋ ba hi ma hamô lonŋ sêbôk ba Jon hathik avômalô halôk

⁴¹ ma avômalô bêŋ anôŋ i hadêŋ yani ma enaŋ, “Avanôŋ! Jon miŋ hadum lavôŋiŋ te ami. Ma doŋtom abô takatu ba yani hanaŋ hathak ôpêntêk ma avanôŋ.”

⁴² Ma avômalô lonŋ êŋ bêŋ anôŋ êvhaviŋ yani.

11

Lasalus hama

* **10:38:** Jon 14:10-11 * **10:40:** Jon 1:28

¹ *Anyô te hapôm lijij ba anêḡ athêḡ nena Lasalus. Yani ma anyô Betani. Betani êḡ ma avi loyaḡ Malia lo Mata iniḡ malak ôdôḡ.

² *Malia êḡ atu ba yani hangasô nôḡ ôḡ mavi hayô hamô Anyô Bêḡ va ma haya lopali vê hathak wakadôk ḡauḡ. Anyô lijij êḡ ma Lasalus, Malia atu limalô.

³ Ma avi lo yaḡ êḡ abô hadêḡ Yisu nena, “Anyô bêḡ, anêḡ anyô môlô hapôm lijij.”

⁴ *Yani halaḡô abô êḡ ma hanaḡ nena, “Lijij êḡ anêḡ anôḡ ma miḡ ḡama ami. Lijij êḡ habitak ek injik Wapômbêḡ anêḡ lôkmaḡḡiḡ thô. Ma lôkmaḡḡiḡ êḡ tem injik ya Nakaduḡ anêḡ lôkmaḡḡiḡ thô aêḡ iyom.”

⁵ Yani lahaviḡ Mata lo yaḡ Malia ma Lasalus bêḡ anôḡ.

⁶ Ma doḡtom yani halaḡô nena Lasalus hapôm lijij ma miḡ hi ketheḡ ami ma hamô loḡ êḡ hatôm wak ju.

⁷ Êḡ ma hanaḡ hadêḡ ḡê ku, “Alalô nabôana Judia.”

⁸ Ma thêlô enaḡ, “Kêdôḡwaga, loḡ êḡ ma waksêḡyôk ma avômalô Israeḡ idum ek nijik o vônô esak valu! Ma hudum ek ômbônu eka?”

⁹ Ma hanaḡ, “Wakma laumiḡ ba lahavuju hadêḡ wak te, aêḡ e? Ma pik êntêk êḡ anêḡ deda habi ba anyô êyê tak. Ma tem miḡ nêḡdôk ami.

¹⁰ Ma bôlôvôḡ ma deda mi ba anyô evenḡ ma tem nêḡdôk.”

¹¹ Vêḡ ma hanaḡ, “Alalôaniḡ anyô môlô Lasalus hêk sôm ba tem yana ek yaḡḡik liḡ.”

* **11:1:** Luk 10:38-39 * **11:2:** Jon 12:3 * **11:4:** Jon 9:3

12 Ma nê ku enañ, “Anyô Bêñ, dô! Hêk sôm ek lijiñ etak yani ba imbitak mavi.”

13 Thêlô eson nena hanañ hathak Lasalus hêk sôm la. Ma donjom mi. Hanañ hathak Lasalus anêñ nana.

14 Ba intu hanañ bêñ nena, “Lasalus lêk hama

15 ba miñ yahamô haviñ ami ba intu yalenmavi. Ma tem yanêm môlô sa ek nônemimbiñ. Alôana i!”

16 *Êñ ma Tomas anêñ athêñ yañ nena Didimus* hanañ hadêñ nê ku vi nena, “Alôana imbiñ yani ek nijik alalô vônô imbiñ.”

Yisu ma lôkmala anêñ ôdôñ

17 Yisu thêlô êyô Betani ma yani hanañ nena Lasalus bôk hêk siô hatôm wak ayova.

18 Loñ êñ hamô habobo Jelusalem ba hatôm kilomita lô iyom.

19 Ma avômalo Israêl bêñ anôñ êlêm ek nênem Malia lo Mata thêvô.

20 Mata hanañ nena Yisu lêk halêm êñ ma hi ek ênjê. Malia ma hamô unyak.

21 Ma Mata hanañ, “Anyô Bêñ, hômô loñ êntêk ma yenañ livôñ tem miñ ema ami.

22 Ma donjom yahayala nena malêla takatu ba honañ hik Wapômbêñ liñ, êñ ma tem yani indum.”

23 Ma Yisu hanañ, “Livôm tem imbiyô esak loñbô.”

24 *Ma Mata hanañ, “Avanôñ! Pik lo leñ anêñ dan ba avômalo iviyô ma tem yani imbiyô imbiñ.”

* **11:16:** Mak 14:31 * **11:16:** Abô Glik “Didimus” anêñ ôdôñ ‘anyô lopopek’. * **11:24:** Jon 6:40

²⁵ Ma hanañ, “Yada ma anyô yahik avômalô liñ lôk yahêv lôkmala hadêñ i. Ma ôpatu ba hama ma donptom hêvhaviñ ya, ôpêñ tem êmô lôkmala.

²⁶ Avômalô takatu ba êvhaviñ intu ewa lôkmala anôñ ma tem miñ nema ami. Hôêvhaviñ abô êntêk mena mi e?”

²⁷ *Ma Mata hanañ, “Anyô Bêñ! Avanôñ! Yahêvhaviñ nena o ma Mesia lôk Wapômbêñ Nakaduñ atu ba bôk hanañ nena tem êlêm pik êntêk.”

²⁸ Êñ ma Mata hi hanañ yaôna hadêñ Malia, “Kêdôñwaga hayô ba dalam o.”

²⁹ Malia halañô abô êñ ma haviyô kethen ba hi ek ênjê.

³⁰ Yisu hamô loñ atu ba Mata hapôm yani halôk ma miñ hayô malaklêvôñ ami.

³¹ Avômalô Israël takatu ba êmô unyak haviñ Malia ek nêñem yani thêvô êyê haviyô kethen ba hi yaiñ ma esopa ba i. Thêlô eson nena hi ek endan emben siô la.

³² Malia hi hayô loñ atu ba Yisu hamô ma hayê yani. Ma halek vadôñ lêlô habobo Yisu valuvi ma hanañ, “Anyô Bêñ, hômô loñ êntêk ma tem miñ livôñ ema ami.”

³³ Yani halañô Malia lôk avômalô iniñ asêñ malêñ ba lamalaiñ lôk lahiki bêñ anôñ.

³⁴ Ma hanañ, “Môlô ôdô yani hêk êsê?”

Ma thêlô enañ, “Anyô Bêñ, ôlêm nôñgô.”

³⁵ Enañ aêñ ma halañ.

³⁶ Ma avômalô Israël takêñ enañ, “Alikak! Yani lahaviñ ôpêntêk bêñ anôñ.”

* **11:27:** Jon 6:69

37 *Ma donjom doho enañ, “Anyô êñ hadum ba ñê malenñ pusip êyê tak. Ma tem indum aên iyom êndên ôpêntêk ba miñ hatôm ema ami.”

Yisu hik Lasalus liñ hathak lonbô

38 Yisu lamalaiñ ba lahiki bêñ anônñ hathak lonbô aleba hi hayô siô. Siô êñ ma valu abyañ te ba epesañ hêk dumlolê. Ma valu te hamô lôv abôlêk sîñ.

39 Ma hanañ, “Nônêm valu vê!”

Mata, anyô ñama êñ anênñ livavi, hanañ, “Anyô Bêñ, bôk hêk siô hatôm wak ayova ba kupik bôk ôvpalê.”

40 Ma hanañ, “Lêk yahanañ hadênñ o yôv! Hôêvhaviñ, ma tem nôñgô Wapômbênñ anênñ lôkmañgiñ.”

41 Êñ ma thêlô êv valu vê. Ma hayê leñ ma hanañ, “Wakamik! Hothak holañô yenañ abô ba yalenmavi.

42 Yada yahayala yôv nena wak nômbênñ intu ma holañô yenañ abô. Ma donjom yahanañ abô êntêk ek nêm avômalô takêntêk sa ek nênêmimbiñ nena hôêv ya ba yahalêm.”

43 Êñ ma halam lôklala nena, “Lasalus, ôlêm yaiñ!”

44 Ma hatak siô ba hale yaiñ. Ivuvi va lo bañ hathak sôp selenñ ma thohavloma ma ivuliv hathak sôp. Ma Yisu hanañ hadênñ thêlô, “Nopole sôp vê ek ni.”

45 *Ma avômalô Israël takatu ba elañ haviñ Malia êyê nôm atu ba Yisu hadum ba bêñ anônñ êvhaviñ.

* 11:37: Jon 9:6-7 * 11:45: Jon 7:31

46 *Ma donjom vi i hadêñ ñê Palisi ma enañ hathak nôñ takatu ba yani hadum.

47 Êñ ma ñê bêñbêñ êbôk da lôk ñê Palisi takatu ba elam nena Sanhedlin* elam sa te ba enañ nena, “Ôñgô! Anyô êntêk hadum lavônññ bêñ anôn. Ma alalô ayê loñ eka?”

48 Atak yani ba hadum ku êñ, ma tem avômalô sapêñ nêñemimbiñ. Êñ ma Lom tem nêlêm nimbunññ alalôaniñ unyak mathenñ lôk avômalô sapêñ.”

49 Ma thêlônññ anyô te anêñ athêñ nena Kaiapas. Ma sondabêñ êñ ma yani hatôm anyô bêñ habôk da ba hanañ hadêñ thêlô nena, “Môlô molo e?”

50 Odañô! Môlô ôthônñ auk êntêk paliñ e? Anyô te hama êñ ma nôñ yaôna. Ma avômalô Israel sapêñ ema êñ ma malaiñ bêñ. Aêñ ba mavi ek anyô te iyom ema ek nêñ avômalô bêñ anôn sa.”

51-52 *Sondabêñ êñ ma Kaiapas hatôm anyô bêñ habôk da. Ba intu hanañ abô loñ kapô atu ba tem injik anôn nena Yisu tem ema ek nêñ avômalô Israel sa lôk isup Wapômbêñ anêñ nali takatu ba êmô mayaliv esak donjom ek malê nena miñ hama ek nêñ avômalô Israel iyom sa ami. Ma Kaiapas miñ hanañ abô êñ hatôm yanida anêñ auk ami.

53 *Ñê bêñbêñ elañô Kaiapas anêñ abô ma êbôlêm loñondê ek nijik Yisu vônô.

54 Êñ ma Yisu hatak avômalô Israel ma hi Eplaim atu hamô habobo loñ thiliv ek êmô imbiñ anêñ ñê ku doho ba intu miñ havenñ Israel malêvônñ ami.

* **11:46:** Luk 16:31 * **11:47:** Elam iniñ kaunsil nena “Sanhedlin”.

* **11:51-52:** Jon 10:16 * **11:53:** Jon 5:18

55 Avômalô Israeël iniņ waklavôņ Hale ba Hi habobo. Ma avômalô lomalak bêņ anôņ i daku Jelusalem ek nêpôpêk i ek nêgê waklavôņ êņ.

56 Ma thêlô imiņ unyak mathen anêņ piklêvôņ ek nêmbôlêm Yisu. Ma thêlôda enaņ hadêņ i, “Môlô lemhabi aisê? Yani tem êlêm êņjê waklavôņ êntêk imbiņ mena mi e?”

57 Ma donjom nê bêņbêņ êbôk da lôk nê Palisi enaņ lôklokwaņ hadêņ avômalô, “Anyô te hayê nena Yisu hamô êsê êņ ma enaņ bêņ ek nebalon yaņi.”

12

Malia hathik Yisu va (Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 *Wak bahenvi ba lahavute hêk denaņ ek êyô waklavôņ Hale ba Hi. Ma Yisu hi Betani, Lasalus anêņ loņ, ôpatu ba yaņi hik liņ hathak loņbô hêk ŋama.

2 *Êņ ma thêlô enġabôm nôġ leņiņmavi ek yaņi. Mata hathô nôġ ma Lasalus hamô havinġ nê takatu ba eyaņ nôġ havinġ Yisu.

3 *Ma Malia hawa kolopak nôġ ôv mavi hamô kapô ba anêņ vuli ma bêņ anôņ ba haņġasô hayô hamô Yisu va kapô luvi. Ma hathav lôthôk vê hathak yaņida wakadôk ŋaunġ. Ma nôġ ôv mavi atu anêņ ôv haveņ unyak kapô êņ sapêņ.

4 Ma Yisu da anêņ nê ku te elam nena Judas Iskaliot ôpatu ba tem enaņ yaņi bêņ hayê ba hanaņ,

5 “Nôġ ôv mavi êņ ma anyô hadum ku sondabêņ daluk te ek nêġ vuli! Ma lêk enġasô oyaņ iyom!

* 12:1: Jon 11:1,43 * 12:2: Luk 10:40 * 12:3: Luk 7:37-38

Nanêm nô m êḡ ek anyô vi nê nê m vuli ba naja valuseleḡ ek nanêm êndêḡ avômalô siv.”

⁶ Judas anêḡ ku hayabinḡ avômalô êvhavinḡ iniḡ valuseleḡ ma doḡtom anyô vani te ba hathak hawa vi vani hatôm yanida anêḡ lahavinḡ. Ba intu hanaḡ aêḡ. Ma miḡ lahiki hathak avômalô siv ba hanaḡ ami.

⁷ Ma Yisu hanaḡ, “Notak yani. Avi êḡ hapôpêk yenaḡ ḡama.

⁸ *Avômalô siv tem nê m ô imbiḡ mômô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ. Ma doḡtom tem miḡ yamô imbiḡ mômô sawa daim ami.”

⁹ Avômalô Israeḡ bêḡ anôḡ elañô nena Yisu hamô Betani. Êḡ ma i ek nêḡê yani. Thêlô miḡ i ek nêḡê yani iyom ami. Mî. Leḡiḡhavinḡ nêḡê Lasalus imbiḡ, ôpatu ba Yisu hik liḡ hathak loḡbô hêk ḡama.

¹⁰⁻¹¹ *Ba intu avômalô Israeḡ bêḡ anôḡ êvhavinḡ ba esopa Yisu. Ma ḡê bêḡbêḡ êbôk da evak abô ek nijik Lasalus vônô imbiḡ Yisu.

*Yisu habitak hayô Jelusalem hatôm kin
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:29-40)*

¹² Haviyô hayaḡ ma avômalô nômbêḡ atu ba bôk i Jelusalem ek nêḡê waklavôḡ Hale ba Hî elañô nena Yisu havenḡ ba hî Jelusalem.

¹³ *Ma ewa nôkyalô thaḡaḡ ba i êpôm Yisu ma elam kaêk nena,
“Osana!”

“Wapômbêḡ nê m lamavi êndêḡ ôpatu ba halê m
hathak Anyô Bêḡ anêḡ athêḡ!” *Kapya Yeḡ*
118:25-26

* **12:8:** Lo 15:11 * **12:10-11:** Jon 11:45 * **12:13:** Jon 1:49

“Wapômbêñ nêñ lamavi êndêñ avômalô Israêl iniñ Kiñ!”

14 Yisu hawa bok donki map te ba hayô hamô hatôm atu ba bôk eto halôk Wapômbêñ anêñ kapya nena,

15 “Môlô avômalô Saion miñ nôkô ami.

Ôngô! Unim kiñ halêm!

Yani hayô hamô bok donki nakadun te ba halêm!”

Sekalaia 9:9

16 *Nê ku êyê nôñ takêñ ma donjom êthôn anêñ ôdôn paliñ. Ma Yisu hama ba haviyô hathak lonbô ma miñ leññhabi abô takatu ba bôk eto halôk Wapômbêñ anêñ kapya. Êñ ma eyala nena abô êñ eto hathak Yisu da lôk leññhabi nôñ takatu ba idum hadêñ yani.

17 Avômalô takatu ba bôk êyê Yisu halam Lasalus hêk siô ba hik liñ hathak lonbô enañ haven denañ ba abô êñ hi mayaliv.

18 Aêñ ba avômalô bêñ anôn elañô nena Yisu bôk hadum lavônñ êñ. Ba intu etak Jêlusalem ba i ek nêpôm yani.

19 Nê Palisi êyê ma thêlôda enañ hadêñ i, “Ôngô! Avômalô sapêñ lêk esopa yani ba alalôaniñ ku anôn mi.”

Yisu anêñ ku hayô

20 Avômalô lon buyañ doho i daku Jêlusalem ek nêgê waklavôn Hale ba Hi ba nêñem yen imbiñ avômalô Israêl.

21 Ma i hadêñ Pilip, anyô Betsaida anêñ Galili. Ma enañ hik yani liñ, “Anyô bêñ, yêlô adum ek nagê Yisu.”

* **12:16:** Jon 2:22

22 Êñ ma Pilip hi hanañ hadêñ Andulu ba thai i enañ hadêñ Yisu.

23* Ma Yisu hanañ, “Wakma lêk hayô yôv ek injik Anyô Anêñ Nakaduñ anêñ lôkmañgiñ thô.

24* Yanañ avanônñ binj êndêñ môlô. Yanvêk te miñ evatho halôk pik ami, êñ ma tem miñ injik anônñ ami. Tem ida êmô aêñ. Ma donjom yanvêk atu ba evatho halôk pik, êñ ma hama ba tem injik anêñ anônñ bêñ anônñ.

25* Anyô te lahaviñ anêñ lôkmala bêñ anônñ êñ ma anêñ lôkmala êñ tem nêñ yak ba mi. Ma anyô te hapôlik hathak anêñ lôkmala pik êntêk êñ ma tem embaloñ anêñ lôkmala êñ loñ wak nômbêñ intu sapêñ.

26 Ôpatu ba hadum ek indum yenañ ku ma esopa ya ba loñ atu ba yahamô ma tem êmô imbiñ. Ma Wakamik tem enañ abô mavi esak ôpêñ.

27* “Lêk yalenmalaiñ bêñ ba hatôm yanañ nena, ‘Wakamik, nêñ ya bulubiñ.’ Dô! Yahalêm ek yandum ku êñ.

28 Wakamik, nunçwik anêñ lôkmañgiñ thô!”

Êñ ma kaêk te halam anêñ malak leñ nena, “Bôk yahik yenañ lôkmañgiñ thô yôv. Ma tem yandum esak loñbô.”

29 Avômalô nômbêñ atu imiñ loñ êñ elanô abô êñ ba enañ, “Kakalu!” Ma doho enañ, “Anela te hanañ abô hadêñ yani!”

30 Ma Yisu hanañ nena, “Kaêk êñ halêm ek nêñ môlô sa. Yani miñ halam ek nêñ ya sa ami ma mi.

* 12:23: Jon 13:31-32; 17:1 * 12:24: 1Ko 15:36 * 12:25: Mat 16:25 * 12:27: Sng 6:3; 42:5; Mat 26:38

31 Ku nenan avômalô pik bêñ lêk hayô yôv. Ba tem nimbi pik êntêk anêñ anyô bêñ kambom atu ni.

32 *Ma tem nêñêm ya liñ êtôm sêbôk ba Mose hathôkwêñ umya dahô hathak a ek endom avômalô sapêñ nêlêm êndêñ ya.”

33 *Yisu hanañ abô êñ ek injik loñôndê atu ba tem nijik yani vônô esak alovalaññsiñ thô.

34 *Ma avômalô nômbêñ atu enañ, “Abô balabun hanañ nena Mesia atu tem êmô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ ba yêlô ayala abô êñ. Ma honañ nena nêsôkwêñ o Anyô Anêñ Nakaduñ esak a. Anyô Anêñ Nakaduñ êñ ma opalê?”

35 *Ma Yisu hanañ, “Sawa bidon iyom ma deda tem êmô imbiñ mólô. Ba ôpatu haveñ momañiniñ ma hathôñ nena tem ni êsê. Aêñ ba intu mólô nomben yapin êña tem momañiniñ êyô mólô vôn!

36 *Deda hamô haviñ mólô denañ. Aêñ ba nôñêmimbiñ yani ek mólô tem numbitak deda anêñ avômalô.” Yisu hanañ abô êñ yôv ma hatak thêlô ba hi hakopak.

Avômalô bêñ anôñ miñ êvhaviñ Yisu ami

37 Yisu bôk hadum lavôñiñ lomaloma hêk avômalô malenñiñ. Ma donjom miñ êvhaviñ yani ami

38 ek plopet Aisaia anêñ abô injik anôñ nena, “Anyô Bêñ, opalê lêk hêvhaviñ alalôaniñ abô?

Ma opalê lêk hayê anêm lôklokwanñ atu ba bôk huik thô? Mi anôñ.” *Aisaia 53:1*

* 12:32: Jon 3:14 * 12:33: Jon 18:32 * 12:34: Sng 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 * 12:35: Jon 8:12 * 12:36: Ep 5:8

39 Avômalô iniñ lôklokwan mi ek nênimbiñ ba intu plopet Aisaia bôk hanañ hêk Wapômbên anên kapya aêntêk,

40 “Yani habi thêlô malenñ sin

ma hik thêlônin auk sin

ek miñ nêgê esak malenñ

lôk neyala ênjêk iniñ auk

ba nêmbô nêlêm êndên ya ek yandum thêlô

mavi ami.”

Aisaia 6:10

41 *Aisaia bôk hayê Yisu anên lôkmanñ. Aên ba yani hanañ abô êñ hathak Yisu.

42 *Ma avômalô Israél iniñ nê bênbên doho êvhavin Yisu ma donom miñ enañ iniñ êvhavin bên ami. Thêlô êkô ek Palisi nênem i vê

43 *ba intu lenñhavin avômalô pik iniñ lenñmavi bên anên hamên ek Wapômbên anên lamavi.

44 Ma Yisu halam kaêk nena, “Ôpatu ba hêvhavin ya ma hêvhavin ôpatu ba hêv ya ba yahalêm havin. Miñ hêvhavin ya iyom ami.

45 *Ôpatu ba hayê ya, êñ ma hatôm hayê ôpatu ba hêv ya ba yahalêm.

46 Yahalêm hatôm deda hamô pik ek opalêla takatu ba êvhavin ya ma tem miñ nêmbô momaninñ esak lonbô ami.

47 * “Yahalêm ek yanêm avômalô pik bulubiñ. Ma miñ yahalêm ek yandum abô ek avômalô pik ami. Aên ba opalêla takatu ba elañô yenañ abô ba miñ esopa ami ma tem miñ yandum abô ek i ami.

48 Abô takêntêk ba yahanañ êñ iyom intu tem êtôm abô nindum abô esak êndên pik lo len anên

* 12:41: Ais 6:1 * 12:42: Jon 9:22 * 12:43: Jon 5:44 * 12:45:

Jon 14:9 * 12:47: Jon 3:17

daŋ ba opalê atu ba hadô ya ba miŋ halanô yenaŋ abô ami, êŋ ma tem yani indum abô.

⁴⁹ Ma Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm intu hêv abô êŋ ba yahananŋ. Miŋ yada yahananŋ yenaŋ abô ami. Ba intu tem nindum abô esak abô êŋ iyom.

⁵⁰ Ma yahayala nena Wakamik anêŋ abô tem nêŋm lôkmala atu ba nêŋmô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Aêŋ ba yahananŋ abô takatu ba Wakamik hêv hadêŋ ya iyom.”

13

Yisu hathik nê ku veniŋkapô

¹ Avômalô Israeŋ iniŋ waklavônŋ Hale ba Hi habobo. Ma Yisu hayala nena anêŋ waklavônŋ etak pik ba ni ek Lambô lêk hayô. Yani hathak lahaviniŋ anêŋ avômalô takatu ba êmô pik aleba hayô wakma hatak i. Ma dokte ma tem injik anêŋ lahaviniŋ anêŋ anônŋ thô êndêŋ thêlô.

²*Yanŋsiŋ ma thêlô eyaŋ nôŋm êmô. Ma Sadaŋ bôk halôk Judas la yôv ek enaŋ Yisu bêŋ. Judas êŋ ma Saimon Iskaliot nakaduŋ.

³*Ma Yisu hayala nena Wapômbêŋ hatak nôŋmkama sapêŋ halôk yanida baŋ. Lôk hayala nena yanida halêm anêŋ Wapômbêŋ ba tem êmbôni êndêŋ Wapômbêŋ esak loŋbô.

⁴Êŋ ma hatak nôŋm hamô. Ma habi anêŋ kwêv thô hatôm anyô athêŋ mi ma hawa sôp te ba havuvi hayô havenŋ lamalim.

* **13:2:** Luk 22:3; Jon 13:27 * **13:3:** Jon 3:35; 16:28

⁵ Ma hanğasô ñaŋ halôk belev te ba hathik anêŋ ñê ku veniŋ kapô. Ma haya vê hathak sôp atu ba havak hawê havenj lamalim.

⁶ Yani hathik anyô vi iniŋ yôv ma hadum ek isik Saimon Pita anêŋ. Ma Pita hanaŋ, “Anyô Bêŋ, hudum ek usik yavenjkapô e?”

⁷ Ma hanaŋ, “Hôthôŋ nôm atu ba lêk yahadum. Wak te am ka tem oyala.”

⁸ Ma Pita hanaŋ, “Dô! Miŋ usik yavenjkapô ami. Mi anôŋ.”

Ma hanaŋ viyaŋ, “Miŋ yahathik o ami ma tem miŋ umbitak yenaŋ avômalô te ami.”

⁹ Ma Saimon Pita hanaŋ, “Anyô Bêŋ, êŋ ma usik yabaheŋ lôk yalenj kadôk imbiŋ ma miŋ usik yavenjkapô iyom ami.”

¹⁰ *Ma yani hanaŋ hadêŋ ôpêŋ nena, “Anyô bôk hathik i yôv, ma miŋ isik i esak loŋbô ami. Isik va iyom ek malê nena liŋkupik ma mabuŋ. Ma môlô ma mabuŋ. Ma donjom miŋ sapêŋ mabuŋ ami.”

¹¹ Yisu lêk hayala ôpatu ba tem enaŋ yani bêŋ. Ba intu hanaŋ, “Miŋ sapêŋ mabuŋ ami.”

¹² Yani havôkwiŋ thêlô veniŋ yôv ma hik anêŋ kwêv hathak loŋbô ma halôk hamô. Ma hanaŋ hik thêlô liŋ, “Môlô oyala nôm atu ba lêk yahadum anêŋ ôdôŋ e?”

¹³ Ya môlônim Kêdôŋwaga lôk môlônim Anyô Bêŋ ba intu môlô udum mavi ba olam ya nena ‘Kêdôŋwaga’ lôk ‘Anyô Bêŋ’.

¹⁴ *Ôŋgô! Ya ma môlônim Anyô Bêŋ lôk Kêdôŋwaga ma donjom lêk yahathik môlô vemim

* **13:10:** Jon 6:64,70-71; 15:3 * **13:14:** Mat 20:28; Luk 22:27

hatôm anyô athêᶇ mi. Aêᶇ ba môlô sapêᶇ nusik môlônim avômalô vi veᶇiᶇ aêᶇ iyom.

15 *Yahik ku êᶇ thô hadêᶇ môlô ek nosopa yaveᶇgwan ba nundum êtôm atu ba lêk yahadum hadêᶇ môlô.

16 *Yanaᶇ avanôᶇ biᶇ êndêᶇ môlô. Anyô ku ma miᶇ bêᶇ ek anêᶇ anyô bêᶇ ami. Ma anyô atu ba hi ma miᶇ bêᶇ ek ôpatu ba hêv yani ba hi ami.

17 Lêk môlô oyala auk takêᶇ. Ba udum aêᶇ ma tem Wapômbêᶇ lamavi esak môlô.

Yisu hayala Judas anêᶇ kambom

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

18 “Ma miᶇ yahanᶇ abô êᶇ hathak môlô sapêᶇ ami. Yahayala môlô ᶇê takatu ba yahalam yôv unim auk. Ma doᶇtom abô atu ba hêk Wapômbêᶇ anêᶇ kapyra tem injik anôᶇ aêntêk,

‘Ôpatu ba hayaᶇ nôᶇm haviᶇ ya ma tem nêᶇm vaᶇgwan liᶇ ek embak ya esak.’ *Kapyra Yeᶇ 41:9*

19 *“(Nôm êᶇ habitak ami denaᶇ ma lêk yahanᶇ hadêᶇ môlô yôv ek waklavôᶇ atu ba nôᶇm êᶇ habitak ma môlô tem nôᶇnêᶇmimbiᶇ ya nena Yada Yahamô.

20 *Yanaᶇ avanôᶇ biᶇ êndêᶇ môlô nena ôpatu ba hawa anyô te atu ba yahêv hathôk thô, yani hawa ya thô haviᶇ. Ma ôpatu ba hawa ya thô, hawa Ôpatu ba hêv ya ba yahalêm thô haviᶇ.”

* **13:15:** Plp 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21 * **13:16:** Mat 10:24 * **13:19:** Jon 14:29; 16:4 * **13:20:** Mat 10:40

21 Yisu hanaŋ yôv ma lamalainŋ kambom. Ma hanaŋ bêŋ nena, “Yanaŋ avanôŋ biŋ êndêŋ môlô. Môlô te tem enaŋ ya bêŋ!”

22 Ma ñê ku êthônŋ nena thêlô alisê intu tem indum nôm êŋ ba ititiŋ i mayaliv.

23 Ñê ku ali atu ba Yisu hathak lahaviŋ bêŋ anônŋ hamô habobo yani.

24 Ma Saimon Pita hik thô hathak wakadôk nena, “Onaŋ injik yani liŋ nena yani hanaŋ hathak opalê.”

25 Êŋ ma ôpêŋ hanaŋ thikuthik nena, “Anyô Bêŋ, honaŋ hathak opalê?”

26 Ma Yisu hanaŋ, “Tem yatak polom te êndôk thôk ba yahêv hadêŋ môlô te. Êŋ ma ôpêŋ.” Ma hatak polom seleŋ êŋ halôk thôk ma hêv hadêŋ Judas, Saimon Iskaliot nakaduŋ.

27 *Judas hawa polom êŋ ma Sadaŋ halôk yani kapô.

Ma Yisu hanaŋ hadêŋ yani, “Nu undum anêm ku ketheŋ.”

28 Ñê takatu ba eyaŋ nôm haviŋ Yisu elanô ma donŋtom êthônŋ anêŋ abô atu ba hanaŋ hathak Judas anêŋ ôdônŋ paliŋ.

29 Judas ma anyô hayabiŋ valuselen. Aêŋ ba doho esoŋ nena Yisu hanaŋ ek ni nê m nômkama vuli ek nêgê waklavônŋ Hale ba Hi mena ni nê m nômkama êndêŋ ñê siv la.

30 Judas hawa polom êŋ yôv ma hatak thêlô ba hi. Ma lêk bôlôvônŋ.

Yisu hêv abô balabuŋ lukmuk

* 13:27: Jon 13:2

31 *Judas hi yôv ma Yisu hanañ, “Dokte ma avômalô tem nêgê ya Anyô Anêñ Nakaduñ atu anêñ lôkmañgiñ thô. Ma lôkmañgiñ êñ tem injik Wapômbêñ anêñ lôkmañgiñ anôñ thô.

32 *Ma kasana Wapômbêñ tem injik ya Anyô Anêñ Nakaduñ atu anêñ lôkmañgiñ thô aêñ iyom.

33 * “Yenañ avômena, tem yamô vauna imbiñ môle. Ma môle tem nômbôlêm ya. Ma donjom môle miñ ôtôm unu loñ atu ba tem yana ami. Bôk yahanañ abô êñ hadêñ avômalô IsraeI ma lêk yahanañ abô bô êñ hathak loñbô.

34 * “Ma yahêv balabuñ lukmuk te hadêñ môle nena lemimimbiñ am êtôm atu ba lêk yalenhaviñ môle.

35 Môle lemimhaviñ am aêñ ma tem avômalô sapêñ nêgê môle nena yenañ avômalô takatu ba esopa ya.”

Yisu hanañ nena Pita tem enañ nena hathôñ yani paliñ

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Saimon Pita hanañ hik Yisu liñ, “Anyô Bêñ, nu êsê?”

Ma Yisu hanañ, “Loñ atu ba tem yana ma miñ hatôm osopa ya ami. Ma donjom wak te am ka tem osopa ya.”

37 Ma Pita hanañ, “Anyô Bêñ, aisê ba miñ hatôm yasopa o êndêñ yaô ami? Tem yatak yenañ lôkmala ek yanêm o sa!”

38 Ma Yisu hanañ, “Avanôñ e? Lemhaviñ otak anêm lôkmala ek nêm ya sa e? Yanañ avanôñ biñ

* 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34

* 13:34: Jon 15:12,17; 1Jon 3:23; 2Jon 5

êndêŋ o nena tale miŋ halaŋ ami denaŋ ma tem onanŋ êtôm bôlônŋ lô nena hôthônŋ ya palinŋ.”

14

Yisu da ma loŋôndê

¹ “Môlô miŋ kapôlômim malaiŋ ami. Nônêmimbiŋ Wapômbêŋ lôk nônêmimbiŋ ya.

² Unyak lokapô lokapô hêk Wakamik anêŋ unyak ba yaha ek yapôpêk môlônim loŋ. Abô êŋ ma abôyaŋ, ma tem miŋ yanaŋ aêŋ ami.

³ *Yaha ek yapôpêk môlônim loŋ. Êŋ ma tem yandéalêm ek yanja môlô ek nôômô loŋ êŋ imbiŋ ya.

⁴ Ma bôk oyala loŋôndê atu ba hi loŋ atu ba tem yana.”

⁵ Tomas hanaŋ, “Anyô Bêŋ, yêlô athônŋ loŋ atu ba tem nu palinŋ ma tem nayala loŋôndê êŋ aisê?”

⁶ *Ma Yisu hanaŋ, “Yada intu loŋôndê lôk abô avanônŋ ma lôkmala. Ma anyô te miŋ hatôm esak loŋôndê yaŋ ba ni ek Wakamik ami. Mi. Ya iyom.

⁷ *Môlô oyala ya katô, êŋ ma tem noyala Wakamik aêŋ iyom. Avanônŋ! Bôk ôyê lôk oyala yani yôv!”

⁸ Ma Pilip hanaŋ hadêŋ Yisu, “Anyô Bêŋ, nuŋgwik Lemambô thô êndêŋ yêlô. Êŋ ma hatôm.”

⁹ *Ma hanaŋ viyaŋ, “Pilip, bôk yahamô haviŋ môlô sawa daim ma miŋ hoyala ya ami denaŋ e? Anyô hayê ya ma hayê Wakamik. Ma honaŋ nena yaŋgik Wakamik thô eka?

* **14:3:** Jon 12:26 * **14:6:** Jon 11:25; Lom 5:1-2 * **14:7:** Jon 8:19

* **14:9:** Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3

10 *Ma miñ hôêvhaviñ nena yahamô Wakamik kapô ma Wakamik hamô yakapô ami e? Abô atu ba yahanañ hadêñ mólô ma Wakamik hamô ya kapô ba hathak hadum anêñ ku. Miñ yada yahanañ hathak yenañ auk ami.

11 *Nônênimbiñ abô êntêk! Wakamik hamô ya kapô ma yahamô yani kapô. Ma mólô ôdô nônênimbiñ abô êntêk, êñ ma lemimimbi ku takatu ba yahadum ek nêñ mólô sa ek nônênimbiñ!

12 *Yanañ avanôñ biñ êndêñ mólô. Anyô hêvhaviñ ya ma tem indum ku lomaloma êtôm yahadum. Ma yaha ek Wakamik. Aêñ ba ôpatu ba hêvhaviñ tem indum ku mavi lomaloma êmôñ ek ku takatu ba yahadum.

13 *Nôm takatu ba mólô onañ hathak yenañ athêñ ek yandum ma tem yandum ek Nakaduñ injik Lambô anêñ lôkmanñ thô.

14 Ma nôm takatu ba mólô onañ hik liñ hathak yenañ athêñ ma tem yandum.”

Lovak Mathen tem êlêm

15 **“Mólô lemimhaviñ ya, êñ ma tem nosopa abô takatu ba yahanañ.*

16 *Ma tem yanañ injik Wakamik liñ ek nêñ anyô yañ ek embatho mólô loñ.

17 *Ma anyô êñ tem êmô imbiñ mólô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Ôpêñ ma Lovak Mathen ba hathak hik Wapômbêñ thô. Ma tem êmô imbiñ mólô ba êmô mólô kapôlômim ek noyala yani. Ma

* **14:10:** Jon 12:49 * **14:11:** Jon 10:38 * **14:12:** Mak 16:19-20

* **14:13:** Mat 7:7; Jon 15:16 * **14:15:** Jon 15:10; 1Jon 5:3

* **14:16:** Jon 14:26; 15:26; 16:7 * **14:17:** Jon 16:13

donptom avômalô pik miñ êyê lo eyala ami. Ba intu tem miñ neja ami.

18 Tem yandealêm esak lonbô ba miñ hatôm yatak môlô êtôm avômena bilak ami.

19 Dokte ma avômalô pik tem nêsôñ ya paliñ. Ma donptom môlô tem ôñgô ya. Yahamô lôkmala. Ba intu tem môlô nômô lôkmala imbiñ.

20 *Wak êñ ma tem môlô noyala nena yahamô Wakamik kapô, ma môlô ômô ya kapô, ma yahamô môlô kapôlômim.

21 Ma ôpatu ba halanô yenan abô balabuñ ba hasopa, ôpêñ lahaviñ ya. Ma ôpatu ba lahaviñ ya ma Wakamik tem laimbiñ yani. Ma aêñ iyom tem yalenimbiñ yani ma tem yangik ya thô êndêñ yani.”

22 Êñ ma Judas yañ, miñ Iskaliot ami, yani hanañ, “Anyô Bêñ, aisê ba lemhaviñ nuñgwik oda thô êndêñ yêlô ma avômalô pik mi?”

23 Ma Yisu hanañ, “Ôpatu ba lahaviñ ya tem esopa yenan abô. Ma Wakamik tem laimbiñ ôpêñ, ma tem yai ana namô imbiñ yani.

24 *Ma ôpatu ba miñ lahaviñ ya ami tem miñ esopa yenan abô ami. Abô êntêk ba môlô olanô ma miñ yenan abô ami. Mi. Abô takêñ ma Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm anêñ abô.

25 “Yahamô denañ ma yahanañ abô takêñ hadêñ môlô.

26 Ma Wakamik tem nêm anyô te ba êlêm esak yenan athêñ ek embatho môlô lonj. Ôpêñ ma Lovak Mather ba tem êndôñ môlô esak nôm takêñ sapêñ. Ma tem indum ba môlô lemimimbi abô taksêbôk ba yahanañ.

* 14:20: Jon 17:21-23 * 14:24: Jon 7:16

27 Yenaŋ labali yahêv lôk yahadô hamô havin môle. Êŋ ma yada yenaŋ. Miŋ avômalô pik hatôm nênem êndêŋ môle ami. Lemim êndôk biŋ ma miŋ nôkô ami.

28 * “Ma lêk olaŋô abô êntêk ba yahanaŋ hadêŋ môle, ‘Yaha. Ma tem yandealêm esak lonbô.’ Êŋ ma môle lemimmalaiŋ. Wakamik ma bêŋ ek ya. Ma môle lemimibiŋ ya, ma tem môle lemimmavi ek yaha hadêŋ Wakamik.

29 *Nôm êŋ miŋ habitak ami denaŋ ma lêk yahanaŋ hadêŋ môle ek wak êŋ hayô ma môle nônemibiŋ.

30 Dokte ma pik êntêk anêŋ anyô bêŋ tem êlêm ba intu miŋ hatôm yanaŋ abô pôk bêŋ anôŋ ami. Ma miŋ hatôm indum nômla esak ya ami.

31 Ma doŋtom yahadum ek avômalô pik neyala nena yalenhaviŋ Wakamik ba yahasopa nôm takatu ba yani hanaŋ hadêŋ ya katô. Yôv ma nôlêm ek alôana i.”

15

Yisu ma yak lokwaŋ ta anôŋ

1 Yisu hanaŋ, “Ya ma yak lokwaŋ ta anôŋ. Ma Wakamik ma ku kapô anêŋ alaŋ.

2 *Yenaŋ thaŋaŋ sapêŋ atu ba miŋ hik anôŋ ami ma Wakamik hathak halo vê. Ma thaŋaŋ sapêŋ atu ba hik anôŋ ma hêv katôŋ vê ek injik limamôk.

3 Abô atu ba yahanaŋ hadum ba môle ubitak mabuŋ.

* 14:28: Jon 20:17 * 14:29: Jon 13:19 * 15:2: Mat 3:10

4 Mólô odahaliŋ ya êŋ ma tem yandahaliŋ mólô. Yak thaŋaŋ da miŋ hatôm injik anêŋ anôŋ ami. Thaŋaŋ hadahaliŋ yak lokwaŋ ta ek injik limamôk. Aêŋ ba mólô miŋ odahaliŋ ya ami, êŋ ma tem miŋ uŋgwik anôŋ ami.

5 “Yada ma hatôm yak lokwaŋ ta. Ma mólô ma thaŋaŋ. Ôpatu ba hadahaliŋ ya ma yahadahaliŋ yani ba intu hik limamôk. Ma miŋ yahêv mólô sa ami, ma mólô miŋ hatôm nundum nômlate ami.

6 *Ma anyô te miŋ hadahaliŋ ya ami ma hatôm thaŋaŋ atu ba ibi halôk pik ba hakaŋok ba isup ek nêmbôk esak atum.

7 Ma mólô odahaliŋ ya ba yenaŋ abô hêk mólô kapô ba onaŋ hik ya liŋ hathak malêla takatu ba mólô lemimhaviŋ, êŋ ma tem noja.

8 *Ma avômalô takatu ba ethak ik anôŋ limamôk intu tem nêgê i nena yenaŋ. Êŋ ma uik Wakamik anêŋ lôkmaŋgiŋ thô.

9 “Yaleŋhaviŋ mólô hatôm atu ba Wakamik la-haviŋ ya. Nômô yenaŋ yaleŋhaviŋ êŋ kapô.

10 *Mólô osopa yenaŋ abô ma tem mólô nômô yenaŋ yaleŋhaviŋ kapô hatôm atu ba yahasopa Wakamik anêŋ abô ba yahamô yani anêŋ lahaviŋ kapô.

11 Yahananŋ abô takêntêk ek yenaŋ yaleŋmavi êmô imbiŋ mólô lôk êmô mólô kapôlômim siŋ.

12 *Yanaŋ abô balabuŋ te êndêŋ mólô nena mólô tomtom lemimimbiŋ am êtôm atu ba bôk yaleŋhaviŋ mólô yôv.

* 15:6: Mat 7:19; 13:42 * 15:8: Mat 5:16 * 15:10: Jon 14:15;
1Jon 2:5 * 15:12: Jon 13:34

13 *Ma anyô te hatak anêᶇ lôkmala ek hêv anêᶇ anyô môlô bulubiᶇ, êᶇ ma lahaviᶇ êᶇ hamôᶇ ek leᶇiᶇhaviᶇ vi.

14 *Môlô udum aêᶇ êᶇ ma môlô ma yenaᶇ anyô môlô.

15 Sêbôk ma yahalam môlô nena anyô ku. Anyô ku ma miᶇ hayala anyô bêᶇ anêᶇ auk ami. Ma doᶇtom lêk yahik auk nômbêᶇ atu ba Wakamik bôk hêv hadêᶇ ya thô hadêᶇ môlô ba intu yahalam môlô tomtom nena anyô môlô. Ma miᶇ ᶇê ku hathak loᶇbô ami.

16 Môlô miᶇ bôk olam ya ami. Mi. Yahalam môlô lôk yahatak yabahaᶇ hayô hêk môlô ba hathak yenaᶇ athêᶇ nonaᶇ injik Wakamik liᶇ esak unim lemimhaviᶇ ma tem yanêm lemimhaviᶇ takêᶇ êndêᶇ môlô ek unu uᶇgwik anôᶇ atu ba tem êmô êtôm wak nômbêᶇ intu sapêᶇ.

17 *Yenaᶇ abô balabuᶇ ma môlô lemimimbiᶇ am.”

Nê pik tem nêpôlik esak ᶇê ku

18 Yisu hanaᶇ, “Avômalô pik êpôlik ek môlô, êᶇ ma môlô lemimimbi nena bôk êpôlik hathak ya aêᶇ iyom.

19 *Môlô ma pik anêᶇ ma tem avômalô pik leᶇiᶇimbiᶇ môlô êtôm atu ba leᶇiᶇ haviᶇ thêlôda iniᶇ avômalô. Ma doᶇtom môlô ma miᶇ avômalô pik êntêk ami. Bôk yahalam môlô yôv ek notak avômalô takêᶇ ba intu êpôlik hathak môlô.

20 *Môlô lemimimbi abô êntêk ba yahanaᶇ hadêᶇ môlô katô. ‘Anyô ku miᶇ bêᶇ ek anêᶇ anyô

* 15:13: Jon 10:11; 1Jon 3:16 * 15:14: Mat 12:50 * 15:17: Jon 13:34 * 15:19: Jon 17:14 * 15:20: Jon 13:16

bêḡ ami.’ Avômalô pik êntêk bôk êv vovaḡ hadêḡ ya ba intu tem nindum aêḡ iyom êndêḡ môlô. Ma aêḡ iyom doho bôk elañô yenaḡ abô ba intu tem nedaḡô môlônim abô imbiḡ.

²¹ Môlô ma yenaḡ avômalô. Ma avômalô pik êthônḡ ôpatu ba hêv ya ba yahalêm paliḡ. Ba intu tem nênem vovaḡ êndêḡ môlô.

²² Ma miḡ yahalêm ba yahêv abô hadêḡ avômalô takêḡ ami, êḡ ma tem miḡ neja vuli esak iniḡ kambom ami. Ma doḡtom lêk miḡ hatôm nenaḡ abô te ami.

²³ *Ôpatu ba hapôlik hathak ya ma hapôlik hathak Wakamik aêḡ iyom.

²⁴ Ma ya miḡ yahamô thêlô malêvônḡ ba yahadum ku atu ba miḡ bôk anyô te hadum ami êḡ ma thêlôninḡ kambom mi. Ma doḡtom bôk êyê yôv ma êdô yai lôk Wakamik.

²⁵ *Aêḡ ba thêlôda iniḡ abô balabuḡ bute hik anônḡ aêntêk,
‘Thêlô êdô ya oyaḡ.’ *Kapya Yeḡ 35:19; 69:4*

²⁶ * “Tem yanêm anyô te êlêm anêḡ Wakamik ek embatho môlô loḡ. Ôpêḡ ma Lovak Mathenḡ atu ba Wakamik tem nêm ek injik Wapômbêḡ thô. Ma tem enaḡ yenaḡ abô bêḡ.

²⁷ Ma yenaḡ ku anêḡ môḡ ma môlô sapêḡ bôk ômô haviḡ ya aleba lêk. Êḡ ma môlô nonaḡ yenaḡ abô bêḡ imbiḡ.

16

¹ “Yahanaḡ abô takêḡ ek môlô miḡ notak unim ôêvhaviḡ ami.

* **15:23:** Luk 10:16 * **15:25:** Jon 13:16 * **15:26:** Jon 14:26

2-3 *Êthôn̄ yai lôk Wakamik paliñ ba intu tem nênen̄m môlô vê lôk nijik môlô vônô ba nesoñ nena êñ ma êv yeñ hadêñ Wapômbêñ.

4 Lêk yahanañ abô takêñ yôv hadêñ môlô ek waklavôn̄ nôm takêñ habitak, êñ ma tem lemim-imbî nena bôk yahanañ yôv. Sêbôk ma yada yahamô haviñ môlô ba intu miñ yahanañ abô êñ hadêñ môlô ami.

5-6 “Ma don̄tom yaha ek yani atu ba hêv ya ba yahalêm. Ma yahanañ abô takêntêk hadêñ môlô ba intu hadum môlô lemimmalain̄ kambom ba miñ onañ hik ya liñ nena ‘tem nu êsê’ ami e?”

7 *Yanañ avanôn̄ êndêñ môlô nena yaha ek Wakamik ek nênen̄m môlô sa. Yaha ami êñ ma Lovak Mathêñ, ôpatu ba embatho môlô lon̄ tem miñ êlêm ami. Ba intu tem yana ek yanêm yani ba êlêm êndêñ môlô.

8 Yani tem êlêm ek enañ avômalô pik iniñ kambom lokwan̄lô bêñ aêntêk: iniñ kambom atu idum bêñ lôk auk atu elela auk thêthôn̄ ma iniñ auk lôkban̄ hathak waklavôn̄ idum abô.

9 Ku môñ ma tem enañ avômalô iniñ kambom atu ba miñ êvhaviñ ya ami bêñ.

10 Ma ku yañ ma avômalô pik eson̄ nena ya miñ anyô thêthôn̄ ami. Ma don̄tom yaha ek Wakamik ba tem miñ môlô nôngô ya ami ba intu ya ma anyô thêthôn̄. Aêñ ba tem êlêm ek injik auk thêthôn̄ êñ thô.*

11 *Ma ku te lô nena avômalô pik esopa anyô môñ atu ba hayabiñ pik êntêk ba eson̄ nena tem miñ

* **16:2-3:** Mat 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22; 15:21 * **16:7:** Jon 14:16

* **16:10:** Abô êñ anêñ ôdôn̄ ma miñ hêk yain̄ ami. * **16:11:** Jon 12:31

nindum abô ami. Ma donjom ôpêḡ bôk hamô loḡ idum abô yôv ek ema ba intu thêlô tem nindum abô imbiḡ. Aêḡ ba Lovak Matheḡ tem injik auk êḡ thô êndêḡ i imbiḡ.

12 * “Yaleḡhaviḡ yanêm abô bêḡ anôḡ imbiḡ êndêḡ mólô ma mólô miḡ hatôm nobaloḡ ami.

13 Ma donjom Lovak Matheḡ ôpatu ba hik Wapômbêḡ thô tem êlêm ek eyabiḡ mólônim auk ek noyala Wapômbêḡ lôk enaḡ abô esak nôḡ takatu ba tem imbitak embeḡ yam. Yani tem enaḡ abô atu ba halanô iyom ma tem miḡ enaḡ abô êtôm yanida anêḡ auk ami.

14 Yani tem enja yenaḡ auk ba enaḡ bêḡ êndêḡ mólô ma tem injik yenaḡ lôkmaḡḡiḡ thô êndêḡ mólô imbiḡ.

15 Wakamik anêḡ auk ma hatôm yenaḡ. Ba intu yahanaḡ nena Lovak Matheḡ tem enja yenaḡ auk ba injik thô êndêḡ mólô.”

Leḡmalaiḡ tem imbitak leḡmavi anôḡ

16 *Yisu hanaḡ, “Dokte ma tem mólô nôsôḡ ya paliḡ. Ma vêm ka tem ôḡḡô ya esak loḡbô.”

17 Ma ḡê ku doho enaḡ hadêḡ thêlôda, “Aisê ka yani hanaḡ nena dokte ma tem alalô nasôḡ yani paliḡ? Ma vêm ka tem nagê yani esak loḡbô lôk ni ek Lambô? Alalô athôḡ abô takêḡ paliḡ.”

18 Ma thêlô enaḡ lôbôlôḡ, “‘Dokte’ anêḡ ôdôḡ aisê? Alalô athôḡ abô êḡ paliḡ.”

19 Yisu hayala nena idum ek nenaḡ injik yani liḡ esak abô êḡ. Aêḡ ba hanaḡ, “Yahanaḡ ‘Dokte ma tem nôsôḡ ya paliḡ. Ma vêm ka tem ôḡḡô ya esak

* 16:12: 1Ko 3:1-2 * 16:16: Jon 14:19

lonjbô. Ba intu môlô onañ hik môlôda liñ hathak abô atu ba yahanañ anêñ ôdôn e?

²⁰ Yanañ avanôn biñ êndên môlô. Avômalô pik tem leñimavi. Ma donjom môlô tem nodañ asên malên. Môlô tem kapôlômim malain. Ma donjom môlô lemimmalain êñ tem imbitak lemimmavi anôn.

²¹ Avi anêñ waklavôn embathu hayô êñ ma hawa vovañ ek embathu. Ma lêk havathu yôv ma miñ lahabi vovañ êñ hathak lonjbô ami. Amena lêk habitak yôv ba intu lamavi anôn.

²² Ma môlô aên iyom. Lêk môlô kapôlômim malain. Ma donjom tem yangê môlô esak lonjbô ba intu tem lemim mavi. Ma miñ hatôm anyô la nêmm lemim mavi êñ vê ênjêk môlô ami.

²³ *Yanañ avanôn biñ êndên môlô. Tem yana ba nômm takatu ba môlô onañ hik Wakamik liñ hathak yenañ athên ma tem yani nêmm êndên môlô. Ma môlô tem miñ nonañ injik ya liñ esak nômlate ami.

²⁴ Ya ma Nakaduñ ba intu nonañ injik yani liñ esak yenañ athên ek noja lemimmavi bêñ anôn êmô môlô kapôlômim siñ. Sêbôk aleba lêk ma miñ môlô onañ hik yani liñ hathak nômlate hathak yenañ athên ami.”

²⁵ Yisu hanañ, “Bôk yahavuñ abô ba yahanañ abô sapên hatôm abô lon kapô hadên môlô. Ma wak te am ka tem yanañ abô avanôn êndên môlô esak Wakamik ba tem yanañ bêñ.

²⁶ Wak êñ ma môlôda tem nodam yenañ athên ba nonañ injik Wakamik liñ. Ma miñ yada yanja môlônim abô ba yanañ injik yani liñ ami.

* **16:23:** Mat 7:7

27 *Avanôḡ! Mólô lemimhaviḡ ya lôk ôêvhaviḡ nena yahalêm anêḡ Wapômbêḡ. Aêḡ ba intu Wakamik da lahaviḡ mólô ba mólôda tem nonaḡ injik yani liḡ esak unim lemimhaviḡ.

28 Yahatak Wakamik ba yahalêm pik. Ma lêk yahatak pik ba yahavôha ek Wakamik.”

29 Êḡ ma Yisu anêḡ ḡê ku enaḡ, “Lêk honaḡ abô êḡ bêḡ ma miḡ huvuḡ ami.

30 Lêk yêlô ayala nena hoyala nômkama sapêḡ. Miḡ yêlô anaḡ hik o liḡ ami denaḡ ma hoyala yêlôaniḡ abô ba honaḡ bêḡ. Ba intu yêlô êvhaviḡ nena hólêm anêḡ Wapômbêḡ.”

31 Yisu hanaḡ, “Lêk mólô ôêvhaviḡ e?”

32 *Odaḡô! Avômalô tem nidupuninḡ mólô tomtom ba nôsôv mayaliv ba unu unim loḡ. Ma mólô tem notak ya ba yada tem yamô thiliv. Ma doḡtom Wakamik hamô haviḡ ya. Aêḡ ba tem miḡ yamô daluk ami. Wak te am ka nôm êḡ tem imbitak. Ma wak êḡ lêk habitak yôv.

33 * “Lêk yahanaḡ abô takêḡ ek mólô nodahalinḡ ya ba nômô yaô. Mólô tem nôpôm malainḡ êmô pik êntêk. Ma doḡtom numinḡ lôklokwaḡ! Ya bôk yahamô pik êntêk anêḡ lôklokwaḡ lu yôv.”

17

Yisu hateḡ mek ek yanida

1-2 Yisu hanaḡ abô takêḡ yôv ma hêv ma hathak leḡ ma hateḡ mek nena, “Wakamik, wakma lêk hayô yôv. Bôk hotak ya yôv ek yayabinḡ avômalô takatu ba bôk hôêv hadêḡ ya ek yanêm lôkmala

* 16:27: Jon 14:21,23 * 16:32: Mat 26:31,56 * 16:33: Jon 14:27; Lom 5:1; 1Jon 5:4

atu ba nêmo êtom wak nômbênj intu sapênj êndênj i. Ba nuŋgwik Nalum anênj lôkmanjênj thô ek yangjik anêm lôkmanjênj thô aênj iyom.

³* Êntêk ma lôkmala atu ba tem nêmo êtom wak nômbênj intu sapênj. Neyala nena O ma Wapômbênj avanôj biŋ doŋtom lôk ya ma Yisu Kilisi, ôpatu ba O Wapômbênj hôêv ba halêm.

⁴⁻⁵* Wakamik, lêk yahik anêm lôkmanjênj thô hamô pik êntêk hathak ku takatu ba hôêv hadênj ya aleba lêk anênj danj. Ma nêmo mavi lôk athênj bênj êndênj ya esak lonjô êtom sêbôk atu ba pik miŋ habitak ami denanj ma yahawa athênj bênj ênj havinj o ba yahamô mavi anôj.

Yisu hatej mek ek njê ku lauminj ba lahavuju

⁶ “Bôk yahik o thô hadênj avômalô pik takatu ba hôêv hadênj ya yôv. Sêbôk atu ba thêlô ma anêm avômalô ba hôêv hadênj ya ba lêk esopa anêm abô.

⁷⁻⁸ Yahêv abô sapênj atu ba hôêv hadênj ya hadênj i ba esopa. Thêlô eyala katô nena yahatak o ba yahalêm pik lôk êvhavinj nena hôêv ya ba yahalêm. Aênj ba lêk eyala nena nômo takatu ba hôêv hadênj ya ma halêm anênj o iyom.

⁹ Yahatenj ek avômalô takatu ba bôk hôêv hadênj ya yôv. Thêlô ma anêm avômalô ba intu yahatenj mek ek i. Ma miŋ yahatenj mek ek avômalô pik ami.

¹⁰ Avômalô takatu ba yenanj ênj ma anêm. Ma avômalô takatu ba anêm ênj ma yenanj. Ma thêlô ênj intu ik yenanj lôkmanjênj thô.

¹¹ Tem yatak pik ba yana ma tem miŋ yamô pik esak lonjô ami. Ma thêlô tem nêmo pik. Wakamik,

* **17:3:** 1Jon 5:20 * **17:4-5:** Jon 1:1-2; 4:34

o ma mathen! Ba oyabin i esak anêm athên atu ba bôk hôêv hadên ya ek thêlô kapôlônjin donjom êtôm alai kapôlônjin donjom.

12 *Bôk yahamô havin thêlô ba yahayabin i hathak athên atu ba hôêv hadên ya. Ma kambom te min habulin i ami lôk thêlô te min hatak o ami. Mi. Anyô te iyom intu tem ni lon atum ek abô atu ba bôk hêk anêm kapya tem injik anôn.

13 “Ma donjom yahamô pik denan ba yahanan abô ên ek yenan yalenmavi bêñ anôn êmô thêlô kapôlônjin sin ek malé nena tem yasôk.

14 Bôk yahêv anêm abô yôv hadên i. Ma ya min anyô pik êntêk ami. Ma thêlô aên iyom. Ba intu avômalô êpôlik hathak i.

15 *Wakamik yahanan hik o lin nena umin anyô kambom lon sin ek thêlô ma min onja i vê ênjêk pik êntêk ami.

16 Ya min anyô pik êntêk ami ma thêlô aên iyom.

17 Otak anêm abô êndôk thêlô kapôlônjin ba undum i ek nimbitak anêm avômalô ku mathen. Anêm abô ên ma avanôn.

18 *Yahêv thêlô ba i pik êntêk hatôm atu ba hôêv ya ba yahalêm.

19 Ma yahêv yada hadên o ek thêlô nimbitak anêm avômalô ku mathen anôn.

Yisu hateñ mek ek avômalô êvhavin sapên

20 “Min yahateñ mek hathak nê ku takên iyom ami. Mi. Yahateñ mek hathak avômalô takatu ba tem nedañ nê ku takên inin abô ba nênêmbin ya

* 17:12: Jon 6:39; 13:18

* 17:15: Mat 6:13; 2Te 3:3

* 17:18:

Jon 20:21

21 ek thêlô sapêḡ nêmo kapôlônḡ doḡtom êtôm atu ba hômô yakapô ma yahamô o kapô. Wakamik, thêlô tem nêmo alai kapô imbiḡ ek avômalô pik nênemimbiḡ nena hôêv ya ba yahalêm.

22 *Bôk hôêv ya hatôm anyô lôkmaḡḡ ba lêk yahik lôkmaḡḡ êḡ thô hadêḡ thêlô ek thêlô kapôlônḡ doḡtom êtôm alai kapôlônḡ doḡtom.

23 Yahamô thêlô kapôlônḡ ma hômô ya kapô. Undum ba thêlô lôkthô nimbitak kapôlônḡ doḡtom ek avômalô pik neyala nena hôêv ya ba yahalêm lôk neyala nena lemhaveḡ thêlô hatôm atu ba lemhaveḡ ya.

24 “Wakamik, yaleḡhaveḡ avômalô takêntêk ba hôêv hadêḡ ya nêmo imbiḡ ya êmo loḡ atu ba yahamô ek nêgê yenaḡ lôkmaḡḡ. Pik miḡ habitak ami denaḡ ma lemhaveḡ ya ba intu hôêv lôkmaḡḡ êḡ hadêḡ ya.

25 “Wakamik, o ma thêthônḡ. Avômalô pik êthônḡ o paliḡ ma doḡtom ya ma yahayala o. Ma yenaḡ avômalô takêntêk eyala nena hôêv ya ba yahalêm.

26 Bôk yahik o thô hadêḡ thêlô. Ma tem miḡ yatak ku êḡ ami ek yada yamô thêlô kapôlônḡ ek leḡḡimbiḡ avômalô vi êtôm atu ba lemhaveḡ ya.”

18

Evaloḡ Yisu

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ Yisu hateḡ mek yôv ma lôk anêḡ ḡê ku ibup êyô ḡaḡ Kidlon. ḡaḡ êḡ vi ma ku alokwaḡ oliv te hêk ba thêlô i loḡ êḡ.

* 17:22: Ap 4:32

² Loŋ êŋ ma thêlô ethak i lôbôlôn. Ba intu Judas, ôpatu ba tem enaŋ Yisu bêŋ, hayala loŋ êŋ.

³ Êŋ ma Judas halom nê vovak Lom dumte lôk Palisi lôk nê bêŋbêŋ êbôk da ma iniŋ nê bêŋbêŋ ba i loŋ êŋ. Thêlô ewa atum lam lôk atum abiŋ kapok ma nômkama nijik vovak.

⁴ Yisu hayala nôm takatu ba tem êpôm yani ba hi yaŋ ma hanaŋ, “Môlô ôbôlêm opalê?”

⁵ Ma thêlô enaŋ, “Yisu anêŋ Nasalet.”

Ma yani hanaŋ, “Ya êŋ êntêk.” Judas, ôpatu ba tem enaŋ Yisu bêŋ intu hamiŋ haviŋ nê êŋ.

⁶ Thêlô elanô Yisu hanaŋ, “Ya êŋ êntêk.” Êŋ ma ele i ma êv yak halôk pik.

⁷ Ma yani hanaŋ hik thêlô liŋ hathak loŋbô, “Môlô ôbôlêm opalê?”

Ma thêlô enaŋ, “Yisu anêŋ Nasalet.”

⁸ Ma hanaŋ, “Lêk yahanaŋ hadêŋ môlô yôv nena ya êŋ êntêk. Lêk ôpôm ya yôv ba notak nê êntêk ba ini.”

⁹ *Hanaŋ aêŋ ek abô bôsêbôk tem injik anôŋ nena miŋ hatôm etak avômalô takatu ba Lambô hêv hadêŋ yani te ami.

¹⁰ Êŋ ma Saimon Pita hawa biŋ vovak ma hale anyô bêŋ habôk da anêŋ anyô ku te limbuk vianôŋ vê. Anyô ku êŋ anêŋ athêŋ nena Maluku.

¹¹ *Ma Yisu hanaŋ hadêŋ Pita, “Otak anêm biŋ êndôk anêŋ kupik esak loŋbô! Tem yandum ku malaiŋ atu ba Wakamik hêv hadêŋ ya.”

*Ewa Yisu ba i hadêŋ Anas
(Mat 26:57)*

* 18:9: Jon 6:39 * 18:11: Mat 26:39

12 Êñ ma Lom iniñ ñê vovak lôk anyô vovak laik lôk avômalô Israeël iniñ sôp bidonj evalonj Yisu ba ekak hathak yak.

13 Thêlôniniñ ku môñ ma ewa yani ba i hadêñ Anas, yani ma Kaiapas anêñ yañmalô. Kaiapas ma anyô bêñ habôk da hadêñ sondabêñ êñ.

14 *Yani anyô sêbôk atu ba hik auk thô hadêñ Israeël iniñ ñê bêñbêñ nena, “Mavi ek anyô te iyom ema ek nêñ avômalô Israeël bêñ anôn sa.”

Pita hanañ “Yahathônj Yisu”

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Saimon Pita lôk anyô ku yañ esopa Yisu ba i. Anyô ku êñ ma anyô bêñ habôk da anêñ anyô môlô te ba intu hasopa Yisu habitak hayô badêñ abôlêk ba hi.

16 Ma Pita hamiñ badêñ viyaiñ. Ma anyô ku yañ atu ba anyô bêñ habôk da anêñ anyô môlô havôhi ma hanañ abô hadêñ avi atu ba hayabiñ badêñ abôlêk ba hawa Pita hayô badêñ kapô.

17 Avi atu ba hayabiñ unyak abôlêk hanañ hik Pita liñ, “E! O ma ôpatu anêñ anyô ku te e?”

Ma Pita hanañ, “Mi.”

18 Lonj lêk thilibunj. Ma ñê ku lôk ñê êbôk da iniñ sôp bidonj ebanj atum ba ivunju imiñ. Ma Pita hamiñ haviñ.

Anyô bêñ habôk da hanañ hik Yisu liñ

(Mat 26:59-68; Mak 14:55-65; Luk 22:66-71)

19 Ma anyô bêñ habôk da hanañ hik Yisu liñ hathak anêñ ñê ku lôk abô takatu ba hanañ ba hadôn avômalô.

* **18:14:** Jon 11:49-51

20 Ma Yisu hanañ, “Yahathak yahaminñ piklêvônñ ba yahanañ abô hadêñ avômalô. Ma yahadônñ avômalô hamô unyak yeñ lôk unyak mathenñ ma loñ atu ba avômalô Israël ethak donñtom halôk. Ma miñ yahavuñ abô ami.

21 Ma aisê ka honañ hik ya liñ? Avômalô takatu ba elañ abô takatu ba yahanañ, thêlô eyala abô êñ katô. Ba intu onañ injik i liñ.”

22 Hanañ aêñ ma ñê êbôk da iniñ sôp bidonñ atu ba hamiñ habobo hapetav Yisu ba hanañ, “E! Honañ aêñ hadêñ anyô bêñ habôk da eka?”

23 Ma Yisu hanañ, “Yahanañ abô kambom, êñ ma onañ abô êñ bêñ. Yahanañ abô avanônñ, ma aisê ka huik ya?”

24 Êñ ma Anas hêv Yisu ba hi hadêñ Kaiapas, anyô bêñ habôk da. Ma yak atu ba ekak yani hamô denañ.

Pita hanañ “Yahathônñ Yisu” bôlônñ yanñ hathak loñbô

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Saimon Pita havuñu atum hamiñ ma enañ hik yani liñ, “O ma ôpêñ anêñ ñê ku te e?”

Ma Pita hanañ, “Mi.”

26 Êñ ma anyô bêñ habôk da anêñ ñê ku te hanañ, “Yahayê humiñ alokwanñ oliv kapô haviñ yani.” Anyô ku êñ ma ôpatu ba Pita hanñgasiv limbuk vé anêñ thalalenñ te.

27 *Ma Pita hanañ hathak loñbô, “Mi.” Kasana ma tale halañ.

* **18:27:** Jon 13:38

Ewa Yisu hi hadêṅ Pailat

(Mat 27:11-26; Mak 15:1-15; Luk 23:1-5,13-25)

²⁸ Ewa Yisu hêk Kaiapas anêṅ unyak ba i anyô bêṅ Lom atu anêṅ unyak. Waklavôṅ Hale ba Hi anêṅ lôkbôk momañiniṅ lêk hayô ba Israèl iniṅ nê bêṅbêṅ leṅiṅhaviṅ nêmo mabuṅ ênjêk Wapômbêṅ ma ek nêgê waklavôṅ êṅ. Ba intu êdô nimbital nêyô anyô loṅ buyaṅ bêṅ êṅ anêṅ unyak.

²⁹ Ma Pailat hi viyaiṅ ma hanaṅ, “Ôpêṅ hadum malê ba môlô udum abô ek yani?”

³⁰ Ma enaṅ, “Aisê! Yani miṅ anyô kambom ami, êṅ ma tem miṅ yêlô naja yani êlêm êndêṅ o ami!”

³¹ *Ma Pailat hanaṅ, “Yôv! Môlôda noja yani ba nundum abô esak môlôda unim abô balabuṅ.”

Ma enaṅ, “Môlô avômalô Lom unim abô balabuṅ hanaṅ nena yêlô avômalô Israèl miṅ hatôm naṅgik ôpatu ba hadum kambom vônô ami.”

³² *Enaṅ aêṅ ek abô sêbôk atu ba Yisu hanaṅ hathak loṅôndê atu ba tem ema esak tem injik anôṅ.

³³ Aêṅ ba Pailat hi unyak kapô hathak loṅbô ma halam Yisu halêm ma hanaṅ hik yani liṅ, “O ma avômalô Israèl iniṅ kiṅ e?”

³⁴ Ma Yisu hanaṅ, “Oda anêm auk ba honaṅ abô êṅ mena anyôla hanaṅ hadêṅ o e?”

³⁵ *Ma Pailat hanaṅ, “Hosoṅ nena ya anyô Israèl e? Hudum malê ba oda anêm avômalô lôk nê bêṅbêṅ êbôk da ewa o ba êlêm hadêṅ ya?”

³⁶ Ma Yisu hanaṅ, “Loṅ lôkliṅyak atu ba ya-hayabiṅ ma miṅ anêṅ pik êntêk ami. Yayabiṅ loṅ

* **18:31:** Jon 19:6-7 * **18:32:** Jon 3:14; 12:33 * **18:35:** Jon 1:11

lôklinyak pik êntêk ma yenaŋ nê ku tem nijik vovak ek miŋ anyô te etak ya êndôk Israeŋ iniŋ nê bêŋbêŋ baheŋiŋ ami. Ba intu yenaŋ loŋ lôklinyak ma miŋ hamô pik êntêk ami.”

³⁷ Aêŋ ba Pailat hanaŋ, “O ma kiŋ!”

Ma Yisu hanaŋ “Intu êŋ. Ya ma kiŋ. Wakamik hêv ya ba yahalêm pik êntêk ma avi havathu ya ek yaŋgik abô avanôŋ thô. Ma ôpatu ba hayala abô avanôŋ êŋ intu halaŋô yenaŋ abô.”

³⁸ Ma Pailat hanaŋ, “Abô avanôŋ, êŋ ma malê te?” Yôv ma hale unyak viyaiŋ ba hi hadêŋ avômalô Israeŋ hathak loŋbô ma hanaŋ, “Lêk yaha-laŋô abô ba ôpêntêk ma anêŋ kambom mi.

³⁹ Ma yahathak yahasopa môlônim lemimhaviŋ nena sondabêŋ nômbêŋ intu anêŋ waklavôŋ Hale ba Hi ma yahatak anyô koladôŋ te ba hi hadêŋ môlô. Aêŋ ba lemimhaviŋ yatak môlô avômalô Israeŋ unim kiŋ êntêk e?”

⁴⁰ Ma elam lôklala, “Yani mi. Otak Balabas!” Balabas ma anyô sêbôk atu ba hik vovak hadêŋ nê bêŋbêŋ anêŋ Lom takatu ba eyabiŋ avômalô Israeŋ.

19

*Pailat hanaŋ ek nijik Yisu vônô
(Mat 27:26-31; Mak 15:15-20)*

¹ Yôv ma Pailat hanaŋ ba evali Yisu.

²* Ma nê vovak ewa yak lôkmaŋgiŋ atu ba epesaŋ hatôm kiŋ iniŋ kulun ma ik halôk wakadôk. Ma ewa kiŋ anêŋ kwêv thalaleŋ daim te ma ik hathak yani.

* **19:2:** Luk 23:11

³ Ma i hadêḡ yani ma enaḡ mathalalenḡ, “Waklêvôḡ mavi, avômalô Israeḡ ininḡ kinḡ!” ma epetav yani.

⁴ Ma Pailat hale yainḡ hathak loḡbô ma hanaḡ hadêḡ avômalô, “Odaḡô! Tem yanja yani ende yainḡ ek yaḡgik thô êndêḡ môlô nena lêk yahalaḡô abô yôv ba ôpêntêk ma anêḡ kambom mi.”

⁵ Êḡ ma Yisu hale yainḡ ma kulunḡ yak lôkmaḡḡin hamô wakadôk ma kwêv thalalenḡ atu hamô liḡkupik. Ma Pailat hanaḡ, “Ôḡḡo yani atu êntêk!”

⁶ Êḡ ma ḡê bêḡbêḡ êbôk da lôk ininḡ sôp bidonḡ êyê ma elam nena, “Nijik vônô esak a! Nijik vônô esak a!”

Ma Pailat hanaḡ, “Lêk yahalaḡô abô yôv ba ôpêntêk anêḡ kambom mi! Aêḡ ba môleḡa noja ba uḡgwik vônô esak a!”

⁷ Ma enaḡ viyanḡ, “Anyô êntêk hanaḡ nena yani ma Wapômbêḡ anêḡ Nakaduḡ. Ma yêlôaniḡ abô balabuḡ te hanaḡ nena naḡgik anyô anêḡ aêḡ vônô.”

⁸ Pailat halaḡô abô êḡ ba liḡhaka.

⁹ *Ma hi unyak kapô ma hanaḡ hik Yisu liḡ, “Hôleḡ anêḡ êsê?” Ma doḡtom Yisu bônônḡ iyom.

¹⁰ Ma Pailat hanaḡ, “Hôdô onaḡ yenaḡ abô viyanḡ e? Ondaḡô! Ya ma anyô lôk athêḡ ba ya hatôm yanaḡ ek nijik o vônô esak a mena yatak o ba nu la. Lêk holaḡô e?”

¹¹ *Ma hanaḡ, “Wapômbêḡ miḡ hêv athêḡ bêḡ êḡ hadêḡ o ami êḡ ma miḡ hatôm undum nômlate

* 19:9: Mat 27:12 * 19:11: Jon 10:18; Ap 2:23; Lom 13:1

êndêḡ ya ami. Ba intu ôpatu ba hatak ya halôk bahem hathak yanida anêḡ auk intu anêḡ kambom ma bêḡ anôḡ ek anêm.”

¹²* Pailat halanô abô êḡ ma habôlêm lonôndê ek etak Yisu ba ni. Ma donjom Israêl iniḡ ḡê bêḡbêḡ elam lôklala, “Hotak ôpêntu ba hi, o ma miḡ kiḡ Lom iniḡ anyô te ami! Ôpatu ba hanan nena yani kiḡ, êḡ ma hapôlik hathak Lom iniḡ kiḡ.”

¹³ Pailat halanô abô êḡ ma hawa Yisu hale yaiḡ ma halôk hamô anêḡ lon idum abô. Lon êḡ elam nena Lon Valu. Ma avômalô Hiblu elam lon êḡ nena “Gabata”.

¹⁴ Habobo wاكلêvôḡ biḡ hadêḡ wak atu ba avômalô ethak epesan i ek nêḡê wاكلavôḡ Hale ba Hi.

Ma Pailat hawa Yisu hale yaiḡ ma hanan hadêḡ avômalô Israêl, “Ôḡgô, môle nim kiḡ êntêk.”

¹⁵ Ma thêlô elam lôklala, “Nônêm yani vê ek nijik esak a!”

Ma Pailat hanan, “Yanḡik môle nim kiḡ esak alovalanḡsiḡ e?”

Ma ḡê bêḡbêḡ êbôk da enan, “Yêlôaniḡ kiḡ intu Lom iniḡ kiḡ!”

¹⁶ Êḡ ma Pailat hatak Yisu halôk ḡê vovak bahenḡiḡ ek nijik vônô esak alovalanḡsiḡ ma ewa ba i.

Ik Yisu hathak alovalanḡsiḡ

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷ Yisu da hawa anêḡ alovalanḡsiḡ ba hi malak viyaiḡ ba hayô lon te atu ba elam nena Lenkadôk Lokwan. Ma avômalô Hiblu elam nena Golgota.

* **19:12:** Luk 23:2; Ap 17:7

¹⁸ Loŋ êŋ ma thêlô êthôkwêŋ Yisu lôk anyô lokwanju hathak alovalaŋsiŋ. Anyô yaŋ hamiŋ vi ma yaŋ hamiŋ vi ma Yisu hamiŋ malêvôŋ.

¹⁹ Pailat hanaŋ ba eto abô te hathak aseleŋ te ba ik loŋ hathak alovalaŋsiŋ aêntêk,

YISU ANÊŋ NASALET, AVÔMALÔ ISLAEL INIŋ KIN

²⁰ Eto abô êŋ hathak abô Hiblu lôk abô Lom, ma abô Glik ba intu avômalô bêŋ anôŋ êyê ba esam abô êŋ. Loŋ atu ba êthôkwêŋ Yisu ma habobo malak lôŋ. Ma loŋôndê êŋ ma avômalô bêŋ anôŋ ethak elom ba intu esam.

²¹ Israeël iniŋ nê bêŋbêŋ êbôk da êyê ma enaŋ hadêŋ Pailat, “Oto aêntêk, ‘Ôpêntêk hanaŋ nena yanida intu Israeël iniŋ kiŋ.’ Ma miŋ oto nena, ‘Israeël iniŋ kiŋ’ ami.”

²² Ma Pailat hanaŋ, “Dô, abô atu ba lêk yahato yôv ma ênjêk aêŋ.”

²³ Nê vovak takatu ba ik Yisu hathak alovalaŋsiŋ ewa anêŋ kwêv lôk sôp ba ibi sam hi ôdôŋ ayova. Ma nê vovak ewa tomtom ma kwêv te hamô denaŋ. Kwêv êŋ ma idu hathak sôp doŋtom iyom ma miŋ idu hathak sôp doho haviŋ ami.

²⁴ Ma nê vovak enaŋ, “Alalô nato athêŋ esak valu ba natak êndôk tase ma nayôkwiŋ ek nagê nena opalê enja kwêv êntêk. Ma miŋ nakakaviŋ ami.”

Thêlô idum aêŋ ek abô atu ba hêk Wapômbêŋ anêŋ kapyã hik anôŋ nena,

“Thêlô ibi yenaŋ kwêv sam ba ewa,

ma ibi valu ek neja yenaŋ kwêv daim.” *Kapyã*

Yeŋ 22:18

Aêŋ ba intu nê vovak idum aêŋ.

25 *Ma avi doho imiņ habobo alovalaņsiņ atu ba êthôkwêņ Yisu hathak. Yisu anêņ talêbô lôk talêbô yaô ma Malia Kelopas yanavi, ma Malia anêņ Magadala.

26 *Ma anyô ku atu ba Yisu lahaviņ bêņ anôņ hamiņ habobo. Ma hayê talêbô lo anyô ku êņ ma hanaņ, “Wakatik, ôpêntu ma nalum.”

27 Ma hanaņ hadêņ anyô ku atu nena, “Avi intu ma lemtambô.” Aêņ ba ôpêņ hayabiņ Malia hatôm anêņ thalaleņ te hamô yanida anêņ unyak.

Yisu hama

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 *Ma Yisu hayala nena lêk hadum anêņ ku yôv ma hanaņ, “Yahathakmuniņ” ek abô atu ba hamô Wapômbêņ anêņ kapyia injik anôņ.

29 *Kolopak waiņ maniņ te hamô ba ewa nômlate hatôm kapôk ba eson halôk waiņ aleba lôthôk. Ma etak hathak alokwan thaņaņ te anêņ athêņ nena “isop” ba êv halôk Yisu abólêk.

30 Hanum vêm ma hanaņ, “Ku lêk yôv.” Êņ ma laselo haņgôli ma hatak dahô ba hi ma hama.

31 *Wak êņ ma wak nêpôpêk nômkama ek nêgê Sabat. Ma Sabat êņ ma waklavôņ bêņ te ba Israeļ iniņ nê bêņbêņ êdô ek nê takatu iniņ kupik imiņ alovalaņsiņ. Ba intu enaņ hik Pailat liņ nena nijik veņiņlokwan lu ek nema ketheņ ek nênem iniņ kupik vê.

* 19:25: Mat 27:55-56 * 19:26: Jon 13:23 * 19:28: Sng 22:15
 * 19:29: Sng 69:21 * 19:31: Lo 21:22-23

32 Êñ ma ñê vovak i ma ik anyô yañ atu ba êthôkwêñ haviñ Yisu valokwañ lu. Yôv ma idum aêñ hadêñ anyô yañ.

33-34 Ma êyô ek Yisu ma êyê nena lêk hama yôv ba intu anyô vovak te habi bayavi hathak kôm ma kethen oyañ ma thalalen lôk ñañ hañgasô. Ma miñ ik valokwañ lu ami.

35 *Ôpatu ba hayê nôm êñ hanañ abô avanôñ ba hayala nena anêñ abô ma avanôñ ba intu hanañ bêñ ek môlô nônmimbiñ.

36 Nôm takêñ habitak ek abô te atu ba bôk hêk Wapômbêñ anêñ kapy a injik anôñ nena,

“Tem miñ nijik yani lokwañ te lu ami.” *Etak Ijip 12:46; Namba 9:12; Kapy Yen 34:20*

37 *Ma

“Tem thêlô nêgê anyô atu ba ibi.” *Sekalaia 12:10*

Elav Yisu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Josep anêñ Alimatia bôk halañô Yisu anêñ abô ba hasopa. Ma donjom hakô ek IsraeI iniñ ñê bêñbêñ ba intu havuñ anêñ hêvhaviñ. Ik Yisu hathak alovalañañsiñ yôv ma hi hanañ hik Pailat liñ ek enja anêñ liñkupik. Ma Pailat halañô anêñ abô ba halôk ma yani hi hawa.

39 *Nikodimus hi haviñ Josep. Yani ma anyô sêbôk atu ba hi hayê Yisu hadêñ bôlôvôñ. Yani hawa kamuñ ôv mavi ju ba hatak hathak donjom ba anêñ malaiñ hatôm 30 kilo la.

* 19:35: Jon 21:24 * 19:37: ALK 1:7 * 19:39: Jon 3:1-2

40 Thai epesanŋ ŋama êŋ ba esopa avômalô Israeŋ iniŋ kobom ba ewa Yisu liŋkupik ba etak kamunŋ ôv mavi êŋ hathak ma ivuliv siŋ hathak sôp selenŋ.

41 Ku te hêk habobo loŋ atu ba êthôkwêŋ Yisu hathak. Ku êŋ ma valu abyanŋ lukmuk te hêk ba miŋ bôk êdô ŋama la hêk ami.

42 Wak êŋ ma waklavôŋ atu ba avômalô Israeŋ nêpôpêk i ek nêgê Sabat. Ma valu abyanŋ êdô ŋama hêk habobo. Aêŋ ba thai ewa Yisu anêŋ kupik ba i êdô hêk valu abyanŋ êŋ.

20

Yisu haviyô hathak loŋbô

(Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 Sonda êŋ anêŋ wak te môŋ anêŋ lôkbôk mo-manjiniŋ ma Malia anêŋ Magadala hi siô ma hayê nena lêk ibubi valu atu ba hamô lôv abôlêk vê.

2 Ma halanviŋ ba hi hadêŋ Saimon Pita thai lôk anyô ku atu ba Yisu lahaviŋ bêŋ anôŋ ma hanaŋ, “Anyôla ewa Anyô Bêŋ anêŋ kupik vê hêk siô ba yêlô athônŋ nena êdô yani hêk êsê.”

3 Êŋ ma thai iviyô ba i siô.

4 Thai luvi elanviŋ ba i ma anyô ku yanŋ atu hamôŋ ek Pita ba hayô siô môŋ.

5 Yani hakôm ba hayê lôv kapô ma hayê sôp selenŋ takatu ba ivuliv hathak iyom intu hamô. Ma miŋ habitak hayô valu abyanŋ kapô ami.

6 Ma Saimon Pita havenŋ yam hayô ma habitak hayô valu abyanŋ kapô ba hi. Ma hayê sôp selenŋ takatu ba ivuliv hathak

7 lôk sôp ivuliv thohavloma siŋ hathak intu hamô. Sôp ju êŋ intu lêk epesaŋ ba êdô yaŋ hamô buyaŋ ma yaŋ hamô buyaŋ.

8 Êŋ ma anyô ku yaŋ atu ba hayô siô môŋ hi kapô ma hayê ba hêvhaviŋ.

9 *Ma donjom thai êthôŋ abô atu ba bôk hanaŋ hêk Wapômbêŋ anêŋ kapyâ nena tem injik Yisu liŋ imbiyô ênjêk ŋama esak lonbô paliŋ.

10 Yôv ma ŋê ku ju êŋ êvôi malak.

*Yisu hik i thô hadêŋ Malia anêŋ Magadala
(Mat 28:9-10; Mak 16:9-11; Luk 24:10-11)*

11 Malia halaŋ hamiŋ valu abyaŋ viyaiŋ ma hakôm ba hayê lôv kapô.

12 Ma hayê aŋela ju ba iniŋ kwêv thapuk. Thai êmô lon bu atu ba Yisu anêŋ kupik hêk. Yaŋ hamô wakadôk ma yaŋ hamô valuvi.

13 Ma thai enaŋ hik Malia liŋ, “Livôŋ, holaŋ eka?”

Ma hanaŋ, “Anyôla hawa yenaŋ Anyô Bêŋ anêŋ kupik vê ba miŋ yahayala lon atu ba êdô hêk ami.”

14 *Hanaŋ aêŋ ma hik i liliŋ ma hayê Yisu hamiŋ ma donjom hathôŋ yani paliŋ.

15 Ma Yisu hanaŋ, “Livôŋ, holaŋ eka? Ma hôtôlêm opalê?”

Malia hasoŋ nena yani ma anyô hayabiŋ ku kapô ba hanaŋ, “Livôŋ, howa anêŋ kupik ba hôtô hêk êsê ma onaŋ ek yana yanja.”

16 Ma Yisu hanaŋ, “Malia.”

* **20:9:** Sng 16:10; Ap 2:24-32 * **20:14:** Luk 24:16; Jon 21:4

Ma hasoŋ losauk ba hik i liliŋ ma hanaŋ hathak abô Hiblu nena, “Laboni!” Abô êŋ anêŋ ôdôŋ nena “Kêdôŋwaga.”

17 *Ma Yisu hanaŋ, “Miŋ yahavôha ek Wakamik ami denaŋ ba intu otak ya ma nu êndêŋ yenaŋ nê ku ma onaŋ êndêŋ i, ‘Yana ek Wakamik ma môlônim Lemambô. Ma yana ek yenaŋ Wapômbêŋ ma môlônim Wapômbêŋ.’ ”

18 Yôv ma Malia anêŋ Magadala hi ma hanaŋ hadêŋ nê ku nena, “Lêk yahayê Anyô Bêŋ.” Ma abô takatu ba Yisu hanaŋ hadêŋ yani ma hanaŋ hadêŋ thêlô haviŋ.

Yisu hik i thô hadêŋ nê ku

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Sonda êŋ anêŋ bôlôvôŋ ma nê ku ethak doŋtom. Thêlô êkô ek Israeŋ iniŋ nê bêŋbêŋ ba intu ik unyak abôlêk siŋ. Ma Yisu halêm hamiŋ thêlô malêvôŋ ma hanaŋ, “Môlô kapôlômim ênjêk labali!”

20 *Ma hik baŋ kapô lôk baya thô hadêŋ thêlô. Nê ku êyê Anyô Bêŋ ba leŋiŋmavi anôŋ.

21 Ma hanaŋ hathak loŋbô, “Môlô kapôlômim ênjêk labali! Yahêv môlô ba u hatôm atu ba Wakamik hêv ya ba yahalêm.”

22 Êŋ ma hayuv auk hathak thêlô ma hanaŋ, “Noja Lovak Mathêŋ.

23 *Ma môlô ôêv anyô iniŋ kambom vê êŋ ma iniŋ kambom tem nêŋ yak. Ma miŋ ôêv anyô iniŋ kambom vê ami êŋ ma iniŋ kambom tem êmô.”

* 20:17: Lom 8:29; Hib 2:11-12

* 20:20: Jon 16:22; 1Jon 1:1

* 20:23: Mat 16:19

Yisu hik i thô hadêñ Tomas

²⁴ Tomas ma nê ku laumiñ ba lahavuju takatu te ba anêñ athêñ yañ nena Didimus. Yisu hayô ek nê ku vi ma yani miñ hamô ami.

²⁵ Êñ ma nê ku vi atu enañ hadêñ yani, “Yêlô lêk ayê Anyô Bêñ yôv!”

Ma Tomas hanañ, “Miñ yahayê anêñ pôpô atu ba hamô bañ lôk yahatak yabahengwasin halôk yani baya êñ ami ma tem miñ yanêmimbinñ ami ma milôk.”

²⁶ Sonda te hale ba hi ma Yisu anêñ nê ku ethak doñtom hathak lonbô ba êmô unyak kapô. Ma Tomas hamô havinñ. Thêlô ik unyak abôlêk sin ma doñtom Yisu halêm hamiñ thêlô malêvôn ma hanañ, “Môlô kapôlômim ênjêk labali.”

²⁷ Ma hanañ hadêñ Tomas, “Nôngô yabahenñ! Ma ôsôm pôpô êntêk! Ma otak bahemgwasin êndôk ya baya ek nôngô kôm lavôn. Otak auk thekthek lôk nôngô esak malem, ma nêmmimbinñ iyom.”

²⁸ Ma Tomas hanañ, “Yenañ Anyô Bêñ lôk Wapômbênñ!”

²⁹ *Ma Yisu hanañ, “Lêk hôyê ba intu hôêvhavinñ e? Wapômbênñ tem lamavi esak avômalô takatu ba miñ êyê ami ma doñtom êvhavinñ.”

Kapya êntêk anêñ ôdôn

³⁰ Yisu hadum lavôninñ bêñ anôn havinñ ba anêñ nê ku êyê. Ma doñtom miñ yahato abô takênñ halôk kapya êntêk ami.

³¹ *Yahato abô takêntêk ek môlô nônêmimbinñ nena Yisu ma Mesia atu lôk Wapômbênñ anêñ

* **20:29:** 1Pi 1:8 * **20:31:** Jon 3:15; Lom 1:17; 1Jon 5:13

Nakaduᅇ. Lôk yahato ek môlô nônênimbiᅇ ba noja lôkmala esak anêᅇ athêᅇ.

21

Nê ku evov alim bêᅇ anôᅇ

¹ Yôv ma ᅇê ku êmô kasukthôm atu anêᅇ athêᅇ nena Taibelias ma Yisu hik i thô hadêᅇ i hathak loᅇbô.*

² Saimon Pita lo Tomas, anêᅇ athêᅇ yaᅇ nena Didimus, ma Nataniel anêᅇ Kena hêk Galili, ma Sebedi anêᅇ nakaduᅇ luvi, ma Yisu anêᅇ ᅇê ku lokwanju, thêlô sapêᅇ êmô loᅇ êᅇ.

³ *Ma Saimon Pita hanaᅇ, “Yana yaᅇgik alim.” Ma enaᅇ, “Yêlô nasôk nambiᅇ o.” Êᅇ ma thêlô i ethak yeᅇ te ma bôlôvôᅇ êᅇ ma êvôv alim te ami.

⁴ Wak hapup ma Yisu hamiᅇ kasukthôm anêᅇ daᅇ. Ma anêᅇ ᅇê ku êyê yani ma doᅇtom miᅇ eyala ami.

⁵ Ma Yisu halam, “Aiyaᅇ thêlô! Môlô alim mi, aêᅇ e?”

Ma enaᅇ, “Intu êᅇ.”

⁶ Ma hanaᅇ, “Notak yakseᅇ êndôk yeᅇ vianôᅇ ma tem môlô noja alim doho.” Idum aêᅇ ma ewa alim bêᅇ anôᅇ ba intu miᅇ hatôm nêbôv yakseᅇ esak ami.

⁷ *Anyô ku atu ba Yisu lahaviᅇ bêᅇ anôᅇ hanaᅇ hadêᅇ Pita, “Intu ma Anyô Bêᅇ!” Pita êᅇ intu bôk habi anêᅇ kwêv thilibuᅇ thô ek indum ku. Ma hanaᅇ ôpêᅇ anêᅇ abô êᅇ ma hik hathak loᅇbô ma hasôv kisi halôk kasukthôm ba hayam ba hi.

* **21:1:** Kasuk Galili intu elam athêᅇ yaᅇ nena “Taibelias”.

* **21:3:** Luk 5:4-7 * **21:7:** Mat 14:29; Jon 13:23

⁸ Thêlô ebobo kasukthôm daŋ hatôm 90 mita la ma nê ku vi êmô yeŋ ba êvôv yaksenŋ haveŋ yam ma Pita hayam hamôŋ.

⁹ Thêlô êlêm ethak liŋdaŋ ma êyê atum te hathaŋ hamô ma Yisu habôk alim lôk polom.

¹⁰ Ma Yisu hanaŋ, “Alim doho êlêm!”

¹¹ *Ma Saimon Pita hayô hathak yeŋ ma havôv yaksenŋ halêm hathak liŋdaŋ. Yaksenŋ êŋ putup hathak alim daim lomaloma hatôm 153. Ma yaksenŋ miŋ hatip ami.

¹² Ma Yisu hanaŋ, “Nôlêm onŋwaŋ alim!” Thêlô lêk eyala nena yani ma Anyô Bêŋ ba êkô ba te miŋ hanaŋ nena, “O ma opalê?” ami.

¹³ Ma Yisu hawa polom ba hi hêv hadêŋ thêlô ma hadum aêŋ hathak alim.

¹⁴ *Êntêk ma bôlôŋ te lô atu ba haviyô hathak lonbô ba hik i thô hadêŋ anêŋ nê ku.

Yisu hapesaŋ abô haviŋ Pita

¹⁵ Eyaŋ nôm yôv ma Yisu hanaŋ hadêŋ Saimon Pita, “Saimon, Jon anêŋ nakaduŋ, anêm lemhaviŋ ya ma bêŋ hamôŋ ek nê ku vi mena mi e?”

Ma Pita hanaŋ, “Intu êŋ. Anyô Bêŋ, hoyala nena yalenhaviŋ o bêŋ anôŋ.”

Ma Yisu hanaŋ, “Ombakôŋ yenaŋ boksipsip nali sapêŋ.”

¹⁶ *Ma hanaŋ hathak lonbô, “Saimon, Jon anêŋ nakaduŋ, lemhaviŋ ya e?”

Ma Pita hanaŋ, “Intu êŋ. Anyô Bêŋ, hoyala nena yalenhaviŋ o.”

Ma Yisu hanaŋ, “Oyabiŋ yenaŋ boksipsip.”

* **21:11:** Luk 5:6 * **21:14:** Jon 20:19,26 * **21:16:** Ap 20:28

17 Ma hanañ bôlôñ te lô “Saimon, Jon anêñ nakaduñ, lemhaviñ ya e?”

Yisu lêk hanañ hik Pita liñ hatôm bôlôñ lô nena “Lemhaviñ ya e?” ba Pita kapô malaiñ ma hanañ, “Anyô Bêñ, o hoyala nômkama sapêñ ba hoyala nena yalenhaviñ o.”

Ma Yisu hanañ, “Ombakôñ yenañ boksipsip.

18 Yanañ avanôñ biñ êndêñ o. Sêbôk ba hômô anyô muk denañ ma oda hothak huik kwêv ma hu hatôm odanêm lemhaviñ. Ma donjom hoyalôv ma tem nêñ bahem ek anyô yañ injik anêm kwêv ma endom o ek nu loñ atu ba miñ lemhaviñ nu ami.”

19 *Yisu hanañ abô êñ ek injik loñondê atu ba Pita tem ema esak ek nêñ athêñ lôkmanñ êndêñ Wapômbêñ. Yôv ma Yisu hanañ hadêñ Pita, “Osopa ya!”

20 *Pita hik i liliñ ma hayê anyô ku atu ba Yisu lahaviñ bêñ anôñ hasopa thai. Ôpatu ba hayañ nôñ hamô ma hakithiñ Yisu ba hanañ, “Anyô Bêñ, opalê intu tem enañ o bêñ?”

21 Ma Saimon Pita hayê ôpêñ ma hanañ, “Anyô Bêñ, anyô êntêk tem êpôm malê?”

22 Ma Yisu hanañ, “Yalenhaviñ nena ôpêñ tem êmô endeba yandealêm am, o Pita miñ anêm nômlate ami. Mi. Osopa ya iyom.”

23 Ma abô êñ hi mayaliv ba ñê takatu ba esopa Yisu elañô haviñ ba eson nena anyô ku êñ tem miñ ema ami. Yisu hanañ nena êmô endeba yani endelêm am, ma miñ Pita anêñ nômla ami. Ma donjom miñ hanañ hathak ôpêñ anêñ ñama ami.

* 21:19: Mat 16:24-25; 2Pi 1:14 * 21:20: Jon 13:23-25

24 *Anyô ku atu ba hanaŋ nô m takêŋ bêŋ ba hatô halôk kapyâ êntêk intu yêlô ayala nena anêŋ abô ma avanôŋ.

25 *Yisu hadum ku lomaloma bêŋ anôŋ haviŋ. Pik ma yaôna ba yakô miŋ hatôm nêndô kapyâ nômbêŋ atu ba eto lôkthô êmô ami.

* 21:24: Jon 19:35 * 21:25: Jon 20:30

Wapômbêŋ Anêŋ Abô Mathen
The New Testament in the Malei-Hote Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini
copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a